

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**11 EYLÜL 2001 SONRASI AFGANİSTAN'DAN
TÜRKİYE'YE GÖÇLER VE
BUNLARIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ**

MOHAMMAD TAHİR RAOF

**ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ORTADOĞU VE AFRİKA ÇALIŞMALARI BİLİM DALI**

NİSAN 2017

**11 EYLÜL 2001 SONRASI AFGANİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇLER VE
BUNLARIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ**

Mohammad Tahir RAOF

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ORTADOĞU VE AFRİKA ÇALIŞMALARI BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

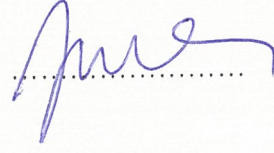
NİSAN 2017

Mohammad Tahir RAOF tarafından hazırlanan “11 Eylül 2001 Sonrası Afganistan’dan Türkiye’ye Göçler Ve Bunların Türkiye’ye Etkileri ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Ortadoğu ve Afrika Çalışmaları Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Fırat PURTAŞ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

(Başkan) Prof. Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

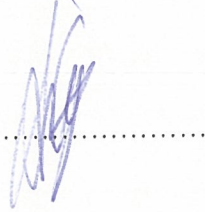
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye: Yrd. Doç. Dr. Ayşe Çolpan KAVUNCU

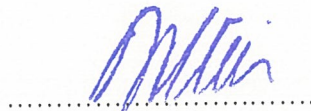
Suç Araştırmalar Anabilim Dalı, Polis Akademisi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi: 10/04/2017

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Mehmet Akif ÖZER
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Mohammad Tahir RAOF

10.04.2017

11 EYLÜL 2001 SONRASI AFGANİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇLER VE
BUNLARIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Mohammad Tahir RAOF

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nisan 2017

ÖZET

Afganistan'daki istikrarsızlıklardan dolayı yıllardır bu ülkeden komşu ülkelere ve komşu ülkelere de başka ülkelere göçler gerçekleştirilmiştir. 20. Yüzyılın son çeyreğinde göçler Afganistan'dan İran, Pakistan ve Özbekistan gibi komşu ülkelere gerçekleştirilirken, 21. Yüzyılın başında bu durum değişmiş ve göçler Türkiye'ye yoğunlaşmıştır. Türkiye'deki yaşam imkânları ve Türkiye'nin Avrupa ülkelerine geçişte bir köprü niteliğinde olması Afganların göçünün bu ülkede yoğunlaşmasında önemli nedenlerdir. Bu çalışmada 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında Afganistan'dan Türkiye'ye yapılan göçler ve göçlerin Türkiye üzerindeki etkileri incelenmektedir. Bu kapsamda Afganistan'dan Türkiye'ye farklı dönemlerde gerçekleştirilen göçler, Türkiye'nin tercih edilmesinin nedenleri, göçmenlerin bu ülkede karşılaştıkları zorluklar ve yaşam mücadeleleri, bunların ev sahibi ülkeye olumlu ve olumsuz etkileri ele alınmaktadır. Çalışmada yukarıda bahsi geçen konular itme-çekme teorisi çerçevesinde aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bu kurama göre menşe ülkelerde mevcut güvenlik sorunu, sosyal şiddet ve benzeri sorunlar itme etkisi yaratarak insanları ülkeyi terk etmeye zorlamaktadır. Diğer taraftan gelişmiş ülkelerdeki müreffeh yaşam koşulları, ekonomik olanaklar ve güvenlik olanakları bu ülkelere göçü cazip hâle getirmektedir.

Bilim Kodu : 1141
Anahtar Kelimeler : Göç, Mülteci, Sığınmacı, Afganistan, Türkiye, ABD
Sayfa Adedi : 109
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Fırat PURTAŞ

AFGHAN MIGRATIONS TO TURKEY AFTER 11 SEPTEMBER 2001 AND ITS
IMPACT ON TURKEY

(M.S. Thesis)

Mohammad Tahir RAOF

GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

April 2017

ABSTRACT

Several decades of influx of migration from Afghanistan to the neighboring countries and from there to further countries has been increased because of unstable security situation. In the last quarter of 20. Century forced migration from Afghanistan was mainly directed to Iran, Pakistan and Uzbekistan, however, at the beginning of 21. Century majority of Afghans started to migrate to Turkey. Two main reasons can be underlined, firstly, Turkey promises better social opportunities and secondly, the country's location, as being a bridge between Asia and Europe plays a major role in being a host country. This thesis focuses on the reasons of Afghans forced migration to Turkey particularly, aftermath of 9 Sep 2001 and its impacts to the host country. In this regard, forced migration from Afghanistan to Turkey in different periods of time, the reasons for choosing Turkey as the host country, the difficulties that the migrants face in Turkey and their survival strategies; their impact on the social and economic life of the host country are highlighted. The aforementioned topics will be emphasized paying close attention to the theory of pull and push. Based on this theory, in one hand, security situation and social violence are the push factors from home country. On the other hand, social life and economic opportunities and security situation in more developed countries can be counted as the pull factors that encourage forced migration.

Science code : 1141
Key Words : Migration, Refugee, Asylum Seeker, Afghanistan, Turkey, USA
Page Number : 109
Supervisor : Prof. Dr. Fırat PURTAŞ

TEŞEKKÜR

Çalıőmalarım boyunca, yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren, kıymetli tecrübelerinden faydalandığım tez danışmanım, sayın Prof. Dr. Fırat PURTAŞ'a teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışma sırasında benden bilgin görüşlerini ve kaynak konusunda desteğini esirgemeyen BMMYK Mülteci statüsü belirleme başkanı Sayın Reőit Akif Atlı'ya teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Doktora programı öğrencisi eőim Farida Labib RAOF'ten minnettarım. Son olarak çalıőmalarım boyunca engin tecrübelerinden faydalandığım Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans derecesinden mezun olan ikiz kardeőim, Muhammed Zahir Rauf'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

GÖÇ-GÖÇMEN, İLTİCA-MÜLTECİ, SİĞINMA HAKKI-SİĞINMACI: İÇ İÇE GEÇMİŞ KAVRAMLARIN ANALİZİ

1.1. Göç ve İtme-Çekme Kuramı	7
1.2. Uluslararası Göçün Tarihçesi.....	14
1.3. Göçler ve Göçün Tanımı.....	16
1.4. Göçün Türleri	17
1.4.1. İç Göçler	17
1.4.2. Dış Göçler.....	17
1.4.3. Baskı Sonucu Meydana gelen Göçler	18
1.4.4. Kişisel Sebepi Göçler.....	18
1.4.5. Düzensiz Göç	18
1.4.6. Düzenli Göç	19
1.4.7. Sığınma Hakkı ve Sığınmacı	19
1.5. Mülteci Kavramına Genel Bakış ve Küreselleşmenin Göçlere Etkisi	19
1.6. İltica, Tanımı ve Türleri	22
1.6.1. Ferdi (Individual) Mülteciler.....	22
1.6.2. İlk Bakışta (Prima Facie) Mültecilik.....	22
1.6.3. Yerinde Mülteciler (Refugee Sur-Plus)	23
1.6.4. Refakatsiz Çocuklar.....	23

1.6.5. Özel İhtiyaç Sahibi Olanlar	23
1.7. Göçlerde Menş e, Geçiş ve Hedef Ülke	23
1.8. Yasa Dışı Göçmenlerin Güzergâhları	24
1.9. Uluslararası Göç ve Güvenliğ e Etkileri	26
1.10. Göçün Askeri Aç ıdan Etkileri	28
1.11. Göçün Siyasi Aç ıdan Etkileri.....	29
1.12. Göçün Sosyokültürel Aç ıdan Etkileri.....	29
1.13. Göçün Ekonomik Etkileri.....	32
1.14. Göçün Çevre Güvenliğ i Aç ısından Etkileri	33
1.15. Küreselleş me ve Göçlere Etkisi	35
1.16. Göçmenlerin Suçlara Eğ ilimi.....	37
1.17. Göç alan ve Göç Veren Ülkelerin Özellikleri	40
1.18. BMMYK'nın (UNHCR) Yapısı ve Yönetimi.....	41
1.19. Türkiye'deki Mülteci ve Sığınmacılara Yardımcı Kuruluş lar	43
1.19.1. İnsan Kaynağ ını Geliştirme Vakfı (İKGV)	43
1.19.2. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanış ma Derneğ i (SGDD).....	44
1.19.3. Mültecilerle Dayanış ma Derneğ i(Mülteci-Der).....	44
1.19.4. Kaos GL.....	45

2. BÖLÜM

AFGANİSTAN'DAKİ İSTİKRARSIZLIKLAR VE GÖÇÜN SEBEPLERİ

2.1. Afganistan'da Göçlere Neden Olan İç ve Dış Faktörler	47
2.2. Afganistan'da Güvenlik Olgusu ve Göçler.....	54
2.3. Afganistan'daki Siyasi İstikrarsızlığ ın Göçlere Etkisi.....	58
2.4. Afganistan'daki İç Göçler	59
2.5. Afganistan'dan Pakistan ve İran'a Göç	64
2.6. Afganistan'dan Avrupa'ya Göç.....	66

2.7. Göçmenlerin Afganistan'ın Yeniden Yapılandırılmasındaki Rolü	69
2.8. Mutabakat Hükümeti ve Göçe Etkisi	71

3. BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN GÖÇ POLİTİKASI VE AFGANİSTANLI GÖÇMENLER

3.1. Uluslararası Göç Sorunu ve Türkiye	73
3.2. Türkiye'nin Göç Politikası	74
3.2.1. 1923-1960 Arasında Yaşanan Göçler	75
3.2.2. 1960-1980 Arasında Yaşanan Göçler	77
3.2.3. 1999 Yılında ve Sonrasında Yaşanan Göçler	78
3.3. Afganistan Türklerinin Türkiye'ye Göçü ve Nedenleri	78
3.4. Afganistanlı Göçmenlerin Türkiye'yi Tercih Etme Sebepleri	81
3.5. Afganistanlı Göçmenlerin Sorunları	81
3.6. Türkiye'de ve Avrupa'da Afgan Göçmenlerin Çalışma Sorunları	84
SONUÇ	93
KAYNAKLAR	99
ÖZGEÇMİŞ	109

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ASAM	Association for Solidarity with Asylum Seekers and Migrants
BM	Birleşmiş Milletler
BMKP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
HRDF	Human Resources Development Fund
IOM	International Organization for Migration
İKGV	İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı
İSMMMO	İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
Kaos GL	Gay and Lesbian Cultural Research and Solidarity Organization (Gay ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği)
LGBTI	Lesbian, Gay, bisexual, Transgender, Intersex
NATO	North Atlantic Treaty Organization
SCO	Shanghai Cooperation Organization
SGDD	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi

Kısaltmalar**Açıklamalar****UNDP**

United Nations Development Programme

UNHCR

United Nation High Commissionery for Refugees

USCR

ABD Mülteciler Komitesi

UNFPA

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu BMNF

GİRİŞ

Türkiye uzun yıllardan bu yana hem göç vermiş ve hem göç almış bir ülkedir. Coğrafi açıdan yeryüzünde önemli bir yere sahip olan bu topraklar sürekli göç almış ve farklı etnik grupları bünyesinde barındırmıştır. Göçmenler genelde Orta Doğu, Orta Asya ve Afrika ülkelerinden Türkiye'ye akın etmektedir. Göçmenlerin bir kısmı ülkelerindeki rejimin baskısından kaçarken pek çoğu da siyasi sığınma talebinde bulunmakta ya da ülkelerinde çıkan savaşlardan kaçarak Türkiye'ye gelmektedirler. Türkiye Cumhuriyeti konum itibarıyla kavşak ya da koridor bir noktada bulunduğundan genelde çevre ülkelerden göç edenlerin bir kısmı Türkiye'yi Avrupa'ya geçmek için bir geçiş noktası olarak kullanırken, büyük bir bölümü de bu topraklarda kalıcı olarak yaşamaktadır. Türkiye'ye göç edenlerin genel olarak üçüncü bir ülkeye kabul edilinceye kadar Türkiye'de kalması gerekmektedir. Ancak sığınma talebi reddedilen göçmenlerin çoğu ülkelerine dönmeyip Türkiye'de kaçak olarak yaşamaya devam etmektedir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) nezdinde yürütülen çalışmalar neticesinde mültecilerin hukuki durumu 1951 Cenevre Sözleşmesi ile düzenlenmiştir. Bu sözleşme; dini, ırkı, etnik grubu belirli bir gruba mensup olup işkenceye maruz kalacağından ötürü veya diğer haklı sebeplerle vatandaşı olduğu ülkeden kaçarak başka bir ülkenin korumasına başvuran ve kendi ülkesine dönmek istemeyen şahısları mülteci olarak tanımlamaktaydı. Türkiye bu sözleşmeye taraf olmakla birlikte sözleşmeyi göçmenler konusunda coğrafi açıdan bir kısıtlama getirerek imzalamıştır.

Türkiye, kendi iltica ve göç düzenlemesini 1994 yılında Göç ve İltica Yönetmenliği çıkararak belirlemiştir. Buna göre; Türkiye'ye sadece Avrupa'dan gelen sığınmacılar mülteci olarak kabul edilmekte ve Avrupa dışından gelenler sığınmacı olarak görülmemektedirler. Avrupa dışından özellikle Orta Asya, Orta Doğu ve Afrika'dan- gelen sığınmacılara Türkiye'de sadece geçici ikamet verilmektedir. Geçici olan bu sığınmacılar gidecekleri üçüncü ülkeye kabul oluncaya kadar Türkiye'de ikamet edebilmektedirler.

Tarih boyunca yaşanan örneklerden yola çıkılarak bir ülkede veya toplumda göçlere neden olan belli başlı faktörler şu şekilde sıralanabilir:

- Kaynakların eşitsiz dağılımı
- siyasi otoritelerin uyguladıkları baskılar
- iç ve dış çatışmalar
- dini ve mezhepsel sorunlar
- işsizlik
- doğal afetler

Göçlerin yönü I. ve II. Dünya Savaşı sırasında Avrupa devletlerinden başka ülkelere doğruyken günümüzde göçlerin büyük çoğunluğu Orta Doğu devletlerinden Avrupa'ya doğru gerçekleştirilmektedir.

İnsan topluluğunun içinde bulunduğu ve sosyalleştiği bir ortamı terk edip farklı bir topluma gitmesi olarak tanımlanabilecek göç, pek çok sorunu da beraberinde getiren bir olgudur. Göçmen, yetiştiği toplumla arasında var olan sosyal ağları kopartarak farklı toplumlarla bir entegrasyon ve uyum içine girmek çabasındaki insandır. Göçmenler, göçle birlikte sadece farklı bir topluma uyum sağlama çabasında kalmazlar aynı zamanda farklı bir ekonomik sistemin içinde hayatta kalma mücadelesine girerler. Bu sorunların yanı sıra göçmenlerin dil öğrenme gibi pek çok temel sorunu da aşmaları gerekir.

Kontrolsüz kitlesel göçler devletlerin ulusal güvenliğini tehdit eden en önemli sorunlardan biridir. Orta Doğu ve Asya ülkelerinde yaşanan istikrarsızlıklar nedeniyle 2000'li yılların başından itibaren göç sorunu daha belirgin bir nitelik kazanmıştır. Türkiye de bu sorunla karşı karşıya kalan ve mücadele eden ülkelerin başında gelmektedir. 1990'lı yıllarda Irak, İran, Bulgaristan gibi ülkelerin yanı sıra Afganistan'dan da Türkiye'ye kitlesel göçler yaşanmıştır. ABD'nin 11 Eylül terör saldırısının ardından Afganistan'a başlattığı "sonsuz özgürlük" operasyonundan sonra Afganistan'dan Türkiye'ye olan göçlerde önemli bir artış meydana gelmiştir.

Türkiye, istikrarsızlaşan üçüncü dünya ülke insanların Batı'ya doğru göçünde transit ülke konumundadır. Batılı devletlere iltica başvurusunda bulunanların çoğu Türkiye'yi bir geçiş güzergâhı olarak kullanmışlardır. Günümüzde AB üyesi ülkelerin de sığınmacı ve göçmenleri kabul etme konusunda sıkı tedbirler uygulamasından dolayı çoğu sığınmacı ve göçmenin Türkiye'de kaldığı görülmektedir. Bu durum doğal olarak geçiş güzergâhı olan Türkiye'yi ekonomik açıdan zora sokmaktadır.

Avrupalı devletler, göçmen kabulüne getirdikleri yeni uygulamalarla bir mültecinin birden fazla ülkeye başvuru yapmasını engellemek için parmak izi almakta, göçmen hareketliliğinin önüne geçmektedir. Bunun yanı sıra Avrupalı devletler getirdikleri düzenleme ile yoksul mültecileri kabul etmemektedir. Yoksul göçmenlerin pek çoğunun başvuruları reddedilmektedir. AB, bu uygulama ile orta sınıfın vasıflı işgücünü veya beyin göçünü çekmeyi amaçlamaktadır. Bu durumda Türkiye, göçmenler için artık hedef ülkeye dönüşmekte, sayıları milyonları aşan vasıfsız göçmenle baş etmek zorunda kalmaktadır. Avrupa ile karşılaştırıldığında göçmenler konusunda en ağır yükü Türkiye'nin taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır.

AB üyesi ülkeler AB sınırlarını denetleyen ve göçmen kabulünü reddeden politikalar geliştirmekte ve kendi aralarında ortak bir platform oluşturmaktadırlar. Avrupalı devletler, ülkelerine sığınan göçmenlerin iltica başvurularını sonuçlandırmada yavaş hareket ettiklerinden göçmenler mülteci statüsü alamamaktadırlar. Dolayısıyla daimi ikametden mahrum bırakılan bu tür göçmenler, daha sonra sınır dışı edilebilmektedir. Avrupalı devletlerin yaptığı bu uygulama onları rahatlatırsa da Türkiye'yi zora sokmaktadır.

Sayıları günden güne artan göçmenler, uzun süredir AB ile tam üyelik müzakere yürüten Türkiye'nin tam üyeliği önündeki engellerden birine dönüşmüştür. Türkiye'nin göçmenler için kaynak ve transit ülke olması AB üyesi devletler nezdinde Türkiye'nin kabul edilirliliğini zayıflatmaktadır. Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda yasa dışı göçlerin kontrolünün kaybedileceğinden endişe duyulmaktadır. Coğrafi olarak istikrarsız devletlerle çevrili olan Türkiye'nin, AB'ye

üye olması durumunda AB'nin sınır güvenliğinin ortadan kalkacağı ileri sürülmektedir.

Göçmenler, yasal ve yasa dışı olmak üzere iki şekilde Türkiye'ye gelmektedirler. Suriye krizi ile birlikte sığınmacı konusunda Türkiye'de büyük bir patlama yaşanmıştır ve bu günümüzde de devam etmektedir. Yasa dışı göçlere karşı Türkiye'nin işini zorlaştıran etkenlerin bir diğeri ve belki de en önemlisi Türkiye'nin doğu ve güneydoğu sınırlarının engebeli ve dağlarla çevrili olmasıdır. Ayrıca bu sınırların uzunluğu, sığınmacıların sayıca fazla olması sebebiyle kontrol mekanizmasını zora sokmaktadır. Türkiye'de ikamet eden yasa dışı göçmenlerin büyük çoğunluğunun Avrupalı devletlere ulaşmadan önce İstanbul'da yaşadıkları bilinmektedir. Çalışma ve ikamet izni olmayan göçmenler Türkiye'de kaldıkları sürece kaçak olarak çalışmaktadır. Bu tür girişimler göçmenlerin temel ihtiyaçlarını ekonomik olarak çöze de Türkiye'nin kayıt dışı ekonomisinin yaygınlaşmasına yol açmaktadır. Kayıt dışı çalışan bu göçmenler, geçimini sağlamak için ağır şartlar altında cüzi ücretlerle çalışmaktadırlar.

11 Eylül 2001 sonrası Afganistan'dan Türkiye'ye yapılan göçleri ve göçlerin Türkiye'ye etkilerini inceleyen bu çalışma, genel olarak üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; göç-göçmen, sığınma-sığınmacı, iltica-mülteci gibi kavramların analizi ile birlikte çok boyutlu bir sorun olan göçle ilgili diğer kavramlar açıklanmaktadır. Bu bölümde ayrıca dünyada göçün ve mülteciliğin tarihsel, hukuksal ve kurumsal gelişimi üzerinde durulacaktır. Ayrıca bu bölümde göçmenlerin yaşadığı sorunların yanı sıra göçün, göç alan ülkelere etkilerine farklı açılardan bakılmaktadır. Ayrıca bu bölümde Türkiye'de göçmen ve mültecilere yardım eden kuruluşların amaçlarına ve hedeflerine yer verilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; Afganistan'daki istikrarsızlık ve göç sebebi, göçe neden olan iç ve dış faktörler, ülkede yaşanan iç göçler, Afganistan'dan komşu ülkelere ve Avrupa'ya yaşanan göçler ve mültecilerin Afganistan'ın yeniden yapılandırmasındaki rolü üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise Türkiye'nin göç politikası ve Afganistanlı göçmenler genel başlığı altında uluslararası göç ve Türkiye. 1923-1980 yılları arası Türkiye'ye gerçekleşen göçler ve Afganistanlı göçmenlerin Türkiye'yi tercih edişinin nedenler konuları ele

alınacaktır. Bu bölümde Afganistan'dan Türkiye'ye göçler ve bu göçlerin Türkiye'nin ekonomik ve sosyal durumuna etkilerinin yanı sıra göçmenlerin çalışma olanakları ve yaşam şartlarının nasıl olduğu sorusuna yanıt aranmaya çalışılacaktır. Çalışmanın sonuç bölümünde yasa dışı göçmenler, bu göçmenlerin yaşam şartları ve yasa dışı göçün getirmiş olduğu dezavantajların göçmen işçiler üzerindeki etkileri ve Türkiye'nin bu durumdan nasıl etkilendiği özetlenerek geniş bir değerlendirme yapılacaktır.

Bu çalışmada Türkiye'nin mevcut göç ve iltica uygulaması ile Türkiye'deki mülteci ve sığınmacılara ilişkin bir durum tespiti yapılması amaçlanmıştır. Ayrıca bu çalışma çerçevesinde yapılan araştırmalar doğrultusunda mülteci kabul eden devletlerin içinde bulunduğu duruma yönelik tespitler, çözüm stratejileri ve önerilerine yer verilecektir.

Çalışmanın kaynak taraması süresince, göçlerle ilgili çeşitli kitap, makale, internet kaynağı, süreli yayınlar toplanmıştır. Ayrıca BMMYK gibi mülteciler konusunda faaliyet gösteren kuruluşların belgelerinden yararlanılmıştır.

1. BÖLÜM

GÖÇ-GÖÇMEN, İLTİCA-MÜLTECİ, SİĞİNMA HAKKI-SİĞİNMACI: İÇ İÇE GEÇMİŞ KAVRAMLARIN ANALİZİ

1.1. Göç ve İtme-Çekme Kuramı

Göç kavramı, siyasi, ekonomik veya toplumsal sebeplerle birey veya toplumların bir yerden başka bir yere taşınması anlamına gelmektedir. Bir ülkenin sınırları içindeki göç ve insan hareketliliği de göç olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası göçler veya sınırları aşan göçler ise dış göç olarak tanımlanmaktadır. Beyin göçü, göç ve insanların uluslararası düzeyde hareketliliği, ulus ötesi göçler, yurtdışı göç akımıdır.¹

Toplumsal bir varlık olarak nitelendirilen insanoğlu, barınma, beslenme gibi ihtiyaçlarını karşılamak için yaşadığı bölge veya ülkeyi terk edip farklı ülke ve bölgelere göç etmiş ya da göç etmek zorunda kalmıştır. Günümüze kadar gelen süreçte devam eden bu göçler insanların en önemli sorunu olarak varlığını sürdürmekte ve bu tür insan göçlerinden Türkiye de nasibini almaktadır. Ülkelerini terk eden göçmenlerin hemen hepsi Türkiye de dâhil olmak üzere dünyanın tüm ülkelerinde kendileri ve gelecek nesillerinin daha iyi yaşam şartları, ekonomik refah, iyi bir eğitim olanağı gibi isteklerinin olması nedeniyle yurtlarını terk ederek farklı ülkeleri tercih etmekte veya etmek zorunda kalmaktadırlar. Doğal olarak bu göçlere hâkim olan siyasi baskıların varlığı göçün yaşanmasında önemli ve belirleyici faktör olmaktadır. Göç olgusuna değişik bilimlerce farklı tanımlar yapılmaktadır. Beşeri coğrafya göç olgusunu insanların mekân değiştirmesi olarak tanımlamakla yetinirken ekonomi bilimi göç olgusunu, piyasalar arasındaki emek geçişi veya ülkeler arasındaki emek transferi olarak tanımlamaktadır.

Göçlerin ana faktörünün refah olmasından ötürü göçlere genel olarak ekonomik açıdan bakılmaktadır. Bu tanımdaki amaç, ülkeler arasındaki ekonomik gelişmişlik farkı, işçilerin ücret farkı, yaşam standartlarındaki farklılıklar ve bunun göçlere etkileridir. Ülkeler arasında ekonomik farklılıklar var olduğu sürece bu

---

¹ S. Gülfer İhramur, Öner ve N. Aslı Şirin Öner (Editörler). (2012). *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 13

göçlerin doğal olarak devam edeceği varsayılabilir. Geçmişten günümüze kadar gelen süreçte, uluslararası işgücü piyasaları, emek transferine bir arz ve talebin gereksinimi olarak bakmaktadır. Bu transfer iki koldan, emeği talep edenler ve arz edenler olarak değerlendirilmektedir. Ancak göçler ve işgücünün yapısı yaşanan zaman ve mekân bakımından birbirinden farklıdır. Bu nedenle, göçlerin tümüne bir işgücü transferi olarak bakmak doğru değildir.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) 2015 yılı verilerine göre, dünyadaki göçmen sayısı son 15 yılda % 41 artmıştır ve 2015 yılında 244 milyona ulaşmıştır. Bu rakamın yaklaşık yirmi milyonu mülteci statüsündedir. Bu da dünya nüfusunun %3,3'üne denk gelmektedir bu oran 2000 yılında 2,8'di. BMNF'ye göre, uluslararası göçmen sayısındaki artış dünya nüfusundaki artıştan daha fazladır.² Göç olgusu, toplumsal ya da bireysel olarak insan davranışlarının ciddi ve önemli bir özelliği olarak değerlendirilmektedir ve bu olgu günümüze kadar bu özelliğini yitirmemiştir. Göçü kısaca tanımlamak gerekirse, göçler bir bölgede çıkan veya çıkma olasılığı taşıyan bir bölgedeki güvensizliğin veya güvensizlik riskinin sebep olduğu yer değiştirme veya taşınmaya dayalıdır. Göç eden toplumlar veya gruplar açısından bir güvenlik bölgesi söz konusu iken, göç alan ülkeler açısından bir güvensizlik durumu yaşanması da muhtemeldir. Farklı bir bölgeye göç eden toplumların dini, etnik veya kültürel kimliği, göç alan toplum ya da devlet açısından bir güvenlik problemi olarak değerlendirilebilir. Ancak göçmenler tek başına bir bölgedeki güvensizliğin sebebi değildir. Bir ülkede yaşanan baskılar, siyasal ve toplumsal yapılardaki değişiklikler, ekonomik şartların zorlaşması, toplumsal ilişkilerin içindeki gerilimler veya iki devlet arasında yaşanan sorunlar neticesinde toplumsal veya bireysel göçlerin yaşandığı görülmektedir. Bir ülkede yaşanan göç ve nüfus hareketleri, kısa süreli gerilimler ve güvensizlikleri beraberinde getirmekte ve bu noktada kimlik politikasının ön plana çıktığı görülmektedir. Dünyada yaşanan göçlere baktığımızda, nüfus hareketleri neticesinde bir toplumun ulusal ve kültürel kimliklerinin güvenliğinin sağlanması ile ilgili kaygıların ortaya çıktığı sıklıkla rastlanan bir durumdur.³ Nüfusun dini ve etnik azınlıklar olarak sahip olduğu özelliklerde meydana gelen ani değişiklikler, insanların kültürel

² İnternet: (Mayıs 2016). United Nations Population Fund web sayfası <http://www.unfpa.org/migration>

³ United Nations, (2016). International Migration Report 2015. *Department of Economic and Social Affairs*, New York. s.12

değişikliklerine neden olmakta ve toplumun kimliğine tehdit olarak görülmektedir. Bu bağlamda, güvenlik ve göç arasındaki ilişkileri göç eden devlet ile mülteciler arasındaki kimlik ve farklılıkların bir sonucu olduğundan sosyal anlamda inşa edilmesi gereken bir olgu olarak görmek doğru olacaktır.⁴ Buna örnek verecek olursak, genelde göçler sebebiyle yerli halk, göç eden halkın kültürel baskıları ile kendi kimlik değerlerinin zedelenme riskinin olduğu bir süreç ile karşılaşmaktadır. Nitekim göçlerden dolayı meydana gelen bu riskler, göç eden halk ile yerli halk arasındaki iletişim ve etkileşimin niteliği ile doğru orantılıdır. Göç eden halk, birlikte yaşadığı toplumun yaşam tarzına ayak uydurmaya ve halkla bütünleşmeye çabaladığı takdirde, yerli halk tarafından daha az tehdit edici görülmektedir. Ancak taşındıkları yerde yerli halk ile bir bütünleşme sürecine girmez ve yerli halkın yaşam tarzına saygı duymazlarsa, göçmen halkın o bölgedeki varlığı yerli halk tarafından tehdit edici bir unsur olarak algılanmaktadır. Ayrıca toplumsal, politik ve ekonomik kurumların göçmen toplulukların bütünleşme sürecine katkıları da göç alan devletlerin istikrarını olumlu yönde etkilemektedir. Bu nedenle, ekonomik sorunlarla boğuşan, siyasi kutuplaşmaların mevcut olduğu zayıf yöntemlerde göçmenlerin varlığı ve kendi kimliklerini koruma çabaları, ülkenin istikrarını olumsuz yönde etkilenmekte ve ülke içinde iç gerginliklere sebep olabilmektedir.⁵ Bunların yanı sıra göç eden halkın, kabul edildikleri ülkede terör eylemleri ve yasa dışı faaliyetlerde bulunanlar ya da göç ettikleri ülkedeki siyasi muhalif gruplar ile iş birliğine girmeleri de olası risklerdendir.⁶ Saymış olduğumuz bu etkenler göçmen kabul eden devletlerin iç güvenlik düzenlemelerini artırmasına sebep olabilir. Birçok devlette görüldüğü gibi, yönetimler, kendi siyasi sınırları içinde boy gösteren muhalif grup ya da kişileri göçe zorlamaktadır. Bazen de devletler, komşu devletlerin üzerinde baskı kurmak, bunun sonucu olarak o ülkede istikrarsızlığı artırmak veya komşu devletlerin kendi iç işlerine karışmasını önlemek açısından, zorunlu göçleri bir dış politika aracı veya stratejisi olarak da kullanabilmektedirler. Bunun gibi, ülke içinde kültürel bakımdan homojen bir yapı oluşturmak, ya da başat konumunda olan etnik grubun, azınlık konumunda olan bir etnik grup üzerinde etkili olmasını sağlamak amacıyla zorunlu göçler bir iç politika aracı

⁴ Pusch, P. Wilkoszewski, T. Türkiye'de Uluslararası Göç (çev. Ö. M. Çomak). Kitap yayınevi, 1. Basım, ss.17-40

⁵ Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ÜLKE)*, 17, 186-261.

⁶ İçduygu, A. (1996). Transit Migrants and Turkey. *Boğaziçi Journal Review of Social, Economic and Administrative Studies*, 10(12), 127-142.

olarak kullanılabilir. Ülke genelinde devlet içindeki kimi sorunlardan kaynaklanan çatışmalar, bir savaş haline geldiğinde de kitlesel göç akınları söz konusu olabilmektedir. İç çatışma kaynaklı mülteci akınına uğrayan devlet, iç güvenliğinin mülteci kaynaklı bozulabileceği kaygısıyla sınırlarını korumak anlamında ya da insanların yerinden edilmesine sebep olan devlete bir tehdit niteliğinde askeri güce de başvurabilir ve bu tür uygulamalar iki devlet arasında askeri çatışmalara kadar gidebilir. Bundan dolayı iltica ve göç krizleri, sadece insani acil durum çerçevesinde değil toplu şekilde yaşanan göçler devletin ulusal güvenliğine yönelik bir tehdit oluşturabileceğinden devletlerarasında çatışmalara sebep olabileceği de göz önünde bulundurularak ele alınmalıdır.

1989-1999 yılları arasında Afganistan'dan komşu devletler Pakistan ve İran'a göçler, yaşanan baskılar ve çatışma ortamının yarattığı güvensizlik algısıyla yakından ilgilidir. Nitekim 11 Eylül 2001 hadisesi sonrası ABD ve Koalisyon güçlerinin Afganistan'a müdahalesi Afganistan'da barışın ve istikrarın yerleşmesi açısından önemli bir faktör olmuştur. Ancak bu dönemde mülteci konumundaki Afganların ülkeye hızlı bir geri dönüş yapması ve Taliban saflarında savaşan militanların ve yakınlarının Pakistan'a sığınması, yeni bir göç akımına ve Taliban saflarının Pakistan'da yeniden sıklaşmasına zemin hazırlamıştır. Bölge üzerinde Taliban hâkimiyeti uygulamada sona ermiş olsa da yabancı güçlere karşı kin besleyen insanların tekrar Pakistan'a giderek Taliban saflarına katılması Afganistan'daki ulus devlet inşası sürecine engel teşkil etmiş ve bu sürecin başarıya ulaşmasını olumsuz yönde etkilemiştir.

İtme-çekme (Push and pull) kuramının formülü ve içeriği ilk kez 1966 yılında Everett Lee tarafından yazılmıştır. Sonraki yıllarda çeşitli kişiler tarafından katkılar yapılarak kuram geliştirilmiş ancak Lee'nin ortaya koyduğu ilk formül esas olarak korunmuş ve yapılan katkılar kuramın temelini bozmamıştır. Kuramda, göçmen ve mültecilerden ziyade, göçlere odaklanılmış ancak göçmen kavramının göz ardı edilmemesi gerektiği de belirtilmiştir. Bu çerçevede Lee ilk olarak göçlerin karakteristik temel ortak özelliklerini ortaya koymaya çalışmış, bunun için göçe ait itici ve çekici faktörleri saptamış ve analizine temel oluşturacak dört temel faktör belirlemiştir:

- Yaşanan yerle ilgili faktörler,
- Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,
- İşe karışan engeller,
- Bireysel faktörler,

Lee'nin belirlediği bu faktörler, itme çekme kuramının temelini oluşturmaktadır ve itici ve çekici faktörler bir bütünlük oluşturmaktadır.⁷ Bu bütünlük açıkça göstermektedir ki, yaşanan yerin de göç edilecek yerin de kendi içinde olumlu ve olumsuz faktörleri, yani itme ve çekme faktörleri vardır. Sosyal alan içerisinde itmeye neden olan olumsuz faktörler ve çekmeye neden olan olumlu faktörler hayli çok ve birbirinden farklıdır. Çünkü kuramın temel yapısı itibarıyla, itme ve çekme faktörleri kişisel ve görelidir. Kişisel düzlemde göç için avantajları ve dezavantajları belirleyen yaş, cinsiyet, eğitim, ırk gibi demografik faktörlerin değerlendirilmesi, itme çekme kuramı için çok önemlidir.⁸ Örneğin, çocuk sahibi bir aile için göç edilecek yerdeki eğitim olanakları önemliyken, çocuksuz bir aile için göç edilecek yerdeki eğitim olanaklarının durumunun ne olduğu herhangi bir önem taşımamaktadır. Tüm bunların ışığında itme çekme faktörlerinin çok karmaşık ve çok boyutlu sosyal gerçekliklere bağlı olduğu açıktır. Lee, bu çok faktörlü, ince ve ayrıntılı içerik çerçevesinde öncelikle tüm itme ve çekme faktörlerinin farklı sınıflar için doğru tanımlanıp bu faktörlerin içeriğinin de doğru bir şekilde oluşturulması gerekliliğini belirtmiştir. Kuramın temel çerçevesini oluşturan ve işlerliğini sağlayan önemli bir nokta da yaşanan yer ile göç edilecek yerdeki olumlu ve olumsuz faktörlerin birbirlerinden ayrı olarak değerlendirilmesi gerekliliğidir.

Daha net bir ifadeyle, yaşanan yerdeki itme çekme faktörleri kendi içerisinde bir bütün olarak; göç edilecek yerdeki itme çekme faktörleri de kendi içerisinde bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla kurama göre, hiçbir bağlam ve düzlemde mutlak itme ve mutlak çekme faktörü yoktur. Lee'nin kuramda vurguladığı bir diğer boyut ise göçün belirleyenleridir. Lee göçün

⁷ Kirişçi, K. (2001). UNHCR and Turkey: Nudging Turkey Towards A Better Implementation Of The 1951 Convention On The Status Of Refugees. *International Journal of Refugee Law*, 4, 211

⁸ Özer, İ. (2015). *Doğu ve Güneydoğu Komşu Ülkelerinden Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Ankara.

belirleyenleri olarak iki boyut ortaya koymaktadır. Bu belirleyenlerden ilki kişisel mikro faktörler, diğeri ise kişisel olmayan makro faktörlerdir.

Potansiyel göçmenler olarak değerlendirilen yerleşikler, kendileri için yaşadıkları yerdeki olumlu ve olumsuz faktörlerin neler olduğunu, bu faktörlerin kendileri için ne anlama geldiğini çok iyi bilmekte ve itme çekme faktörlerinin hesabını çok rahatlıkla yapabilmektedirler. Belli bir bölgede yerleşik olarak yaşayan potansiyel göçmenler, başka bir yere göç etmeyip yaşadıkları yerde kaldıklarında ileriki süreçte bu olumlu ve olumsuz faktörlerin yaklaşık olarak neler olacağı konusunda genel anlamda bir fikre de sahip bulunmaktadırlar. Ancak göç edilecek yerdeki sosyal yapı, var olan durum içerisindeki belirsizlikler, göçmenlerin beklentileri ve hâlihazırdaki riskler gibi unsurlar, potansiyel göçmenler için göç sürecinin belirleyenleridir. Bu kuramsal yaklaşım bağlamında, göçün başlı başına bir belirsizlik ve bu belirsizliğin de kişileri göç sürecinden alıkoyan bir durum olduğu söylenebilir. Lee'nin itme çekme kuramı çerçevesinde, özellikle üzerinde durduğu bir diğer nokta da, yaşanan yer ile göç edilecek hedef yer arasında bulunan engelleyici faktörlerdir.

Göç analizini daha iyi ve doğru yapabilmek için, yaşanan yer ile göç edilecek yer arasındaki engelleri de göç analizinin içine katmak gerekmektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi, Lee kuramında engelleyici faktörleri makro ve mikro olmak üzere ikiye ayırarak kullanmaktadır. Kişisel farklılıkları ve kişinin içinde bulunduğu koşulları temel alan mikro faktörler; göçün beraberinde getireceği hukuksal ve sosyal belirsizlik, göç mesafesi, ulaşım için ödenecek bedel ve ulaşım imkânları gibi çeşitli etmenlerdir. Göçü engelleyen makro faktörler ise; katı göç kanunları, ırk ya da ulusal kimliğe gönderme yapan göç sistemleri, göç için fiziksel uygunluk ve sağlık kontroleri gibi göçmenlerin karşılaşabileceği daha üst düzeydeki faktörlerdir.

İtme ve çekme teorisi, genel bir bakışla, sadece itici çekici faktörlerin etkisiyle işliyor gibi görünmektedir. Fakat bu işleyişin ardında yatan göç olgusunun belirleyicileri ve süreçler bu kadar net ve kolay anlaşılır değildir. Diğer bir deyişle Lee'ye göre göç, artılarla eksilerin matematiksel hesabından çıkan bir sonuç değildir; fakat artılar ve eksilerle yapılan bu matematiksel hesap, göçün temelini

ilk basamağını oluşturmaktadır. Günümüzdeki göç olgusuna ve yaşanan çeşitli göç olaylarına genel anlamda bakıldığında, itme çekme faktörlerinin hâlâ gerek iç göçler gerekse de dış göçler için işlediği görülmektedir.

Bununla birlikte günümüzdeki göçlerin artık Lee'nin bahsettiğinden daha karmaşık hâle geldiği de açıktır. Küreselleşme başta olmak üzere pek çok faktör, göç olgusunu derinden etkilemekte ve değiştirmektedir. Her ne kadar günümüzde itme çekme faktörleri göç bağlamında varlıklarını sürdürüyorsa da, Lee'nin kuramında bahsettiği gibi, bu itme çekme faktörlerinin her sınıf için ayrı olarak hesaplanması artık daha da zordur çünkü içinde yaşadığımız dönemde sınıf yapısı ve içeriği hayli tartışmalı hâle gelmiştir ve söz konusu bu yapı göç üzerinde net tespitler yapılabilmesini de güçleştirmektedir.

Lee'nin yaptığı tanıma göre, göç kişilerin ikametgâhının kalıcı olarak veya bir süreliğine değişmesidir. Uluslararası iş gücü göçü, kişilerin kendi ülkelerinden ayrılarak farklı bir ülkeye taşınması ve orada istihdam edilmesidir. İş gücü göçü genelde ekonomik göç olarak tanımlanmakta ve iş arayanların göçü olarak algılanmaktadır. Ancak bu tür göçler iş gücü göçünden farklı içeriğe sahiptir. Ekonomik göçler istihdam hedefini içermesinin yanı sıra iş gücü üzerine yatırım yapma ve kişilerin yaşam standartlarını yükseltme amacını da taşıyan yer değiştirmesidir. Bu tür göçlerde, göç olgusu ulusal ve uluslararası olarak gerçekleşmektedir.⁹

Molle ve Mourik iş gücü göçünü etkileyen faktörleri dört başlık altında sıralamıştır. Bu faktörler; itici, çekici, maliyetler ve düzenlemeler olarak sınırlandırılmıştır. Göç veren ülkelerdeki işsizlik oranı, düşük işçi ücreti, iş fırsatlarının azlığı, politik sorunlar ve baskılar, düşük yaşam standartları, düzensiz nüfus artışı itici faktörler olarak sayılmıştır.¹⁰ Yüksek yaşam standartları, yüksek

⁹ Everett, S. Lee, (1966). A Theory of Migration Jackson J. A, (ed). *Migration- Sociological Studies*, (Cambridge University Press, New York), 285-297

¹⁰ Molle, W. ve Mourik, A.V. (1988). International Movements of Labour Under Conditions of Economic Integration: The Case of Western Europe. *Journal of Common Market Studies*, 26(3), 317-340 *Journal of Common Market Studies* Volume XXVI, No.3 March 1988 http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-5965.1988.tb00318.x/epdf?r3_referer=wol&tracking_action=preview_click&show_checkout=1&purchase_referrer=scholar.google.com.tr&purchase_site_license=LICENSE_DENIED

işçi ücretleri, sağlıklı ve işleyen sosyal güvenlik sistemi, iş fırsatlarının bolluğu, insan hakları ve özgürlükler, genel olarak göç alan ülkelerdeki çekici faktör olarak ele alınmaktadır.

Göç türlerini belli bir tanıma dayandırmak oldukça güçtür. Söz gelimi, göç eden bir kişi taşındığı ülkede daimi olarak ikamet edebilir ya da göçmenler için geçiş ülke konumunda olan bir ülke göçmenler için daimi ülke konumuna gelebilir. Bunun tersi de mümkündür: Daimi ikamet yeri olan ve göç alan bir ülke, belli şartlarda transit ülke konumuna düşebilir. Göç çok boyutlu bir olgu olduğu için tek bir teoriye bağlı açıklandığı takdirde bu tanım yetersiz kalacaktır. Bundan dolayı farklı göç kuramlarını çalışmada açıklamak gerekecektir. Göç olgusunu ilk kez sistematik olarak ele alan ve kuramsal açıdan inceleyen Ravenstein'in (1885) "Göç Kanunları" başlıklı çalışması önemlidir. Ravenstein, sanayi ve ticareti göç akımlarının temel nedeni olarak görmüş ve göç mesafesini etken olarak ele almıştır.¹¹ Bu çalışmaya genel olarak neo klasik biçimde yaklaşılmış ve göç olgusu mikro düzeyde incelenmiştir. Göçlerde yaşanacak olan mali ve manevi sorunlar açısından, menşe ülkeden hedef ülkeye kadar masrafların yanı sıra göç edenlerin sosyolojik ve kültürel farklılıkları, dil öğrenme ve hedef ülkedeki göçmenlerin uyum sorunları olarak anlatılmaktadır. Bu teorilerle birlikte mikro ve makro açıdan göç analizi yapmamız kolaylaşmıştır.¹²

1.2. Uluslararası Göçün Tarihçesi

İnsanların uzun yıllardan bu yana ekonomik zorluklar, savaşlar ve sürgünler gibi sebeplerle evlerini terk ettikleri bilinmektedir. Sanayi devrimi ile birlikte, kırsal bölgelerden kentlere ya da çevre ülkelerden merkezlere doğru iş bulma amacıyla kitlesel göçlerin başladığı görülmektedir. Ayrıca gelişmiş ve emperyalist ülkelerin kurdukları sömürgelere doğru kitlesel bir göç akımı da başlamış, Avrupalı nüfuslar bu yeni yerleşim yerlerinde yerlileri azınlık hâline getirilmiştir. 19. yüzyıldan bu yana başlayan yeni uluslararası göç olgusu, uluslararası siyasi ve ekonomik gelişmelerle etkileşim içinde günümüze kadar gelmiştir. Günümüzdeki göçlerin

---

¹¹ Demirhan, Y. Aslan, S. (2015). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum*, 5/9, ss. 23-61.

¹² Bulak, A. (2015) *Göç Olgusuna Teorik Bakış*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.

niteliklerini daha iyi yorumlayabilmek için uluslararası politik ve ekonomik yapının göçü nasıl yönlendirdiğini de anlamamız gerekir. Bu bağlamda, uluslararası göçün tarihsel gelişimi, göç alan ülkelere etkisi ve karşılaşılan problemler, göç dalgalanmasındaki faktörler olarak ele alınacaktır.¹³

Avrupa'nın 300 yıl boyunca dünyanın göç hareketlerine yön verdiği görülmektedir. İspanya, Portekiz, Hollanda, Fransa ve İngiltere gelişen nüfuslarına yeni yerleşme yerleri sağlamak üzere sömürgeler kurmuş, 1820-1930 yılları arasında 55-60 milyon kişi Avrupa'dan denizaşırı ülkelere göç etmiştir. ABD bu göç dalgası için hedef ülke olmuş, uluslararası göçün doruk noktasına ulaştığı 1900-1909 yılları arasında 8 milyon göçmenin ülkeye girdiği kaydedilmiştir. Aynı zamanda uluslararası göç dalgası dünyanın şeklini de değiştirmiştir. Avrupa'dan taşınanlar ABD, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde yeni devletlerin kurulmasına yol açmışlardır. Bu yeni devletlerde ise, yerli halkın azınlık durumuna düştüğü görülmektedir. İkinci göç dalgası ile 17. ve 18. yüzyılda Avrupalı tüccarların Kuzey Afrika'dan topladıkları köleleri Güney Amerika Karayip adaları ve Brezilya'ya intikal ettirdikleri görülmektedir.¹⁴

Üçüncü uluslararası göç dalgası Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra yıkılan imparatorlukların tasfiye edilme dönemine denk gelmektedir. Osmanlı ve Habsburg devletlerinin yıkılması Orta, Doğu ve Güney Avrupa'da yeni devletlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu devletler milliyetçilik akımlarının etkisi ile benimsedikleri zorunlu göç politikası yolu ile homojen nüfuslar yaratmaya başlayınca büyük çapta göç ve sığınmacı hareketlerinin başlamasına sebep olmuşlardır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasında göç silsilelerinin, uluslararası göçün, Avrupalı güçlerin ve politikalarının etkisinde arttığı görülmektedir.

İkinci Dünya Savaşından sonra Asya, Ortadoğu ve Afrika'da yeni bağımsız devletlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu yeni devletlerin çoğunlukla etnik açıdan bölünmüş ve otoriter siyasal rejimlere sahip olması kaçınılmaz şiddet hareketlerine

---

¹³ Aktaş, M. T. (2015). Ücret Odaklı Uluslararası İşgücü Hareketliliğinin İşgücü Piyasalarına Etkileri. *TESAM Akademi Dergisi*, 2/2, ss. 197-219.

¹⁴ İnternet: (Ocak 2014). History world web sayfası, Geçmişten günümüze göçmenler makalesi. Web: <http://www.historyworld.net/wrldhis/PlainTextHistories.asp?ParagraphID=djt>

yol açıp milyonlarca insanı sığınmacı statüsüne düşürmüştür. İkinci Dünya Savaşı sonrası izlenen kalkınma politikalarının etkisi ile göç, çoğu zaman iş gücü ve beyin göçü olarak az gelişmiş ülkelerden merkez ülkelere doğru olmuştur. Avrupa ve Akdeniz, Kuzey ve Orta Amerika başlıca göç alan bölgeler olmuştur. 1950'li yıllardan 1960'lı yıllara kadar Batı Avrupa, Birleşik Amerika ve petrol üreten Ortadoğu ülkeleri ekonomilerini daha verimli kılmak amacı ile yabancı iş gücünü dışarıdan temin etmişlerdir. Bu işçiler başlangıçta kısa süreliğine göç etmiş olsalar da, Avrupa ve Amerika'ya giden göçmen işçiler bu ülkelerde tamamen kalmayı tercih etmişlerdir ve yerleşik hayata devam etmektedirler.¹⁵

1990'lı yıllara gelindiğinde iş arayan potansiyel göçmenlerin merkez ülkelerdeki kapalı kapı politikaları karşısında sığınmacıların kaçak yollara daha fazla başvurmaya başladığı görülmektedir. 2000'li yıllara gelindiğinde sığınmacı sorunları dünya genelinde artmıştır ve her geçen gün de artmaktadır. Özellikle 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında güvenlik boyutunun da ön planda yer aldığı tartışmalar günümüze kadar süregelmiştir. Uluslararası göçlerin, içinde bulunulan dönemin uluslararası siyasi ve ekonomik duruma göre şekillenerek devam ettiği görülmektedir. Bu tür göç hareketleri aynı zamanda uluslararası ve ulusal politikaların oluşumunda, ekonomik ve toplumsal yapılar üzerinde önemli etkiler bırakmaktadır. Bu nedenle, tarihsel gelişimine paralel olarak uluslararası göç hareketlerinin nedenlerini açıklamaya çalışan birçok göç teorisi bulunmakta ancak bu tür girişimler göçlerin yaşanmasına engel olmayı başaramamaktadır.¹⁶

1.3. Göçler ve Göçün Tanımı

İnsanlar genel olarak siyasi, sosyal, ekonomik ve doğal sebeplerden dolayı göç etmektedir. İnsanların sürekli olarak bir yerden başka yere taşınmaları ya da yer değiştirmelerine göç denir. Göçler genelde dini, ekonomik, siyasi, sosyal ve benzer nedenlerden ötürü insan topluluklarının hayatını etkilemektedir. Bu baskılar

---

¹⁵ Weiner, Myron. 1978. *Sons of the Soil: Migration and Ethnic Conflict in India*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

¹⁶ İnternet: (Ocak 2014). Türkiye'nin Göç Siyasetinin Temel İlkelerine İlişkin Yeni Yaklaşımlar makalesi. Web: <http://www.turksam.org/tr/makale-detay/93-turkiye-nin-goc-siyasetinin-temel-ilkelerine-iliskin-yeni-yaklasimlar>. 21 Ocak 2014

sonucunda, insanlar yeni yerleştikleri mekânlarda hayatlarının tamamını veya bir bölümünü geçirmek için başka mekânlara yerleşmektedir.¹⁷

1.4. Göçün Türleri

Göçmen; siyasi nedenlerle değil de ekonomik nedenlerle, yurttaşı olduğu ülkeden başka bir ülkeye göçen kişidir. Göçmenler yurttaşı oldukları ülkeden başka bir ülkeye kendi istekleriyle göç ederler. Bu yüzden kendi ülkelerinin korumasından yararlanmayı sürdürürler. Gidilen ülkeler bu kişilerin başvurusunu kabul edip etmemekte özgürdür.¹⁸

1.4.1. İç Göçler

Bir ülkenin sınırları içerisinde bir bölgeden diğer bölgeye gerçekleşen göç türüne iç göç denir. Bu göç çeşidi sürekli olabileceği gibi geçici de olabilmektedir. İnsanlar sosyal, politik, çevresel ve ekonomik gibi birden fazla nedenden dolayı göç edebilir. Kasırga, sel, deprem gibi çevresel faktörler de iç göçün nedenlerindedir. Diğer taraftan ise ülke içindeki ticaret ve sanayinin geliştiği bölgeler, verimli tarım arazileri, zengin maden kaynaklarına sahip alanlar, turizm açısından cazip olan merkezler ve kültür şehirleri göç çeken veya göçe teşvik eden faktörlerdendir.

1.4.2. Dış Göçler

Dış göç bir ülkede yaşayan insanların farklı bir ülkeye göç etmeleridir. Ya da başka bir tanımla, bir ülkeden başka bir ülkeye gerçekleştirilen göçlere dış göç denilmektedir. Bu girişimin neticesinde göç veren ülkenin nüfusu azalmakta, aynı zamanda göç alan ülkenin nüfusu ise artmaktadır. Dış göçler bir ülkenin milli sınırlarının dışına doğru olmaktadır.¹⁹

¹⁷İnternet: (Ocak 2014). *Göçlerin Nedenler, Bilgi Köşesi*. Web: <https://file.ac/Va2FpqUmtde/5BOLUM-GOCLER.pdf> 21 Ocak 2014

¹⁸İnternet: (Ocak 2014). *Dünyadaki büyük göçler makalesi*. Web: <http://www.cografya.biz/forum/dunyadaki-en-buyuk-gocler-t8553.0.html> 21 Ocak 2014

¹⁹İnternet:(Ocak 2014). *Göçler hakkında kısa bilgiler, göçlerin çeşitleri makalesi*. Web: <http://disgoc.nedir.com/#ixzz40kZyrDPa> .

1.4.3. Baskı Sonucu Meydana Gelen Göçler

Bu tür göçlerin bir topluma karşı uygulanan baskı ya da bir hükümetin belli kesimleri zorlaması neticesinde gerçekleştiği görülmektedir. Zorunlu göçler iki türde yaşanmaktadır:

- İnsanları her türlü işkence ve baskıya maruz bırakarak göç etmelerine sebebiyet verilmesi
- Herhangi bir suretle insanların sınır dışı edilmesi, aksi takdirde öldürülecekleri ya da ülkenin farklı bir yerine sürgüne gönderilecekleri tehdidiyle karşı karşıya kalmalarına sebebiyet verilmesi

1.4.4. Kişisel Sebepli Göçler

Bu tür göçlerde kişi kendi isteği ve kararı ile farklı bir yere göç etmektedir. Bu tür göçlerde herhangi bir zorlama ve baskı olmadan, göç etme kararı tamamen kişilere aittir. Kişiler yaşamakta olduğu bölgenin ekonomik bakımdan kaynak yetersizliği, hedef veya gideceği bölgenin yaşam standartlarının yüksek olması, hedef bölgedeki hayat ve çalışma koşullarının elverişli olması ve benzer konularda bu tür göçlerin yaşandığı görülmektedir.

1.4.5. Düzensiz Göç

Düzensiz göçler, bir ülkenin toprağına girişlere ilişkin belirlenen kurallara uyulmadan sınır ihlali ile yapılan mülteci akınıdır. Belli bir ülkede girişler ve çıkışlarla ilgili belirlenmiş olan resmi sınır kapılarının dışında, ülke sınırının herhangi bir yerinden geçmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu geçişler kara, deniz ve hava kapılarından sahte belgelerle birlikte ülkeye girmeye ya da çıkmaya yöneliktir.

1.4.6. Düzenli Göç

Düzenli göçler; eğitim, iş, istihdam ya da farklı amaçlarla bir ülkeye giren, gerekli belgeleri, ikamet ve çalışma izinlerini alan göçmenleri ve aile fertlerini ifade etmektedir.²⁰

1.4.7. Sığınma Hakkı ve Sığınmacı

Sığınma Hakkı (iltica Hakkı), kimi ülkelerin önceden belirlenmiş koşullara uygun başvurularda bulunan kimselere verdiği hukuki ve politik bir haktır. Sığınmacı mülteci statüsüne alınmaya yönelik başvuru yapan ve yapmış olduğu başvurunun yanıtını bekleyen kişi veya toplumlar için kullanılmaktadır. Türkiye Cumhuriyetinin iskân kanununun 3/3 maddesine Türkiye’de yerleşmek amacıyla olmayıp, bir zaruret nedeniyle muvakkat oturmak üzere, sığınan şahıslara, sığınmacı denir. Bu kavram 1951 Sözleşmesine getirilen coğrafi sınırlama nedeniyle, mülteci konumunda olan fakat sözleşme kapsamı dışında kalan kişiler için de kullanılmaktadır. Avrupa ülkeleri dışındaki ülkelere gelen ve 1994 iltica/sığınma yönetmeliğinin üçüncü maddesinin üçüncü paragrafında belirtildiği şekilde, 1951 Sözleşmesinin birinci maddesinde yer alan mülteci tanımındaki kriterlere uygun olduğu için İçişleri Bakanlığınca sığınmacı statüsü tanınan yabancı uyruklu bir kişi ya da belli bir uyruğu olmayan vatansız kişidir.²¹

1.5. Mülteci Kavramına Genel Bakış ve Küreselleşmenin Göçlere Etkisi

Dünyanın her yerinde savaş, çatışma, doğal afetler gibi nedenlerden krizler yaşandığı için insanlar ülkelerinden göç etmekte ve bu durum sığınmacı sorunlarını gündeme getirmektedir. Günümüze kadar devam eden bu krizler sonucunda milyonlarca insan çeşitli sebeplerle evlerini terk etmekte ve evlerinden uzakta hayatta kalma mücadelesi vermektedir. 2011 yılına gelindiğinde sığınmacı ve mülteci sorunu rekor bir seviyeye çıkmıştır. Bu sorunlar dünyanın farklı yerlerinde boy gösterse de, bu sorunların çözümüne yönelik ciddi bir çalışmanın

²⁰ Migration in Turkey: A Country Profile, (2008, Oct). *International Organization for Migration*, Web:http://www.turkey.iom.int/documents/migration_profile_turkey.pdf?entryId=10260 25 Mart 2016’de alınmıştır.

²¹UNHCR, (2011). *Handbook And Guidelines on Procedures and Criteria For Determining Refugee Status*. Under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating To The Status Of Refugees, Geneva.

yapıldığını veya dünya kamuoyunda kalıcı bir çözüme yönelik adım atıldığını görmek mümkün değildir. Günümüz şartlarında mülteci kavramına genelde sığınmacı olarak bakılmaktadır. Bu kavram öz vatanlarındaki olumsuz şartlardan ötürü yaşadıkları baskılardan kaçarak başka ülkelere sığınan insan veya insan topluluğu için kullanılmaktadır.²² İnsanların genelde doğdukları yerlerde hayatlarına normal olarak devam ettikleri ancak istisnai olarak kendi vatanlarını terk ederken yerlerini değiştirmelerini iki türde tanımlamak mümkündür: Yer değiştirme işlemi zorunlu olduğu zaman iltica ve gönüllü olduğu zaman da mülteci kapsamında değerlendirilmektedir. Bu iki tanımı birbirinden ayıran temel husus ilticanın bir gücün dayattığı zorluk sonucunda meydana gelen bir göç olmasıdır. Mültecilik, keyfi olarak yer değiştirme işlemidir. Çünkü sığınmacılar genelde bir şiddete maruz kaldıkları zaman bir münferit veya toplu göçün meydana geldiği karşımıza çıkmaktadır.²³

BM bünyesinde imzalanmış olan, 28.07.1951 tarihli sığınmacılar durumuna ilişkin sözleşme ile baskıya maruz kalmanın ırk, din, siyasi düşünce nedeniyle haklı bir sebepten ötürü vatanlarını terk eden ve farklı bir ülkeden korunma isteyen kişilere mülteci 16.12.1996 yılında imzalanan ek protokolle sığınmacı statüsüne ilişkin yapılan sözleşmede şahısların yabancı bir devlete, konsolosluk binalarına, diplomasi temsilciliklerine, devlet uçaklarına ya da savaş gemilerine, kendi devleti tarafından şahsına yapılan baskılardan kaçarak sığınma ilticasında bulunan kişiler, mülteci olarak tanımlanmıştır.²⁴

Bu çerçeveden bakıldığında geçmişte var olan mülteci sorunları dünyanın gelişmesiyle yok olmamış aksine günümüze kadar gelen süreçte kalıcı çözümler yerine her geçen gün bu sorun artmıştır. Dünya üzerinde göçmen krizlerine baktığımızda 2. Dünya savaşı sonrası ve sonrasında yaşanmış olan büyük göçler daha çok gündeme gelmiş ve göçler eskisinden daha çok yaşanmıştır. Göç alan

---

²² İçduygu, A., Sirkeci, İ., ve Muradoğlu, G. (2001). Socio-Economic Development and International Migration: A Turkish study, *International Migration*, 39(4), 39-61(23).

²³ Türkoğlu, O. (2011). Mülteciler ve Ulusal/Uluslararası Güvenlik, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 30/2, ss. 101-118.

²⁴ Pazarcı, H. (2007). *Uluslararası Hukuk*, 5. Baskı, Ankara: Turhan Kitapevi, s. 153.

lkeler de bu tür toplu gçlerden nasibini aldığı ve büyük sorunlarla yüz yüze kaldığı grlmştir.²⁵

Günümüzde de mülteci sorunları her geçen gün artmakta ve devletler bu sorunlara are bulmakta aciz kalmaktadır. BM Mlteçiler Yüksek Komiserliği 1951 yılında kurulduğunda dünyada bir milyon mültecinin olduğu ve komiserliğin sorumluluğu ve denetimi altında olduğu açıklanmıştır. Ancak bu sayının zamanla gelişen siyasi istikrarsızlıklarla birlikte özellikle Orta Doğu lkelerinde yaşanan krizlerle azalmak yerine, her geçen gün arttığı grlmştir. BM'nin açıklamış olduğu verilere bakıldığında hâlihazırda kendi ülkelerinde mülteci durumuna düşen insan sayısı 25 milyondan fazladır.

Buna ek olarak dünya üzerindeki farklı ülkelerde yaşayan mlteçilerin toplam sayısı, 17,5 milyona ulaşmıştır. Bu göçler geçmişte yaşanan gçlerle benzerlik taşımakla beraber, farklılıkları da içermektedir. Geçmişte göçler bireysel olarak yaşanırken, günümüzde ise, bu göçler kitlesel olarak yaşanmaktadır. Bunun en önemli sebebi de ilgili ülkelerdeki toplumsal şiddet ve baskının artmasıdır. Bu sebeplerden dolayı insanlar kitlesel olarak kendi evlerini terk etmekte ve güvenli bölgelerde hayata tutunmaya çalışmaktadır.²⁶

Dünyanın küreselleşmesiyle birlikte mülteci konusu da küreselleşmiştir ve dünya kamuoyunda küreselleşmenin bir parçası olarak devam etmektedir. Yerinden edilenler bir ülkeden kaçarken daha güvenli bir bölgeye sığınma amacıyla insanlar gç etmekte ve bu sorun dünyanın tüm ülkelerinin ilgi alanına girmektedir. Çünkü göçmenler bir ülkeden kaçıp farklı ülkelere sığınma talebiyle başvurmakta, bu sorun da ister istemez dünyanın tüm ülkelerine bir sorun olarak yansımaktadır. İlgili lkeler de vatansızlığın nlenmesine yönelik sığınmacılara yardım etmeye çalışmaktadırlar. Çünkü gç olayı bir mücbir sebepten dolayı

---

²⁵ UNHCR, Mlteçiler/Sınırı Aşan İnsanlar, <http://www.unhcr.org.tr/?page=72>, 11 Nisan 2013 tarihinde alınmıştır.

²⁶ Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Yüksek Komiserliği İnsan Hakları Bilgi Kitapçığı No. 20, www.ihop.org.tr/dosya/BB/BM_Bilgi_Kitapcigi_20-Multeciler.doc Erişim: 13.04.2013

yaşanmakta ve BM üyesi devletler, BM sözleşmesinin bir parçası olarak sığınmacılara yardım etmeye çalışmaktadır.²⁷

1.6. İltica, Tanımı ve Türleri

İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen ve üçüncü ülke tarafından kabul edilen şahıslara mülteci denir.²⁸

1.6.1. Ferdi (Individual) Mülteciler

İnsanlar ferdi olarak ülkelerinden çıkıp başka bir ülkeye gittiklerinde ve sığınma talebinde bulduklarında ferdi ya da münferit mülteci olarak adlandırılırlar. BMMYK'da ya da sığınma talebinde bulunduğu ülkelerde statülerinin belirlenmesi açısından görüşmeye tabi tutulduktan sonra, mülteci statüsüne girerler ya da reddedilirler.

1.6.2. İlk Bakışta (Prima Facie) Mültecilik

Genel olarak nüfus hareketlerinin yaşandığı zamanlarda (Prima Facie) uygulanır. BMMYK veya ilgili devletler, başvuranlarla görüşme gerçekleştirmezler ve ilk kez, başvuranları mülteci statüsünde kabul ederler. İnsanların ülkelerinden kaçış nedenleri belli olduğundan dolayı bu tür uygulamaya tabi tutulurlar. Örneğin bir ülkede yaşanan savaş durumu bu tür uygulamanın önemli bir nedeni olabilmektedir.

---

²⁷ A.g.k.

²⁸ UNHCR, (2006). UNHCR and International Protection: A Protection Induction Programme. <http://www.unhcr.org/44b4bbcd2.html>

1.6.3. Yerinde Mülteciler (Refugee Sur-Plus)

Yerinde mülteci kavramı kendi ülkesini bir zulüm, savaş gibi nedenlerle terk etmeyip farklı bir ülkeye öğrenci, turist gibi nedenlerle gidenleri kapsamaktadır. Bu tür uygulamada yabancı kişiler ülkesindeki şartların değişmesiyle birlikte bulunduğu ülkede sığınma talep ederek mülteci olarak kalma durumudur.

1.6.4. Refakatsiz Çocuklar

Bu mültecilik türü sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocukları kapsamaktadır. Bu tür mülteciler 18 yaşın altındaki çocuklardır. Günümüzde, bu kategoriye giren çocuklar Türkiye'de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından koruma altına alınarak illerdeki sosyal hizmetler, çocuk esirgeme kurumu yurtlarına yerleştirilmektedir.²⁹

1.6.5. Özel İhtiyaç Sahibi Olanlar

Başvuru sahibi ile uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden; refakatsiz çocuk, özürlü, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişileri kapsamaktadır.³⁰

1.7. Göçlerde Menşe, Geçiş ve Hedef Ülke

- *Menşe Ülke:* Yabancı bir kişinin uyuşunda olduğu ülke veya ülkeler ya da vatansız kişiler için, eski daimi ikamet yeri anlamına gelir.
- *Geçiş Ülkesi:* Göçmenlerin, yerinden edilmiş, zulümden kaçmış vb. kişilerin üçüncü bir ülkeye gitmek üzere geldiği ve bu amaç gerçekleşinceye kadar kaldıkları ülkedir.

²⁹ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 3 Kanun Numarası, 6458,Kabul Tarihi, 4/4/2013,Yayımlandığı R. Gazete, Tarih: 11/4/2013 Sayı,28615 ,Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 53

³⁰ (YUKK, md. 3).

- *Hedef Ülke:* Göçmenlerin, yerinden edilmiş, zulümlerden kaçmış ve benzeri kişilerin gitmek istedikleri hedef ülkeyi kasteder.

1.8. Yasa Dışı Göçmenlerin Güzergâhları

Yasadışı göçlerin altındaki çoğu nedenler birbirine benzemekle beraber bu göçler genelde resmi sınır kapısı olmayan yollardan yapılmaktadır. Savaş, yoksulluk ve siyasi istikrarsızlıkların yaşandığı ülkelerden yapılan bu göçlerde genelde kara sınırları tercih edilmektedir. Türkiye'nin Avrupa ülkelerine kara ve deniz sınırı çoktur. Bu da göçmenlerin Türkiye'yi tercih etmelerinin esas sebebidir. Göçler genelde belli kaçakçı grupların organizasyonlarıyla yapılmakta ve insan kaçakçıları da bu yöntemden ciddi miktarda gelir elde etmektedir.³¹ Yasa dışı göçlerin çoğunda bilindiği üzere, Türkiye'nin İran'la olan sınır kapısı tercih edilmektedir. 90'lı yıllardan günümüze kadar devam eden bu göçlerde her ne kadar sıkı tedbirler alınsa da günümüzde hâlâ devam ettiği herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Göçmenlerin tercih ettiği Türkiye- İran kara sınırı her ne kadar engebeli olsa da, bu göçmeler Türkiye'den Avrupa'ya giden yoldaki şanslarını denemek istemektedir.³² Afganistan'daki iç savaşlardan kaçan sığınmacılar öncelikle İran'a geçerek yaşam sürdürmeyi deneyip umduklarını bulamayınca Türkiye'ye geçme teşebbüsünde bulunmakta, pek çoğu da hâlihazırda Türkiye'de ucuz işçi olarak ağır şartlarda çalışmakta ya da Avrupa'ya geçme şanslarını denemekteler.³³

Türkiye devleti, merkez konumunda olduğu için çoğu göçmenler bu ülkenin coğrafi avantajını kendi lehine kullansa da bunun Türkiye aleyhinde sonuçlara yol açtığı söylenebilir. Kurulan bağımlılık sistemi içerisinde merkez ülkeler, ucuz işgücü, hammadde ve üretilen malların pazarlanması için çevre ülkelere ihtiyaç duymaktadır. Çevre ülkelerden gelen hammadde, yine çevre ülkelerden gelen ucuz iş gücüyle işlenerek maliyet düşürülmekte ve düşük maliyetli bu ürünler ülke içinde tüketilmekte ya da diğer ülke pazarlarına ihraç edilerek satışa

³¹ Eker, K. (2008). *Türkiye'de Yasa Dışı Göç Sorunları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.

³² Akçadağ, E. (2012). Yasadışı Göç ve Türkiye, *BİLGESAM, Bilge Adamlar Kurulu Rapor*. Rapor no: 42. İstanbul.

³³ ICMPD (2005) Yearbook on Illegal Migration, Human Smuggling and Trafficking in Central and Eastern Europe, Vienna.

sunulmaktadır. Merkezdeki ülkeler, var olan kapitalist birikimlerini geliştirmek ve mükemmelleştirmek için çevre ülkelere ihtiyaç duyarlar. Çevre ülkeler de, kapitalist gelişimlerini tamamlama ve ekonomik refahlarını yükseltme maksadıyla merkez ülkelerle bu tip bir ilişki kurmaktadır. Net bir şekilde görüldüğü üzere, bağımlılık gelişmişlik ve az gelişmişlik durumuna göre olsa da tek taraflı değildir. Çünkü kurama göre gerek merkez olarak kabul edilen gerekse de çevre olarak kabul edilen ülkelerin, çeşitli bağlamlarda ve yapılarda birbirlerine ihtiyaçları vardır.³⁴

Kuramın teorik açıklamasına göre, kapitalist etkiler ve bu etkilerin yarattığı işleyişler sistemi çok önemlidir. Herhangi bir dünya sistemi çerçevesinde oluşan merkez çevre ilişkisinde kapitalist ağların etkisiyle çevre ülkelerde bir nüfus hareketi meydana gelmektedir. Göç akımının çevreden merkeze doğru olduğunu ifade etmekle birlikte, bu olgunun kapitalizmin doğal bir sonucu olduğu bilinmektedir.

Uluslararası göçün, kapitalist gelişmenin neden olduğu kopma ve yer değiştirmelerinin doğal sonucu olduğu herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Kapitalist ekonomi Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya'daki merkezlerden giderek daha geniş halkalar hâlinde yayıldıkça dünya nüfusunun giderek büyüyen kısmı dünya pazar ekonomisine dâhil edilmektedir. Çevre bölgelerdeki toprak, hammadde ve emek dünya pazarlarının denetimi altına girdikçe göç akımları oluşmakta, bunların önemli bir kısmı dış ülkelere doğru yönelmektedir.³⁵

Kapitalist ağlarla kurulan merkez çevre ilişkisi özelinde, merkez ülkelerin ucuz iş gücü ihtiyaçlarını karşılamak için, hayli sınırlayıcı da olsa göçmen kabul politikalarını işlettiklerini gözleyebiliriz. Günümüzde uygulanan göçmen kabul politikaları birçok ağır ön şart uygulamaktadır. Aranan bu ön şartların temelini ise iyi yetişmiş, kalifiye eleman olma şartı oluşturmaktadır. Çevre ülkelerden gelen bu tip elemanlar düşük ücretle çalıştırılmakta, böylece üretim maliyetleri düşürülmektedir. Çevre ülkelerden merkeze doğru akan göç olgusunun bir diğer görüntüsü de vasıfsız işçilerin göçüdür. Merkez ülkeler, emek yoğun sektörlerde kendi ülkesinin vasıfsız işçisinden daha ucuza çalıştıracığı, vasıfsız işçileri de göçmen olarak kabul etmekte veya bu işçileri kaçak göçmenler arasından temin

³⁴ İçduygu, A., age, p

³⁵ Abadan Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç - Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa* (2.Baskı), İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.s30-31

ederek çalıştırmaktadır. Bu tür uygulamalar üretim maliyetini düşürmeye yönelik bir uygulamadır. Fakat gelişen ekonomik küreselleşmeyle birlikte, özellikle son on yılda bu durumun tersine döndüğü gözlenmektedir.³⁶

Artık ucuz iş gücü sermayenin ülkesine, merkez ülkeye gitmemekte; tam tersine sermaye, girdi ve işçilik maliyetlerinin ucuz olduğu ülkelere gitmektedir. Merkez ülkelerden çevre ülkelere akan bu sermaye ve bilgi birikimi temel olarak kapitalist ilişkilerin yoğunlaşp daha da derinleşmesini sağlamaktadır. Karşılıklı olarak merkez ve çevre ülkeler arasındaki bağımlılık ilişkisini de derinleştiren bu durum, çevre ülkelerde birtakım değişimlere yol açmaktadır. Merkez ülkelerdeki kapitalist firmaların çevre ülkelerde kurdukları fabrikalar ve bu fabrikalarda çalışan iş gücü, çevre ülkedeki geleneksel üretim mekanizmalarını ve sistemlerini zayıflatmaktadır. Sekteye uğrayan üretim mekanizmaları ve geleneksel üretim etkinliklerinden kopan yeni işçiler, ucuz emek piyasasına katılmakta ve bu piyasayı canlı tutmaktadır. Bu gelişmeler çerçevesinde ucuz işgücüne olan talep, kadın ve çocuk işçiliğine duyulan ihtiyacı da artırmakta ve bu ihtiyaca yönelik olarak çalışma hayatına katılan kadınlar da ataerkil aile yapısı başta olmak üzere, toplumsal yapıda birçok değişime ve dönüşüme neden olmaktadır. Bu kapitalist işleyiş, çevre ülke içinde de bir göçe neden olmaktadır. Geleneksel üretim tarzından kopan işçiler sanayi merkezlerine doğru göç etmekte, bu da ülke içinde de bir göçe neden olmaktadır. Sanayinin gelişmesiyle birlikte köy ve köydeki nüfus hem endüstri için iş gücü kaynağı oluşturmuş hem de sanayi toplumunu beslemeyi üstlenmiştir.³⁷

1.9. Uluslararası Göç ve Güvenliğe Etkileri

Uluslararası göç tanımını yapılırken güvenlik konusu beş alt başlıkta incelenmelidir. Bu beş alanının; askeri, ekonomik, siyasi, toplumsal ve çevresel bir değerlendirmesinin yapılması gerekecektir. Bu beş alan birbirinden farklı olmakla beraber tek başlık altında da değerlendirilebilir. Nitekim bu beş alan birbirine uzak görünüyor olsa da aslında yakındır. Çünkü birinin etkilenmesi durumunda

³⁶ Güneş, Ö. (2004). Türkiye İle Bağlantılı Yasa Dışı Göç ve İnsan Kaçakçılığının Analizi, *Kara Harp Okulu, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.

³⁷ Arı, F. A. (2007). *Türkiye'de Yabancı İşçiler*. (1. Baskı), İstanbul: Derin Yayınları, s. 138-139.

diğerlerinin de otomatik olarak etkilendiğini gör÷lmektedir. Göçlerin yarattığı sorunlar şöyle sıralanabilir:

- Göç alan ÷lkelerde nüfus dağılımında dengesizlik meydana gelir. Kırsal bölgeden kentlere doğru yapılan göçler, genelde ÷lkedeki nüfus dengesinin bozulmasına yol açmaktadır.
- Kırdan kente doğru göç veren ÷lkelerin kırsal kesiminin yatırımlarında verimsizlikler ortaya çıkmaktadır. Bu tür verimsizlikler kısa sürede ÷lkeyi ekonomik bakımdan olumsuz etkilemektedir.
- Genel olarak ÷lke içindeki göçlerde, göç edilen merkezlerde büyüme meydana, gelmektedir. Ekonomi gelişmekte böylece ekonomik faaliyetler çeşitlenmektedir.
- İç göçlerde göç alan yerler plansız ve düzensiz kentleşmeye yol açmaktadır. Bunun neticesinde sanayi alanı şehirleşme ile beraber şehir içinde kalarak hava kirliliğine yol açmaktadır.
- Göç alan şehirlerde ev ve barınma sorunları çoğunlukla meydana gelmektedir. Bu durumun imar planına aykırı olan gecekonduların ortaya çıkmasına neden olduğu gör÷lmektedir.
- Göç alan bölge ve şehirlerde altyapı sorunları ortaya çıkmaktadır. Elektrik, su, kanalizasyonların yetersizliği pek çok sorun beraberinde getirmektedir. Şehirleşmede en önemli faktör olan altyapı eksikliği ciddi sağlık sorunlarının beraberinde getirdiği gör÷lmektedir.
- Nüfus bakımından ani bir büyümeye maruz kalan şehirlerde, doğal olarak insan nüfusunun da çoğalmasına neden olmaktadır. İnsan sayısının çoğalması ile iş imkânları kısıtlanmakta ve bu durum iş ücretlerinin düşmesine neden olmaktadır.
- Göç alan şehirlerde nüfus artışıyla güvenlik sorunları ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra trafik sorunlarının da ortaya çıkması, hizmetlerin sekteye

uğraması sıklıkla rastlanan bir durumdur. Ayrıca göç alan yerlerde sağlık, eğitim gibi konularda aksaklıklar meydana gelmektedir.

- Göçlerle birlikte büyük şehirlerde kozmopolit bir yapı ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra göç alan ülkenin nüfusu artarken göç veren ülke veya bölgenin nüfusu azalmaktadır. Farklı insanların bir arada yaşamaya başlamasıyla kültürel bakımdan bir çeşitlilik ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda insanlar arası kültürel ilişkiler gelişmektedir. Bu durum kimi zaman bir avantaj olarak görünürken kimi zaman da ülkeyi dezavantajlı duruma sokmaktadır.³⁸

1.10. Göçün Askeri Açıdan Etkileri

Mülteciler sığındıkları ülkeyi üç konuda tehdit edebilir:

1. Sığındıkları ülkeden kendi ülkelerindeki yönetime karşı askeri faaliyetlere geçebilirler.
2. Mültecileri kabul eden ülke, hedef ülkeyi baskı altında tutmak için mültecileri kendi menfaatleri için kullanabilir. (Genelde mültecileri kabul eden devletle mültecilerin ana vatanındaki ülke arasında krizin olduğu zaman yaşanması olası bir durumdur) Bu durumda mültecileri kabul eden devlet kendi menfaati açısından bu mültecilerden yararlanabilir.³⁹
3. Ayrıca mültecilerin farklı ideolojilerinin olması, sığındıkları ülkeye yönelik girişecekleri askeri faaliyetler kabul eden devletin açısından da risk taşıdığı vurgulanması gerekmektedir. Örneğin 11 Eylül 2001 terör saldırısı ile birlikte, ABD'nin teröre karşı uyguladığı önlemler ülkede yaşayan mültecileri de olumsuz yönde etkilemiştir. Bir dini merkez alan bu önlem, Müslümanları, bir ülkeyi merkez altına alan, Meksikalıları, bir kıtayı merkez altına alarak Afrika'yı ve bir bölgeyi merkez altına alarak Kosova'ya şüpheli

³⁸ İçduygu, A., Erder, S., Gençkaya, Ö. F. 2014. Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-ötesi Dönüşümlere. MiReKoç Proje Raporları 1/2014 TÜBİTAK 1001_106K291, Eylül 2009 Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi. İstanbul

³⁹ Buzan, B., Waeber, O., Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers, London.

yaklaşmaktaydı.⁴⁰ Hâlihazırda ABD'nin şüphelendiği ülkelerin vatandaşlarından 50 bin kişi mülteci olarak ABD'de yaşamaktadır. Bu sebeplerden ötürü 11 Eylül hadisesinden bu yana ABD kaçak mülteciler konusunda daha sert önlemler alarak bir dış politika izlemektedir.⁴¹

1.11. Göçün Siyasi Açıdan Etkileri

Siyasi tehditler genelde ülkeleri kökünden tehlikeye sürüklemektedir. Bu bağlamda devletlerin, dış ve iç tehditlerle karşı karşıya kalmaları olasıdır. İç tehditler genelde ülke içindeki sınırlamalar bakımından öne çıkmaktadır. Sınırlamaların devam etmesi ve mültecilerin bu kurallara uymaması ile büyük zorlukların yaşanması yine bir siyasi tehdit olarak karşımıza çıkmakta ve ülkenin siyasi istikrarını bozma girişimleri endişesi yaşanabilmektedir. Bu girişimler, bağımsızlık talepleri, özerklik talepleri ile öne çıkabilecek konulardır. Dış faktörler olarak bakacak olursak bu tehditler, farklı devletlerin tehditleri ile karşı karşıya kalma durumudur. Bunların ideolojik olarak, kökten dincilik, liberalizm, komünizm gibi akımların baskısı ile ülkeyi bir krize sürükleme olasılığı mevcuttur. İdeolojik olarak farklılık göstermeyen iki ülkenin (göç alan ve göç veren ülke) kabul ettiği mültecileri göç veren ülkeye karşı kullanma olasılığı da burada önem arz etmektedir. Öte yandan göçmen kabul eden ülkenin riskleri açısından bakacak olursak, kabul ettiği mültecilerin ideolojik farklılıklarını kabul eden devlet için büyük tehdit olabilmektedir. Bu suretle göçmen kabul eden devletin, bir dış tehdidi iç tehdiye dönüştürmesi kaçınılmaz olmaktadır.⁴²

1.12. Göçün Sosyokültürel Açıdan Etkileri

Ülke güvenliği genel olarak kültürel ve sosyolojik alt yapı, din ve etnik tabanlı bir siyasete bağlıdır. Göçler, ülkelerin siyasi istikrarı ve güveni açısından büyük riskler taşır. Devletlerarası ilişkilerde askeri bir potansiyelden ziyade kültürel ve sosyolojik etkiler daha önemli, aynı zamanda da tehlikelidir. İdeolojilerin

⁴⁰ Weiner, M. (1990). *Security, Stability and International Migration*. Combridge, Massachusetts Institute of Technology. pp. 1-48.

⁴¹ Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9/2, pp. 1685-1704.

⁴² Skeldon, R. (2005). Migration and Mobility: The Critical Population Issues of Our Time. *Asia-Pacific Population Journal*, 20/3.

çatışması ülke içindeki sosyokültürel çatışmaları da beraberinde getirir. Batı ülkelerindeki İslam fobi akımlarının yükselmesi bu duruma örnek gösterilebilir.

Genelde göçmen toplulukların kendi kültürlerini yitirmemek adına entegrasyona direndiği görülmekte ve bunun neticesinde yine bir kültürel çatışma ortamına zemin hazırlanmaktadır. Görüldüğü üzere genelde mülteciler öz yurtlarının kültürünü yaşamaya meyilli davranmakta ve kendi kültürlerinin yaşaması için çaba sarf etmektedir. Bu durum mültecileri kabul eden devletin mültecilere şüpheyle yaklaşımlarına sebep olmaktadır. Mülteciler kendi dil, mezhep, gelenek, görenek gibi kabul edilen değerlerine sahip çıkılması takdirde kabul eden devlet ile mülteciler arasında gerginliğe yol açacağı kuşkusuzdur. Ulus devletlerde genel olarak tek bir düşünce hâkimken, mültecilerin bu ülkelere girmesiyle devlet içindeki yapı bozulacağından, uzun zamandan bu yana tek bir kültürün hâkim olduğu bir ülke çok kültürlülüğe gidecek ve bu durum ülke içindeki kültürel bütünlüğü ortadan kaldırmaya yetecektir.⁴³

Küreselleşme dünya üzerinde etkili olmasına rağmen ülkelerdeki kültürel bağımlılık ve kabul edilen değerler hâlen bütünlüğünü korumaktadır. Ülke içinde yapılan sosyolojik ve kültürel bir değişiklik ülke içinde her türlü sorunları beraberinde getirebilir. Ülkedeki sosyolojik altyapının bir anda değişmesi kolay olmadığı gibi gerçekleştirildiği takdirde sorunları da beraberinde getirmesi kaçınılmazdır. Ülkeye kabul edilen mülteciler zamanla dinsel, kültürel, mezhepsel nedenlerle ya da gelenek ve göreneklerini yaşatma açısından sorunlar yaşatabilirler. Öte yandan mültecilerin geleneklerini sürdürme çabaları yerli halkla sorunlar yaşamalarına da sebep olabilir. Bu sorunların yaşanması mülteci gönderen ve mülteciyi kabul eden iki devlet arasında bir krize neden olabilmektedir. Bu sorunların uluslararası bir soruna dönüşmesi kuşkusuzdur.⁴⁴

Mülteci kabulü Avrupa'da bazen hükümetler açısından olumsuz etkiler yaratmaktadır. Hükümet karşıtı partilerin yabancı göçmen karşıtı söylem ve eylemleri genelde hükümetlerin halk nezdinde saygınlığını yitirmektedir. Hükümet muhalifi partiler genelde bir sonraki seçimde daha fazla oy alabilmek adına yerli

⁴³ Stivachtis, Y. A., (2008). International Migration and The Politics and Security, *Humanities and Social Sciences*, 2(1), 1-24.

⁴⁴ Daniş, D. (2004). Yeni Göç Hareketleri ve AB yolunda Türkiye, *Birikim*, No. 187(188), 216-224.

halkların savunucusu olarak ortaya çıkmakta ve yabancı göçmenler karşıtı sloganlarıyla daha fazla yerli halkın gönlünü kazanmaktadır. Bu durumun iktidar partileri için bir dezavantaja dönüştüğü de görülmektedir. Yabancı düşmanlığının hat safhaya ulaşması neticesinde ülkedeki istikrar ortadan kalkmakta, bu düşmanlıklar hükümetlerin düşüşü ile neticelenebilmekte ve yeni hükümetin iktidara gelmesiyle ülkedeki sosyolojik altyapılar ciddi zarar görebilmektedir. Yabancı düşmanlığı genel olarak işsizliğin artması, ekonomik sorunların meydana gelmesi gibi durumlarda görülmekte ve bu durum ülke genelinde pek çok kargaşanın yaşanmasına da kaynaklık teşkil etmektedir. Bu durumda yabancı bir devlete sığınan ve yerli halk ile entegre olan yabancılar daha karlı çıkmakta ve bu benzerlik mültecilerin kabul kolaylaştırmaktadır. Ancak kendi kültür ve geleneklerini yaşamaya direnen mülteciler için kültürel direnmenin olumsuz sonuçlar doğurabilme ihtimali mevcuttur. Söylemiş olduğumuz bu sebeplerden ötürü, yabancı göçmen kabul etme açısından yabancı devletlerin mülteci kabul etme gerekçeleri daha çok mantıklı gelmektedir. Mülteci alan devletler genel olarak bu tür riskleri göze almamak için mülteci kabulü konusunda daha hassas davranmakta yahut mülteciler konusunda daha seçici davranmaktadır.⁴⁵

Bunların yanı sıra mültecilerin kültürel bakımdan farklılık göstermelerinden ötürü gittikleri ülkede olumsuz davranışları yüzünden dışlandıkları da görülmektedir. Mültecilerin adlarının taciz olaylarına karışması, ülkede terör estirmeleri, terörist gruplarla iş birliği yapmaları gibi konular bunlara birkaç örnektir. Mültecilerin pek çoğu mağdur durumda olmakla beraber, bazılarının suçlu olduğunu kabul eden devletler kestirememektedir. Dolayısıyla savaş suçlularının, hapisten kaçanların, mafya üyelerinin de mültecilerin içinde masum gösterilerek bir ülkeye giriş yaptıkları görülmekte ve bu durum mültecileri kabul eden devletlerin iç güvenliğini ciddi bir şekilde tehdit etmektedir. Uluslararası mafya örgütleri genelde gittikleri ülkede bir entegrasyon ve uyum içinde olmayan kişileri kolay bir şekilde kendi lehine kullanabilir. 20. yüzyılda İtalya mafyasının mültecileri kendi menfaatleri için kullandığı çoğu kez görülmüştür. Doğu Avrupa ülkelerinde çıkan çatışmalar sonucunda eski Yugoslavya'nın parçalanma sürecinde pek çok kişinin

---

⁴⁵ Margesson, R. (2007). *Afghan Refugees: Current Status and Future Prospects. CRS Report for Congress, Washington.*

Avrupa'ya gittiği ve bunların pek çok mafya gruplarına yem olduğu iddia edilmektedir. Bu mülteciler, kaçakçılık, fuhuş, silah kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı gibi sektörlerde çalıştırılmaktadır.⁴⁶ Nitekim ABD'nin güvenlik kurumlarının 2005 yılında yapmış olduğu rapora göre, yılda 1 milyon 129 bin 275 pound kokain, 6 milyon 866 bin 465 pound esrar otu illegal göçmenlerden ele geçirilmektedir. Ayrıca ABD'de yaşanan cinsel tecavüzlerden 130,909 'unun göçmenler tarafından gerçekleştiği raporda yer almaktadır. Raporda yakalananların her birinin bu tecavüzlerden önce sekiz suç dosyasına sahip oldukları ortaya konulmaktadır. Genel olarak ABD'de yaşamakta olan bu göçmenlerin % 2'sinin suçlara karışmadığı belirtilmektedir. Bunların yanı sıra çocuklara yönelik cinsel taciz ve suiistimal olayları yine kaçak göçmenlerce işlenmektedir. Bu sayının altı binden fazla olduğu söylenmektedir. Bu olaylardan dolayı ABD yönetiminin 181 trilyon dolar mali hasara uğradığı yazmaktadır.⁴⁷

1.13. Göçün Ekonomik Etkileri

Ekonomik tehditler içeriden, dışarıdan, bölgesel ve uluslararası olabilmektedir. Bu tehditler her ne amaçla olursa olsun bir ülkenin ekonomik durumunu olumsuz etkilemekte ve bunlar yukarıda bahsedildiği gibi her alanda olumsuz etkilerini göstermektedir. Göçmenler genel olarak sığındıkları ülkelerde yerli halka nazaran ekonomik açıdan düşük seviyede yaşamaktalar. Bu farklılıklar eğitim, taşımacılık, sağlık ve yaşam standartlarına gözle görülür bir biçimde yansımaktadır. Ev sahibi konumunda olan devlet bu farklılığı gidermek için genelde vergilendirmelerde değişiklikler yaparak yerli halkı zora sokmaktadır. Bu tür uygulamaların meydana gelmesi ülke çapında yerli halkta hoşnutsuzluğa yol açmaktadır. Özellikle milliyetçi akımların boy göstermesine sebep olmaktadır. Doğal olarak mültecilere ayrılan bu bütçenin maliyetinin halktan kesilmesi halkı rahatsız etmektedir.⁴⁸

⁴⁶İnternet:(Ocak 2014).*Bir Çöküş Ve Göçmenlerin Karanlık Hikâyesi*.

Web: <http://www.bashgah.net/fa/content/show/167288>, 15 Mart 2015 tarihinde alınmıştır.

⁴⁷ İnternet (Ocak 2014). USA Immigration Problems

Web: <http://www.mapsofworld.com/usa/immigration/usa-immigration-problems.html>

⁴⁸ Aslan, N. S. (2010). *Migration and Security: History, Practice and Theory*. Unpublished Master's Thesis, Bilkent University, Ankara. ss.56-58

Göçmen kabul eden devletin yaptığı bu uygulamalar dar gelirli aileleri de zor duruma sokmakta ve bunun yansımaları hükümetin meşruiyetini ve kalkınmasını zedelemektedir. Pek çok ülkede yapılmış olan araştırmalara bakıldığında göç alan ülkelerin ekonomik bakımdan zor duruma düştükleri gözlemlenmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin 71'inde yapılan araştırmalarda yoksulluğun arttığını göstermiştir. Bu araştırmalara bakıldığında, uluslararası göçlerdeki %10 civarındaki yükselden dolayı, kişi başına düşen zararın günlük bir dolar olduğu söylenmektedir. Bu sayının ülke nüfusunun geçiminin % 2'sine tekabül ettiği söylenmiştir.

Öte yandan göçmenler genelde düşük ücret karşılığında çalıştılarından, yerel halkın iş imkânlarını ellerinden almakta ve bu durum ülkedeki refah seviyesindeki yükselmeyi baltalamaktadır. Bunların yanı sıra ülkede üz veren işsizlikler, vergilerin yükselmesi, vergiye yapılan zamlar gibi konularda yerli halkın yönetime karşı kin beslemelerine sebep olmakta ve bu tür olaylar toplumun bütünlüğü ve güvenliğinin ortadan kalkması gibi sorunları beraberinde getirmektedir.⁴⁹

1.14. Göçün Çevre Güvenliği Açısından Etkileri

Çevre güvenliği alanında diğer unsurlara nazaran etkiler daha geniş bir yelpazede olmaktadır. Göçmenler genel olarak gittikleri ülkede milli kaynakları pervasızca kullanmaktalar ve bu durum yaşadıkları ülkenin kıt kaynaklarını zora sokmaktadır. Pek çok etkiye nazaran çevre güvenliği konusu dikkat çekmemektedir. Ancak göçmenlerden ötürü yaşanan çevre kirliliği, kaynak yetersizliği gibi konular uzun dönemde ciddi bir sorun olarak karşılaşılan durumlardan olmaktadır. Afrika'dan yapılan göçlerin pek çok bulaşıcı hastalığı da ABD'ye getirdiği ve bunun maliyetinin devlete yüklü miktarda yansıdığı görülmüştür. Düşük gelir ve kıt kaynaklarla ayakta tutunmaya çalışan bu mültecilerden bulaşan hastalıkların maliyeti de yine yerli halk ve devlete olumsuz bir biçimde yansımıştır. Yasal göçlerde göçmenlerin bir ülkeye kabulünde her ne kadar sağlık kontrolünden geçirilme şartı olsa da bu durum kaçak yollardan ülkeye giren göçmenler için geçerli değildir. Bulaşıcı hastalıklardan pek çok yerli halk ve

⁴⁹ Kaneko, M. (2003). Beyond "Seclusionist" Japan: Evaluating the Free Afghans/Refugee Law Reform Campaign after September 11. *Refugee*, 21(3), 34-44.

göçmenler muzdarip olmaktadır. Hastalıkların genel olarak toplu yaşanan yerler, okullar ve hastanelerde yayıldığı görülmektedir. Örneğin Deng Humması kemik hastalığı sadece Asya'ya özgü olmasına rağmen, 1950'li yıllarda görülmüş ve pek çok çocuğun hayatını kaybetmesine yol açmıştır. Günümüzde bu hastalık ABD'de de görülmektedir. Ayrıca sıtma, cüzzam gibi hastalıklar genel olarak kaçak göçmenler vasıtasıyla taşınmakta ve pek çok kişinin taşınan bu hastalıklarla boğuşmasına sebep olmaktadır.⁵⁰

Dünyada yaşanmakta olan uluslararası göçler pek çok ülke açısından tehdit olarak algılansa da kimi devletler için fırsat olarak değerlendirilmektedir. Beyin göçleri gibi konularda genç nüfusu kabul eden devletler bu göçmenleri iyi bir fırsat olarak değerlendirmektedir. Göçmen kabulü genel olarak ekonomisi güçlü olan ülkeleri etkilemezken ekonomisi güçsüz olan devletler için bu göçler bir tehdit olarak algılanmaktadır. Türkiye'nin son yıllardaki göçmen kabulü ekonomik, stratejik açıdan ve güvenlik açısından değerlendirilecek olunursa, Suriyeli göçmenlerin, yukarıda sayılan tehditlerden ötürü Türkiye cumhuriyeti ve Türkiye halkı için, bir avantajdan ziyade dezavantaj olarak görünmektedir. Suriyeli göçmenlerin kabulüyle düşük maliyetle çalışanlar işinden olmuş, Suriye ile olan ilişkiler kötüye gitmiş, ülke genelinde yaşanan terör olaylarının pek çoğunda Suriyeli halkın olduğu görülmüştür. Avrupa Birliğine üye devletler göçmen kabulü konusunda Türkiye'ye yardımcı olmak bir yana, her geçen gün mülteci kabulü konusunda kısıtlamalara gitmektedirler. Günümüzde, Türkiye'nin mültecilere yönelik yaklaşık 10 milyar dolarlık yardımı olmasına rağmen, Avrupalı devletlerden göçmenlere vaat edilen miktar, sadece üç milyar Avro olmuştur. Dolayısıyla yaşanan bunca gerginliklerin yanı sıra, Avrupa'nın bu düzenlemeleri, ülke ekonomisini de olumsuz yönde etkilemektedir.⁵¹

---

⁵⁰ Wasiqi, M., Hajati, M. (2012). International Migrants . *Journal of Social Development Studies*, 4(2), 24-39.

⁵¹ Başak.C.(2011). *Mülteciler, Sığınmacılar Ve Yasadışı Göçmenler*, Ankara: Sonsöz Gazetecilik Matbaacılık Reklamcılık.

1.15. Küreselleşme ve Göçlere Etkisi

Günümüzde de devam eden bu krizler milyonlarca insanın çeşitli sebeplerle evlerini terk etmelerine ve evlerinden uzakta hayatta kalma mücadelesi vermelerine sebep olmaktadır. 2011 yılına gelindiğinde sığınmacı ve mülteci sorunun rekor bir seviyeye çıktığını görmek mümkündür. Bu sorunlar dünyanın farklı yerlerinde boy gösterse de, bu sorunların çözümüne yönelik ciddi bir çalışmanın yapıldığını veya dünya kamuoyunda kalıcı bir çözüme yönelik adım atıldığını görmek mümkün değildir. Günümüz şartlarında mültecilere genelde sığınmacı olarak bakılmaktadır. Bu sığınmacılar öz vatanlarındaki olumsuz şartlardan ötürü yaşadıkları baskılardan kaçarak başka ülkelere sığınan insan veya insan topluluğu için kullanılmaktadır. İnsanlar genelde doğdukları yerlerinde hayatlarına normal olarak devam ettikleri ancak istisnai olarak kendi vatanlarını terk ederken yerlerini değiştirmelerini iki türde tanımlamak mümkündür. Bu ayrıma baktığımızda yer değiştirme işlemi zorunlu olduğu zaman iltica ve gönüllü olduğu zaman da mülteci kapsamında değerlendirmek mümkündür. Bu iki tanımı birbirinden ayıran temel husus bir gücün dayattığı zorluk sonucunda meydana gelen göçler ve keyfi olarak yer değiştirme işlemidir. Çünkü sığınmacılar genelde bir şiddete maruz kaldıkları zaman bir münferit veya toplu göçün meydana geldiği karşımıza çıkmaktadır.⁵² BM bünyesinde imzalanmış olan, 28.07.1951 tarihli sığınmacılar durumuna ilişkin sözleşme ile baskıya maruz kalmanın ırk, din, siyasi düşünce, nedeniyle haklı bir sebepten ötürü kendi vatanlarını terk eden ve ülkesinin dışına çıkarak farklı bir ülkeden korunmasını isteyen kişilere mülteci tanımı yapılmaktadır. 16.12.1996 yılında imzalanan ek protokol sığınmacı statüsüne ilişkin yapılan sözleşme şahısların yabancı bir devlete, konsolosluk binalarına, diplomasi temsilciliklere, devlet uçaklarına ya da savaş gemilerine, kendi devleti tarafından şahsına yapılan baskılardan kaçarak sığınma ilticasında bulunan kişileri, mülteci olarak tanımlamıştır.⁵³

Bu çerçevede baktığımızda geçmişte var olan mülteci sorunları dünyanın gelişmesiyle yok olmamış aksine günümüze kadar gelen süreçte kalıcı çözümler yerine her geçen gün bu sorunun arttığını görmek mümkündür. Dünya üzerinde

⁵² Türkoğlu, a.g.m. s, 105.

⁵³ Pazarcı, H. (2007). *Uluslararası Hukuk*, (5. Baskı), Ankara: Turhan Kitapevi, s.153.

göçmen krizlerine baktığımızda 2. Dünya savaşı sırası ve sonrasında yaşanmış olan büyük göçler daha çok gündeme gelmiş ve göçler eskisinden daha çok yaşanmıştır. Göç alan ülkeler de bu tür toplu göçlerden nasibini almış ve büyük sorunlarla yüz yüze kaldığı görünmüştür.⁵⁴ Ayrıca günümüze kadar gelen süreçte de mülteci sorunları her geçen gün artmakta ve devletler bu sorunlara çare bulmakta aciz kalmaktadır. BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin 1951 yılında kurulduğunda bir milyon mültecinin dünyada olduğu ve komiserliğin sorumluluğu ve denetimi altında olduğu açıklanmıştır. Ancak bu sayı zamanla gelişen siyasi istikrarsızlıklarla birlikte özellikle Orta Doğu ülkelerindeki yaşanan krizlerle azalmak yerine, her geçen gün arttığı görülmüştür. BM'nin açıklamış olduğu verilere baktığımızda, hali hazırda kendi ülkelerinde mülteci durumuna düşen insan sayısı 25 milyondan fazladır. Buna ek olarak dünya üzerindeki farklı ülkelerde yaşayan mültecilerin toplam sayısı, 17,5 milyon kişiye ulaşmış durumdadır. Bu göçler geçmişte yaşanan göçlere benzerlik taşımakla beraber, farklılıkları da içermektedir. Geçmişte göçler bireysel olarak yaşanırken, günümüzde ise, bu göçle kitlesel olarak yaşanmaktadır. Bunun en önemli sebebi de ilgili ülkelerdeki toplumsal şiddet ve baskının arttığına örnek teşkil etmektedir. İşbu sebeplerden dolayı insanlar kitlesel olarak kendi evlerini terk etmekte ve güvenli bölgelerde hayatta tutunmaya çalışmaktadır.⁵⁵ Dünyanın küreselleşmesiyle birlikte mülteci konusu da küreselleşmiş ve dünya kamuoyunda küreselleşmenin bir parçası olarak devam etmektedir. Yerinden edilenler bir ülkeden kaçarken, daha güvenli bir bölgede sığınma amacıyla insanlar göç etmekte ve bu sorun dünyanın tüm ülkelerinin ilgi alanına girmektedir. Çünkü göçmenler bir ülkeden kaçıp çıkmasıyla farklı ülkelere sığınma talebiyle başvurmakta, bu sorun da ister istemez dünyanın tüm ülkelerine bir sorun olarak yansımaktadır. İlgili ülkeler de vatansızlığın önlenmesine yönelik sığınmacılara yardım etmeye çalışmaktadırlar. Çünkü göç olayı bir mücbir sebepten dolayı yaşanmakta ve BM üyesi devletler,

---

⁵⁴ İnternet: (Nisan 2014). UNHCR, Mülteciler, Sınırı Aşan İnsanlar makalesi, web: <http://www.unhcr.org.tr/?page=72> 11 Nisan 2014'de alınmıştır.

⁵⁵ İnternet: BMMYK İnsan Hakları Bilgi Kitapçığı No.20, web: http://www.ihop.org.tr/dosya/BB/BM_Bilgi_Kitapçigi_20-Multeciler.doc 13 Nisan 2014'te alınmıştır.

bunu BM sözleşmesinin bir parçası olarak sığınmacılara yardım etmeye çalışmaktadır.⁵⁶

1.16. Göçmenlerin Suçlara Eğilimi

Göçlerin, suçların çoğalmasında etkili olduğu bilinmektedir. Suçlar genel olarak düzensiz yapılan göçlerle meydana gelmektedir. Araştırmalar genelde düzensiz olarak yaşanan göçlerle birlikte, suç oranlarının da yükseldiğini göstermektedir. Genelde göçlerdeki birinci nesil suçlara az oranda bulaşsa da ikinci neslin kendilerini yaşamakta olduğu toplumdan dışlanmış olarak görmeleriyle suç ve cinayet oranının yükselmesi dikkat çekmektedir. Göçmen ailelerinin çocukları kendi yaşantılarına baktıklarında hayat standartlarının yerli halkla kıyaslanmayacak derecede düşük olduğunu, eğitim şartlarının elverişli olmadığını, kendilerine ait bir evlerinin bulunmadığını görmekte, beslenme gibi pek çok konuda kendilerini ikinci sınıf insanı olarak görmekte ve bu tür düşüncelerle ülkedeki pek çok illegal yollara başvurmaktadır. Bu nesilleri bir fırsat olarak gören illegal grupların bu insanları kendi amaçları doğrultusunda kolaylıkla kullandığı görülmektedir. Bu tip çocukların kendilerini yaşamakta olduğu topluma ait görmemeleri, samimiyetten yoksun olmalarına ve kin beslemelerine sebep olmaktadır. Kendilerini toplumdan soyutlanmış olarak gören bu tür mültecilerin hissiyatı, yaşamakta olduğu yabancı toplumda genelde olumsuz yönde gelişmekte ve bunun etkileri toplumda çokça görülmektedir. Sosyologlar suç oranının göçmenler nezdinde suç olgusunun neden yerel insanlara göre yüksek olduğunu araştırmış ve bu suçlara olan eğilimi incelemişlerdir. Bu araştırmalara göre:

a. Göç eden toplumların ikinci neslin, yaşamakta olduğu yeni toplumda aile kontrolünden uzakta kaldıkları ve bireysel olarak hareket ettikleri görülmektedir. Kontrolden yoksun olan bu çocukların ferdi hareketleri, suçlara karışma olasılıklarını yükseltmektedir.

b. Maddi anlamda ülkenin diğer kesimine göre kendilerini geride gören bu kuşak kendilerini toplumun ikinci sınıf insanları olarak görmekte ve yüksek

⁵⁶ İnternet: Palabıyık, Â., Koç, Y. *Zorunlu Göç ve Fakirliğin Diğer Adı: Mülteciliğin Dünya'da ve Türkiye'deki Gelişimi (2004 – 2007)*, web: <http://avekon.org/papers/314.pdf>. 12 Nisan 2014'te alınmıştır.

standartlarda yaşayan insanların yaşam koşullarını arzu etmektedir. Bu standartları yakalama isteğinden doğan hırs, onları suç işleme ve kolay para elde etme girişimlerine teşvik eden unsurlar olarak görülmektedir. Suça karışan bu tür insanları maddi anlamda tetikleyen birkaç unsur bulunmaktadır. Giyim kuşam, yaşam koşulları, ulaşım araçları, barındıkları yerler, ev gereksinimleri, çalışma alanı ve koşulları, gelir kaynağı açısından düşük seviyede olmaları göçmenlerin suçlara eğilimlerini giderek fazlalaştırmaktadır. Çünkü bir göçmen çocuğunun elde etmek istediği, ancak edemediği bu şartların, onların suçlara eğilim göstermelerine zemin hazırladığı görülmüştür. Dolayısıyla çalışmakla bu standartları yakalayamayacağına inanan bu gençler, kısa yol olarak gördüğü gayr-ı meşru yollardan istediklerini elde etme hırsıyla suçlara bulaşmaktadır.

c. Göçmenlerin genelde kötü yaşam koşullarında yaşadığı, kabul edilen bir gerçektir. Bunların en önemli olan gereksiniminin maddiyat olduğu unutulmamalıdır. Bu gereksinimin yanı sıra mülteci gençlerin aileleri de öz ülkelerinde çocuklarından maddi yardım beklentisi içindedir. Göç etmekle büyük hedefleri olan bu gençler amaçlarına ulaşmakta hayal kırıklığına uğramakta ve kendi ülkelerindeki standartların da altında yaşamaya mahkûm olunca, maddiyata ulaşamayacağından endişe duymaktadır. Refaha kavuşmayı uman bu gençlerin gittikleri hedef ülkede serbestliğin getirdiği avantajla her türlü illegal girişimlere başvurmayı kolay bir yöntem olarak seçtiği görülmüştür. Kendilerini soyutlanmış ve yabancı olarak gören bu gençlerin suç işleme duygusunu daha çok tetiklediği görülmüştür. Bu gençler toplumda herhangi bir merhametten yoksun olduğunu anladığından kendilerinin hakarete uğradığına inanmaktadır. Kimseden ilgi görmeyen bu gençler toplumdan bir hayır gelmediğini anladıkları için toplumu umursamamaya başlayacaklardır. Bu ukde ile giriştikleri tüm etkinlikler yaşadıkları ülkenin kurallarını çiğnemelerine yol açmaktadır.

d. Göçmenler genelde hiç aşına olmadığı bir toplumda entegre olma sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Bir ülkede kabul gören değerler göçmenlere tamamen yabancı kalmakta ve yabancılığın getirmiş olduğu dezavantajlar göçmenler için bir ukde teşkil etmekte ve suç olgusunun ön planda olmasına yol açmaktadır. Göçmenlerin din, dil, kültür, etnik, mezhep, gelenek, görenek, örf ve adetlerin gittikleri ülke ile benzerlik taşıması ve kendi değerlerini yitirme korkusu

gittikleri ülkede paniğe kapılmalarına neden olmaktadır. Bu paniğin getirmiş olduğu heyecan göçmenleri diğer insanlara karşı isyan etmeye tetiklemektedir. Göçmenler kendilerinden olmayanları kolay kabul etmemekte ve diğer topluma yakınlaşma eğilimi göstermemektedir. Bunun en önemli nedeni de kendi değerleri yitirmemek ve diğer kültürlerden etkilenmemek için aldıkları tedbir mahiyetinde yapmış oldukları girişimlerdir.

e. Göçmenler genelde bir toplumun farklı kesimlerinden bir araya gelmekte ve farklı anlayışa sahip olan bu insanlar ilk olarak kendi aralarında ciddi sorunlar yaşamaktadır. Bu tür sorunları aşamayan göçmenler daha iyi para kazanmak için büyük şehirlerde yaşamaya çalışmaktadır. Büyük şehirlerde kayıtsız bir göçmen olarak yaşamaya devam eden bu göçmenlerin suçlara eğiliminin daha fazla olduğu görülmüştür. Nitekim Türkiye’de de göçmenlerin pek çoğunun yaşamak için arzu ettiği İstanbul, Ankara, İzmir gibi şehirler tercihlerin en başında gelmektedir. Büyük şehri ekonomik anlamda fırsat olarak bilen bu göçmenler, farklı insan toplulukları ile irtibata geçmekte ve farklı yollara yönlendirilmektedir. Çalışmakla iyi bir geleceğe sahip olmayı uman bu göçmenler kötü yaşam koşullarıyla birlikte kolay para kazanmak için her türlü suç örgütleri tarafından bir yem olarak kullanılmaktadır. Göçmen kitlesinin genel olarak bir toplumda kötü şartlara maruz kaldıkları görülmüştür. İyi bir gelecek umudu ile farklı bir ülkeye göç eden bu kitlelerin umduklarına ulaşmaları bir hayalden öteye gitmemektedir. Göçmen kitleleri kötü hayat standartları ile yaşam sürdürmelerinden dolayı pek çok alanda çocuklarının da çalışmalarına rıza göstermektedir. Okul ve dersten yoksun olarak yetişen bu gençlerin topluma faydalı bir birey olarak yetişmeleri zaten beklenemez. Türkiye’de çalışma koşullarının yabancılara ve göçmenlere kısıtlı olmasından ötürü hiçbir göçmen iş izni alamamaktadır. Çalışma izninden mahrum olan insanlar daha iyi hayat standartlarına kavuşmak için kaçak olarak çalışmayı tercih etmektedir. Kaçak olarak çalışanlara da ancak merdiven altı iş yerleri denk gelmekte ve bu tür ucuz işçiler düşük bir maaşla çalıştırılmaktadır. Çalışmakta olduğu iş yerlerinde tüm haklardan mahrum olan bu göçmenler, kimi zaman kısa yoldan lükse kavuşmak için illegal yollara başvurmaktadır. Günümüzde pek çok mültecinin uyuşturucu satıcılığı, terör örgütleri, fuhuş, insan kaçakçılığı ve benzeri illegal sektörlerde çalışmaktadır. Göçmenleri pek çok illegal yola teşvik eden asıl faktörler maddiyat

ve paradır. Göçmenlerin bu mağduriyetlerini gidermek için her türlü suç örgütüne karıştığını ya da kendi aralarında suç teşkil eden bir girişimde bulunduğunu görmek mümkündür. Bu tür olumsuz işleri çoğunlukla ekonomik olarak zayıf olan göçmenler üzerindeki kontrol mekanizmasının zaafı neticesinde görmek mümkündür. Yabancı bir ülkede göçmenlerin illegal eylemlere girişmemeleri için öncelikli şart, ülkenin ekonomik olarak güçlü olması, göçmenler üzerindeki kontrol mekanizmasının güçlü olmasıdır. Aksi takdirde bu tür eylemlerin yaşanması olasıdır.⁵⁷

1.17. Göç alan ve Göç Veren Ülkelerin Özellikleri

Göçler genel olarak zengin veya iş olanaklarının elverişli olduğu ülkelere yapılmaktadır. Bu ülkelerin başında ABD, Almanya, İngiltere, Avustralya, Kanada, Güney Afrika gelmektedir. Bu ülkelerdeki imkânların daha iyi olması çoğunlukla istikrarsız bölge halkını göçe teşvik etmektedir. Bu gibi ülkelerdeki yüksek maaş ve ücretler, mültecilerin ekonomik anlamda tasarruf etme kapasitesinin yüksek olması önemli faktörler olarak görülmektedir. Bu ülkelerdeki iş gücü eksikliği, iş gücüne olan taleplerin yüksek olması, eğitim fiyatlarının yüksek olması, göç etmeye ve çalışmaya teşvik eden faktörlerdendir. Gelişmiş ülkelerdeki nüfus artışının düşük olması, iş gücü maliyetinin yüksek olması, sıra dışı üretim iş gücünün yüksek olması, iş gücüne istihdamın sıcak olması, ekonomideki kâr oranının yüksek olması, teknolojik bakımdan gelişmiş olması, yabancı göçmenlerin bu ülkeleri tercih etmesine sebep olmaktadır. Ayrıca ekonomisi açıdan gelişmiş ülke nüfusunun az olması, yaşam standartlarının yüksek olması mültecilerin tercih edebilecekleri faktörlerin başında gelmektedir ve bu durum fakir ülkelere göç etmekte olan mülteciler için çekicidir.⁵⁸ Gelişmekte olan ülkelere, iş gücüne karşılık verilen maaşların düşük olması, tasarruf edebilme kapasitesinin düşük olması, eğitilmiş iş gücünün gereğinden fazla olması, eğitilmiş ve donanımlı iş gücüne gereksinimin az olması, eğitim fiyatlarının ucuz olması, nüfus artışının bu ülkelerdeki artışının hızlı olması genç nüfusun işsiz kalmasına sebep olmaktadır. Bu tür ülkelere işsizlik baş göstermekte, işi beğenmeyen kişilerin sayısı artmakta,

⁵⁷ Samadyar, M. (2010 Aralık), Tasir-i Mahajeret dar Ertikab-i Jurm (Suç İşlerinde Göçün Etkisi). *Shaher ve Mudiriyat-i Shahri (Şehir ve Kent Yönetimi)*. <http://samadyar.blogfa.com/post-18.aspx> Erisem 11.05.2016

⁵⁸ Zanker, J.H. (January, 2008). Why Do People Migrate? A Review of the Theoretical Literature. *Working Paper*, Maastricht University.

yüksek nitelikli iş gücüne gereksinim olmamakta, ülke ekonomisinde genel olarak kâr oranı düşük olmaktadır. Ayrıca göç veren ülkelerde ekonomideki büyümenin düşük olması, teknolojik gelişmelerin az olması, bu sorunların başında gelmektedir. Bu tür ülkelerin nüfuslarının fazla olması, yaşam standartlarını da düşürmektedir. Meksika, Cezayir, Kore, Filipinler, Nijerya, Etiyopya, Gana, Mısır, İran, Irak, Kolombiya, Şili, Türkiye gibi ülkeler iş olanaklarının az olması sebebiyle dünyada en fazla göç veren ülkelerin başında gelmektedir.

1.18. BMMYK'nın (UNHCR) Yapısı ve Yönetimi

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Birleşmiş Milletlere bağlı bir örgüttür. BMMYK, BM genel kurulu, ekonomik ve sosyal konseyin altında faaliyet göstermektedir. BMMYK örgütü 85 üyeden oluşmaktadır. Kurumun yönetim komitesi, iki yıllık program ve bütçeyi tasdik etme görevini üstlenmektedir. Kurumun yüksek komiseri BM tarafından atanır ve komiser program ve bütçeyi komiteye sunar. Mülteci örgütünün yetki ve görevi 1950 yılında BMMYK statüsü tarafından tanımlanmıştır. Genel kurul yapmış olduğu toplantı ile örgütün görev süresini mültecilerin sorunlarının çözülmesine kadar uzatmıştır. Örgüt toplam 123 ülkede 9700'den fazla ulusal ve uluslararası çalışanla görevini yürütmektedir.⁵⁹

Göç veren, göç alan ve transit olmak üzere üçlü rolünden dolayı, Türkiye giderek dünyadaki ve ayrıca göç çalışmaları açısından önemli bir konuma sahiptir. Türkiye, üçlü bir rol sahibi olarak tanımlanması nedeniyle göç hareketlerinde eşsiz bir konuma sahiptir Türkiye'nin büyük göç ağlarının kalbindeki coğrafi konumu nedeniyle, 1951 Cenevre Sözleşmesini Coğrafi Kısıtlamaları ışığında titizlikle gözlemlemeye devam etmektedir. Türkiye'nin Coğrafi Kısıtlama çekincesine göre sadece Avrupa'dan Türkiye'ye sığınanlar mülteci statüsü sahibi olabilmektedir. Türkiye'nin şimdiye kadar mülteciler konusunda yaptığı ve ülkenin göçmen stratejisini belirleyen en önemli çalışma 11 Nisan 2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma kanunudur.⁶⁰

⁵⁹ UNHCR. (2007). *Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees*. Resolution 2198 adopted by the United Nations General Assembly.

⁶⁰ Cartwright, N. A., (2013). *The Effect of Unhcr Operations In The Develop of Turkey's Asylum Framework*, unpublished master thesis, European Union Studies, University of Illinois, Urbana, s. 1.

a. Savunuculuk

BMMYK örgütünün savunuculuk müessesesi, evini terk eden ve sığınma talebinde bulunan mültecileri konaklatmakla sorumludur.

b. Yardım ve Destek

Yardım ve destek genel olarak evlerini terk eden şahıslara ülke içinde ve ülke dışında güvenli bir ortam hazırlamak ve yerleştirmekle sorumludur. Bu birim göçmenlerin temel ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

c. Kalıcı Çözümler

BMMYK, Mülteciler Yüksek Komiserliğinin en yetkili kurumudur ve görevi insanların temel hak ve özgürlüklerini korumak, göçmen kitlelerinin hayatlarını huzur ve refah içinde yaşamalarını sağlamaktır. Bu çerçevede yapılan tüm çalışmaların temel ilkesi mümkün mertebe kalıcı çözüm aramaktır.

d. Acil Durum Müdahalesi

Genelde ani olarak ortaya çıkan savaşlar veya doğal felaketler neticesinde evlerini terk etmek zorunda kalan insanlara zaman kaybetmeksizin müdahale edilmesi gerekli olmaktadır. Bu durumda ani olaylara karşılık verebilmek için ilk olarak bölgeye uzman kişiler ve yardım gönderilir. İlk etapta yapılan bu müdahale uzun dönemde yapılacak olan yardımın birinci adımı sayılır.

e. Koruma

Genellikle hükümetler kendi vatandaşlarının insani haklarını garanti altına almaktadır. Ancak mültecilik durumu yaşandığı zaman bu güvenlik şebekesinden bahsetmek mümkün değildir. Böyle durumlarda insanlar, hükümetler tarafından koruma altına alınmamaktadır. Bu durumda BMMYK devreye girerek insanların

---

hak ve özgürlüklerini korumakla kendini mükellef bilmektedir. Çünkü insanların hayatını tehlikeye sokacak herhangi bir durumdan uzakta olmaları şarttır.⁶¹

1.19. Türkiye'deki Mülteci ve Sığınmacılara Yardımcı Kuruluşlar

1.19.1. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV)

İKGV vakfını akademisyenler, iş adamları ve yöneticiler 1988 yılında bir araya gelerek kurmuştur. Bu vakfın amacı Türkiye'deki düzensiz nüfus artışını önlemektir. Çünkü bu kuralsız kalkınma Türkiye'nin ekonomisini düzensiz bir biçimde etkilemekteydi. Çünkü Türkiye'de şehirlerin hızla kenetlenmiş olması ve birer sanayi merkezine dönüşmesi göçlerin yoğunlaşmasına sebep olmaktaydı. Toplum hızla bir yerden başka yere göç ettiğinden toplumun ihtiyaçlarını karşılamak açısından şehirler yetersiz kalmaktaydı. İKGV bu sorunların giderilmesi için çalışmalar başlatmıştır. İKGV'nin yapmış olduğu çalışmalarda ön planda tutulan kriterlerden biri de kadın haklarını savunmak, kadın erkek eşitsizliğinin önüne geçmektir. Kadınları korumak, çalışan kadınların iş hayatındaki yaşadıkları düzensizliğin önüne geçmek ve onları desteklemek gibi konular vakfın önemli programlarından sayılmaktaydı. Nüfus artışlarıyla beraber yaşanan bu sorunlar Türkiye'nin önünde büyük zorluklar çıkarmaktaydı. Türkiye 1988 yılına kadar göç veren bir ülke iken, göç alan bir ülke hâline gelmişti. Göçlerin yaşanmasıyla birlikte ülke çapında ekonomik bakımdan ciddi sorunlar ortaya çıkmaktaydı. Ekonomik anlamda bir gelişme yaşansa da göçmenlerin hayati sorunları ön planda yer almaktaydı. Nüfusu artan şehirlerde yoksulluklar da baş göstermekteydi. Yoklukla mücadele eden İKGV hem mülteci ve sığınmacı sorunlarını bertaraf etmeye çalışmış hem de mülteciler üzerinden para kazanan insan tacirleri mağdurlarına destek amaçlı programlar geliştirip uygulamaya başlamıştır. İKGV günümüzde de geliştirmiş olduğu programlarla mültecilere yardım etmeye devam etmektedir.⁶²

⁶¹ İnternet: *United Nations General Assembly*. web:<http://www.unhcr.org/en-us/united-nations-general-assembly>. Erişim 03.12.2015

⁶² İKGV resmi web: <http://www.ikgv.org/index1.html>.

1.19.2. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) (Association for Solidarity with Asylum Seekers and Migrants/ASAM) amacı, sığınmacı ve mültecilerin maruz kaldıkları sorunlarına çözümlenmesine yardımcı olmak ve onların yaşadıkları sorunlara çözüm üretmektir. Aynı zamanda SGDD, mülteciler ve sığınmacılara temel gereksinimlerinin karşılanması için destek sağlamaktadır. Bu hizmetler, sosyolojik danışmanlık, hukuki danışmanlık, giyecek yardımı, ilaç temini, gibi konuları kapsamaktadır. Sığınmacılara yardım eden bu kuruluş, günümüzde de faaliyetlerine devam etmekte her geçen yıl hizmet çeşitliliğini artırmaktadır. SGDD sığınmacı ve mültecilere din, dil, cinsiyet, ırk, siyasi görüş ayrımı yapmadan başvuran herkese hizmet sağlamaktadır. SGDD derneği başvuran sığınmacılara, Farsça, Arapça, Türkçe ve İngilizcede hizmet vermektedir. Başkent Ankara'daki merkez şube tarafından yönetilen dernek Türkiye'de toplam 15 saha ofisine sahiptir. SGDD derneğinin faaliyetleri Türkiye genelinde 18 şehirde yürütülmektedir.⁶³

1.19.3. Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-Der)

Bu dernek 2008 yılında Türkiye'ye gelen göçmen sığınmacı veya mülteci durumunda olan sahipsiz insanların haklarını korumak ve savunmak için kurulmuştur. Derneğin ilk ofisi 31 Ocak 2008'de Mülteci-Der adıyla kurulmuş ve faaliyete başlamıştır. Mülteci-Der'in hizmet birimleri yabancılar dairesi başkanlığı, uluslararası koruma dairesi başkanlığı, göç politika ve projeleri dairesi başkanlığı, insan ticareti mağdurlarını koruma dairesi başkanlığı, uyum ve iletişim dairesi başkanlığı, bilgi teknolojileri dairesi başkanlığı, dış ilişkiler dairesi başkanlığı, strateji geliştirme dairesi başkanlığı, hukuk müşavirliği, insan kaynakları dairesi başkanlığı, eğitim dairesi başkanlığı, destek hizmetleri dairesi başkanlığıdır. Yabancılar dairesi başkanlığı; göç işlemleri, iş ile ilgili işlemler, vatansız kişilerin işlemleri, düzensiz göçlere karşı mücadele, genel müdür tarafından verilen görevleri yapmak gibi konularla yükümlüdür.⁶⁴

⁶³ SGDD resmi web sitesi. <http://www.sgdd.org.tr>

⁶⁴ Mülteci-Der resmi web sitesi <http://www.multeci.org.tr/>

1.19.4. Kaos GL

Bu topluluk, Türkiye'deki eşcinsellerin bir araya gelmesiyle faaliyet göstermeye başlamıştır. Eşcinsellerin toplumda maruz kaldıkları sorunlarla mücadele kapsamında faaliyetlerine başlamış olan bu dernek gey ve lezbiyenlerin özgürleşmesini amaçlamaktaydı. Kaos GL kurulduğu günden günümüze kadar kendi dergilerini çıkarmaktadır. 2001 yılında bu dernek Parmak adında bir gazete de çıkarmış ve toplamda üç sayıyı bulmuştur. 2000 yılının Eylül ayından günümüze kadar bu grup, Kaos Kültür Merkezi'nde kültürel etkinlik, toplantı, film gösterimleri düzenlemektedir. Ayrıca bu grup Türkiye'de ilk gey kütüphanesini faaliyete geçirmiştir. 1994 yılında İnsan Hakları Derneği Ankara şubesi tarafından Kaos GL dergisi de çıkartılmış ve aynı zamanda Kaos GL bireylerinin de içinde bulunduğu bir gey ve lezbiyen hakları komisyonu oluşturularak faaliyete başlanmıştır. İnsan Hakları Derneğinin değiştirilen yönetimi, komisyonu tanımamıştır. Komisyonu oluşturan eşcinseller de İnsan Hakları Derneğini veto ederek dernekten ayrılmıştır. İHD'den ayrılan eşcinseller Kaos GL adıyla kendilerini bağımsız eşcinseller olarak tanımlamışlardır. KAOS GL bireyleri eşcinsel hareketi olarak günümüzde de faaliyetlerine devam etmektedir. Bu grup 2005 yılında dernek olarak statü kazanmıştır. Bu grup İnsan hakları programları kapsamında bir alt program olarak faaliyet göstermektedir. LGBTI'li olan mülteci şahıslara yasal ve hukuki desteğin sağlanmasında yardımcı olmaktadır.⁶⁵

---

⁶⁵ Kaos GL resmi web sitesi <http://www.kaosgl.com/anasayfa.php>

2. BÖLÜM

AFGANİSTAN'DAKİ İSTİKRARSIZLIKLAR VE GÖÇÜN SEBEPLERİ

2.1. Afganistan'da Göçlere Neden Olan İç ve Dış Faktörler

19. yüzyıldan günümüze kadar büyük oyun sahnesi ve büyük güçlerin rekabet sahnesi konumunda olan Afganistan, 20. yüzyılda da bu özelliğini korumaktadır. Afganistan Orta Asya ve Güney Asya arasında önemli bir geçiş noktası konumundadır. Coğrafi olarak bir köprü görevini yapan bu ülke, tarihin her safhasında tecavüzlere ve müdahalelere maruz kalmıştır. Afganistan sahip olduğu stratejik konumu itibarıyla, Büyük İskender'in bu topraklara ayak basmasından bu yana büyük güçlerin işgali ve ilgi alanı olmuştur. Bu müdahalenin en somut örneği de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) dönemidir. Günümüz şartlarında da bu ülke ABD ve Sovyet Rusya'nın küresel güç mücadelesi sahnesinde ön plana çıkmaktadır. Bu ülkenin yakın tarihine baktığımızda ise, ABD'de yapılan 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrası, Afganistan'ın hedef seçilmesinin jeopolitik ve jeostratejik önemi günümüze kadar devam ettirmektedir. Bu bağlamda, jeopolitik teorilerin önemli çıkış adreslerinden biri olan ve Avrasya'nın ortasında yer alan Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından yapılan işgalle birlikte yaşanan savaşlardan ötürü sürgünlerin adresi olmaya devam etmektedir. Bölge halkının yaşamını ve güvenliğini olumsuz yönde etkileyen bu işgaller, iç savaş ortamı ve yoksullukları da beraberinde getirmiştir. Soğuk Savaş döneminin son dönemine baktığımızda ise, Sovyetler Birliği işgaliyle başlayan süreç bu bölgede bir dönüm noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüz şartlarına baktığımızda Afganistanlı sığınmacı ve mülteciler, küresel sığınmacı nüfusunun %5'ini teşkil etmektedir. Günümüzde ülkesini terk etmek zorunda kalan ve farklı ülkelerde yaşamlarına devam eden Afganistanlı mültecilerin toplam sayısı 6,5 milyon kişi olarak tahmin edilmektedir.⁶⁶

Afganistan'da yaşanan gerginliklerin altında yatan nedenlerin dış faktörüne bakacak olursak, başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerin, Rusya, Çin ve İran gibi

⁶⁶ İnternet: (Temmuz 2014) Sema Karaca, 35 Yıllık Serüvende Karar Anı-I: Afgan Sığınmacılar, USAK: web: <http://www.usak.org.tr/tr/usak-analizleri/yorumlar/35-yillik-seruvende-karar-ani-i-afgan-siginmacilar>. Erişim02.09.2014

küresel ve bölgesel güçlü aktörlerin kendi çıkarlarına dayalı izledikleri politikalar etkili olmuştur. 11 Eylül 2001 ve sonrası Afganistan'ın yeniden inşası süreciyle beraber devam eden istikrarsızlıklar ve Taliban'a karşı süren savaş ülkede güvensizlik ve çeşitli hastalıklarla beraber, insan hakları ihlalleri, uyuşturucu sorunu ve buna benzer birçok yasal olmayan faaliyetlerinin artmasına yol açmakta ve bu süreç ne yazık ki hâlen ülkede devam etmektedir. Bu sebeplerden ötürü, kendini güvende hissetmeyen, kısa ve orta vadede ülkesinde bir gelecek göremeyen Afganistan halkı buna çözüm olarak ülke dışına taşınıp hayat sürdürmeye devam etmektedir. Bu göçler Afganistan'la sınırlı kalmayıp başta komşu ülkeler olmak üzere, dünyadaki birçok ülkeyi doğrudan etkilemektedir. Ekonomik sebeplerden ötürü ülkeyi terk eden bu sığınmacılar daha çok İran ve Pakistan'a giderken maddi imkânları daha iyi olanlar veya belli alanlarda bir uzmanlığa sahip olan eğitilmiş kesimin tercihi daha çok batılı devletler olmaktadır. Dünya genelinde en çok göç veren ülkelerin başında Afganistan gelmekte olup, günümüzde bu sayı 6,5 milyon kişiyi geçmektedir. Afganistan'dan belli sebeplerle ayrılan mültecilerin çoğunluğu Pakistan ve İran'da bulunmaktadır. Nitekim 1990 yılında ülkeyi terk edenlerin sayısı 6,2 milyon iken, 1992 yılında hükümetin düşmesiyle birlikte azalma eğilimi gösteren bu sayı, 1996 yılında Taliban'ın ülkeyi işgal etmesiyle birlikte tekrar artmaya başlamıştır.⁶⁷

Taliban hükümetinin çöküşü ve ABD'nin ülkeye girmesiyle birlikte Afganistanlı mülteciler 2002 yılında tekrar ülkeye dönmeye başlamış olsa da, günümüzde bu durum söz konusu değildir. Günümüz şartlarında uluslararası organizasyonların ülkede oynadığı rol ve tutum neticesinde nispi istikrar rafa kalkmış ve ülkeden kaçan ve komşu ülkelere sığınmalar konusunda etkili olmuştur. Afganistan'da iktidara gelen hükümetler, ülkeyi yeniden inşa edebilmek için dış yardım aramaya başlamış ve ülkede sağlanacak olan iş imkânlarıyla birlikte nispeten istikrar yaşanmış ve dışarıda mülteci olarak yaşayanların bir kısmı ülkeye dönmüştür. Ancak bu olumlu gelişmelere rağmen, Afganistan'da merkezi hükümetin tek başına üstesinden gelemediği, sosyal, ekonomik, politik ve hukuki boyutu olan, aynı zamanda insan haklarını da yakından ilgilendiren sorunların çözülmesi oldukça

---

⁶⁷ Saleyan, I., Gleditsch, K. S. (2002). Refugee Flows and the Spread of Civil War. Center for the Study of Civil War, *International Peace Research*.

güç olmakla birlikte yeni sorunların da ortaya çıktığı ve insanların ülkeyi terk ettiği görülmüştür. Özellikle Afganistan'daki az gelişmişlik, alt yapı yetersizliği, işsizliğin hat safhada olması, yoksulluk gibi konular planlanması gereken olumlu sürece meydan okuyan sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların yanı sıra Taliban'ın tekrar boy göstermeye başlamasıyla ülkedeki pozitif yönlü eğilimin yerini yavaş yavaş istikrarsızlık ve güvensizlik ortamına bırakması, ülke dışına kaçanların sayısının her geçen gün artmasına neden olmaktadır. Bu nedenler, ülkenin yeniden yapılandırılması ve gelişmesini baltalamakta ve ülke halkı ailelerinin ihtiyaçlarını yerine getirebilmek için göç etmeyi tercih etmekte veya dolaylı olarak göç etmeye zorlanmaktadır. Diğer yandan, bugün için mülteci hareketleri artık Afganistan halkının göç etmesinde önemli faktör olmuştur. Günümüzde Afganistan halkının daha çok hayatını sürdürebilmek ve geçinebilmek için ülkeyi terk ettiği görülmektedir. Ülke halkı şehirlerde veya komşu ülkelerde vasıfsız eleman olarak iş bulmak için sosyal ağları da kullanmaya başlamaktadır. Afganistan halkının çoğunluğu, komşu ülke olan Pakistan ve İran'a geçmekte ve bu ülkelerde yaşam sürdürmeye alışmak için çabalamaktadır. Ülkede kalmayı tercih eden yetenekli ve meslek sahibi olanların sayısı çok sınırlıdır. Bu durum, hâliyle, inşa durumunda olan yeni Afganistan'ın önündeki en büyük meselelerden birini teşkil etmekte ve Afganistan'ın yeniden inşa edilmesinin önündeki engel olmaktadır. Afganistan'ın nüfusuna ve toplumsal yapısına bakacak olursak karmaşık bir yapı karşımıza çıkmaktadır.⁶⁸ Ülkedeki göç ve sürgün hareketleri dönemler içerisinde bu farklılıklardan kaynaklandığı için ve başat konumunda olan iktidar sahipleri küçük etnikleri tasfiye etmeye başladığından bu göçler artmış ve Afganlar ülkeyi zorunlu olarak terk etmeye çalışmıştır.

Afganistan etnik olarak çeşitliliğin ve bu bağlamda sorunların olduğu bir ülkedir. Etnik çeşitlilik gösteren Afganistan; Peştunlar, Türkmenler, Özbekler, Hazaralar ve Taciklerden oluşmaktadır. Peştunlar daha çok ülkenin güneyinde yaşarken kuzeyde Özbekistan'la ilişkilendirilen Özbekler, Türkmenistan'la ilişkilendirilen Badgış eyaletinde bulunan Türkmenler ve Tacikistan'la ilişkilendirilen Tacikler de kuzey Afganistan'da yaşamaktadır. Etnik çeşitliliğin yanı sıra etnik gruplar arasında mezhep farklılıklarının olması, ülkenin gelişmemiş olması, ülkede

⁶⁸ Alimia, S. (2014). Afghan (Re) Migration from Pakistan to Turkey: Transnational Norms and the 'Pull' of Pax-Ottomanica?. *Insight Turkey*, 16(4), 159-181.

işleyen bir hukuk sistemi ve devletin olmaması etnik çeşitliliği dezavantaj hâline getirmiştir. Bundan dolayı Afganistan'da ortak bir üst kimlik inşası birtakım girişimlere rağmen modern anlamda ulus-devlet anlayışını başarılı bir şekilde ülkede uygulayamamıştır.⁶⁹ Etnik grupların ülkeye homojen bir şekilde dağılmamış olması da, sorunun önemli kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Örneğin, Tacikler ülkenin kuzeydoğusunda egemen iken Türkmenler ve Özbekler kuzeybatısında daha yoğun bir şekilde yer almakta olup, alanda kontrolü büyük ölçüde kendileri sağlamış bulunmaktadır. Merkezi, güçlü bir devletin olmamasından dolayı her etnik grup çoğunlukta bulunduğu bölgede egemenliğini sürdürmektedir. Diğer devletlerin etnik gruplara yaptığı yardımlar, verdiği destek de burada önemli bir yere sahiptir. Pakistan Peştunlara, Rusya Taciklere yardım ederken İran da Hazaralara yardım etmektedir. Dolayısıyla, bu husus Afganistan için ciddi bir sorun olarak devam etmektedir.⁷⁰

Afganistan'da yaşayan halkın günümüzdeki yıllık artışı korunursa, 2025 yılına kadar ülke nüfusunun 48 milyon ve 2050 yılında 76 milyona ulaşacağı öngörülmektedir.⁷¹ Afganistan'da insan hayatına lazım olan temel ihtiyaçların tam anlamıyla sağlanamayışı ve özellikle ülkedeki radikal dini örgütlerin istikrarsızlık yaratmaya dayalı eylemlerinin durdurulamaması, güvenliğini sağlamak ve daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak isteyen Afganları iç ve dış göçlere itmektedir. Böyle bir durum ülkede taşradan şehre doğru bir nüfus akınını beraberinde getirirken, aynı zamanda Afganistan'a komşu olan yakın çevre devletlerde Afgan mültecilerinin çoğalmasına yol açmaktadır. Tabi ki, bu mültecileri kendi çıkarlarına göre önemli bir dış politika aracı olarak kullanmaya yeltenen devletler vardır. Bunların başında da İran gelmektedir.

⁶⁹ Bilakis, bu yönde atılan adımlar ülkede güç paylaşımını istemeyen feodal güçlerin karşı tepkilerine, isyanlara yol açmıştır. Bu bağlamda iki somut deneme 1920'lerde Emir Amanullah Han'ın başlattığı modernleşme programı ile komünist rejim tarafından 1978-1992 aralığında uygulanmaya çalışılan "Sovyet Sistemi"dir, daha detaylı bilgi için bkz. Willem Van Schendel ve Erik J. Zürcher (Der), Orta Asya ve İslam Dünyasında Kimlik Politikaları, 20. Yüzyılda Milliyetçilik, Etnisite ve Emek, Selda Somuncuoğlu (Çev.), İstanbul, İletişim Yayınları, 2004, S.191-192.

⁷⁰ Nikiforova T.V, (2010). Concerning the Russian foreign economic policy strategy: the Republic of Afghanistan (Rusya'nın dış ekonomik siyasetinin stratejisi üzerine: Afganistan cumhuriyeti), Ekonomik dergi, NO.3, s. 17-18

⁷¹ İnternet: Afgan nüfusunun hızlı büyüme konusunda endişeler (Negarani az rushd-e-sari nüfus dar Afghanistan) .web:http://www.dw.com/fa-af/%D9%86%DA%AF%D8%B1%D8%A7%D9%86%DB%8C-%D8%A7%D8%B2-%D8%B1%D8%B4%D8%AF-%D8%B3%D8%B1%DB%8C%D8%B9-%D9%86%D9%81%D9%88%D8%B3-%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86/a-15773651 Erişim26.07.2015

Teorik olarak göçler ikiye ayrılır. Bunlardan biri kişinin kendi arzu ve isteğine bağlı olan göçler ve diğeri de kişinin seçme hakkının olmadığı zorunlu göçlerdir. Afganistan'daki göçler bunların ikincisine, yani zorunlu göçler kategorisine girmektedir. Zorunlu göçlerin üç temel sebepten kaynaklandığı görülmektedir.⁷² Bunlar sırasıyla:

- Ülke içindeki çatışmalardan kaynaklanan göçler,
- Ülkedeki kalkınmışlık düzeyinin yeterli olmamasından kaynaklı göçler,
- Doğal şartlar ve doğal afetlerden kaynaklanan göçlerdir.

Bu bağlamda göç edenleri de kaçkınlar, siyasi sığınmacılar, yurt içinde göçe zorlananlar, kalkınma projeleri nedeniyle yerlerinden edilenler, doğal afetler veya olumsuzlaşan çevre koşulları yüzünden yerlerinden edilenler, istismar amaçlı göçmenler gibi pek çok sınıfa ayırmak mümkündür. Göçlerin nedenleriyle ilgili bir diğeri sınıflandırmaya bakacak olursak göçlerin, isteğe bağlı, zorunlu ve yasal, yasa dışı göç hareketlilikleri çerçevesinde; mesleki, siyasi, iktisadi, güvenlik, emeklilik, uygun iklim, yaşam koşulları, duygusal faktörler, ülkeden duyulan nefret ve benzeri nedenlerle gerçekleştiğini görürüz.⁷³

Afganistan'da yaşanan göç hareketlerine bakacak olursak karşımıza karmaşık bir tablo çıkacağını ve bu göçlerin çok yönlü olduğunu söyleyebiliriz. Afganistan halkının yer değiştirme hareketleri 1978 yılından günümüze beş farklı dönem içerisinde ele alınabilir. Zahir Şah'ın Muhammed Davut Han tarafından gerçekleştirilen darbe sonrası tahttan uzaklaştırılması ve onun yerini alan Davut Han hükümetine karşı olanların Afganistan Demokratik Halk Partisi önderliğinde 1978 yılında bir darbeye hükümetine son vermeleri ve ailesiyle birlikte öldürmeleri sürece giden olayların başlangıcı olarak kabul edilebilir.⁷⁴ Bu bağlamda, iktidarı düşüren devrim sonrası komünist Afganistan Demokratik Halk Partisi'nin iktidara

⁷²İnternet: Hamit. M. (2014). *Afgan Nüfus Hareketleri*. Web: <http://www.analistdergisi.com/sayi/2014/06/afgan-nufus-hareketleri> Erişim 02.09.2014

⁷³İnternet:Nakanishi.H.Sirkeci.İ Cabbarlı.H..(2008) .Sorunlu Bölgelerde Göç. http://www.migrationletters.com/sirkeci/Nakanishi_Sirkeci_Cabbarli_2008_migration_conflict_zones_GLOBAL.pdf Erişim08.09.2014

⁷⁴Tamang, R. (2009). Afghan forced migration: Reaffirmation, Redefinition, and the politics of aid. *Asian Social Science*, 5(1), 3.

gelmesi ve 1979'da Sovyetlerin Afganistan'ı işgali ilk göç dalgasının başlangıcını oluşturmaktadır. Nitekim Sovyetler Birliği askeri karşısında Batının yardımını arkasına alan mücahit gruplar arasında başlayan savaşla birlikte, Afganistan halkı bir kez daha Pakistan ve İran'a kaçmıştır. Bunların yaklaşık dört milyonluk bir kısmı Pakistan'a geçerken iki milyonu da İran'a, büyük bir kısmı da Türkiye ve Avrupa ülkelerine göç etmiştir. 1983 yılından günümüze kadar gelen çatışmaların şiddetlenmesi nedeniyle sınırlar içerisindeki sığınmacıların sayısı da hızlı bir şekilde artmış ve bu rakam dört milyona yaklaşmıştır.⁷⁵

Sovyetler Birliğinin 1989 yılında Afganistan'dan çekilmesi yer değiştirme hareketleri açısından ikinci dönemin başlangıcı olmuştur. Daha önceki dönemlerde sığınmacı olarak yer değiştiren halkın, bu dönemde geri dönmeye başladıkları görülmektedir. Ayrıca, 1992 yılında Afganistan'ın komünist yönetiminin mağlup olması sonrasında bir milyon sığınmacı altı ay içerisinde eski topraklarına geri dönmüş ve bu sayı zaman içerisinde üç milyonu bulmuştur. Ancak zamanla mücahit gruplar arasında başkent Kabil'de başlayan iktidar paylaşımı çatışmalarının neticesinde ölüm ve yıkımlar tekrar ortaya çıkmıştır. Bu yeni durum sınırlar içerisinde ve sınır dışına kaçan göçmenlerde yeni sığınmacı hareketlerinin doğmasına neden olmuştur. Bu hareketler neticesinde beş milyon Afganistanlı ülkesini terk ederken, 630 bin kişi de ülke içerisinde farklı yerlere göç etmeye mecbur kalmıştır.⁷⁶

Mücahit grupların iktidarı ele almasıyla daha önceleri kırsal bölgede yaşayan ve Mücahit gruplar için savaşan halk, artık büyük şehirlere kaymaya başlamış ve yeni nüfus hareketleri ortaya çıkmıştır.⁷⁷ Halkın yer değiştirme süreçlerinin üçüncü aşaması, Taliban'ın Afganistan'da iktidara geçmesiyle başlamıştır. Taliban yönetimi başlangıçta güvenlik ve düzenin sağlanmasında iyileştirici etki yapmasına rağmen, mücahit grupların oluşturduğu Kuzey İttifakı ile Taliban grupları arasında yaşanan savaşlardan halk olumsuz etkilenmiş ve yine ülke içinde pek çok kişi evlerini terk etmeye maruz bırakılmıştır. Ülke içinde topraklar sürekli el değiştirdince

⁷⁵ Schmeidl, S. (2011). "Protracted Displacement in Afghanistan: Will History Be Repeated?", *Middle East Institute Fondationpour la Recherche Strategique*, s.1-8

⁷⁶İnternet:BM Mülteciler Yüksek Komiseri. Yerinden edilmiş kişilerin istatistikler artmaktadır(Amar-e -bija shudagan-e-dakhili dar hal-e-afzaish ast)web:<http://avapress.com/vdcdos0n.yt09x6a22y.html> Erişim.20.07.2016

⁷⁷ Schmeidl, S. a.g.e., s. 4.

veya farklı bölgelerde savaş çıkınca Başkent Kabil'in Taliban tarafından işgal edildiği ilk beş ayda yaklaşık 80 bin kişi şehri terk etmiştir. Şehri terk edenlerin çoğu, Taliban'ın uyguladığı sert tutumdan korkan azınlık etnik gruplar olmuştur. Büyük şehirleri terk eden ve kırsal yerlere taşınan diğer grup ise Taliban karşıtlarının başkent için mücadele edeceğine ve bunun sonucunda da ülkede iç savaşın yaşanacağına inanan insanlar olmuştur.⁷⁸ Ülke genelinde şeriat kurallarının halka zorunlu olarak uygulanmaya başlaması ile birlikte anti demokratik uygulamalar ve insan hakları ihlallerinin yaşanması sonucunda Afganistan halkının özellikle eğitilmiş belli bir kesimi sığınmacı olarak başta ABD olmak üzere, Kanada, Avustralya ve diğer Batı ülkelerine gitmeye teşebbüs etmiş, veya resmi prosedür neticesinde hedef ülkelere kabul olmuşlardır. Dolayısıyla az sayıdaki eğitilmiş nüfusun göçü Afganistan ve ekonomisi için büyük sorunlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkede güvenliğin ve gelişmeyi sağlayacak imkânların olmayışından üniversite öğrencilerinin büyük bir kısmı ülkeyi terk ederek başka ülkelere göç etmek istemekte, bundan ötürü de ülkenin gelişmesi ve devleti yeniden inşa süreci -bu beyin göçünden olumsuz bir şekilde etkilendiğinden dolayı- yavaşlamaktadır.⁷⁹

2000'li yıllarda Afganistan'da meydana gelen kuraklığın iç nüfus hareketlerinin ciddi bir şekilde artmasına neden olduğu görülmüştür. Mülteci akınının dördüncü dönemi 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası başlamıştır. ABD'nin Afganistan'a yaptığı müdahale ve Taliban'a karşı yürütülen askeri operasyonlar neticesinde, ülke halkı evlerini terk edip tekrar komşu ülkelere kaçıma başlamıştır. ABD ve koalisyon güçlerinin Afganistan'a girmesiyle içlerinde eski Taliban liderlerinin de bulunduğu yaklaşık iki milyon Afganistan vatandaşı evlerini terk ederek Pakistan ve İran'a kaçımıştır.⁸⁰

Taliban yönetiminin ortadan kaldırılmasının ardından, Afganistan'ın yeniden yapılandırılmasına yönelik Almanya'da gerçekleşen Bonn Anlaşması'na göre

⁷⁸ Kronenfeld, D. A. (2007). "Afghan Refugees in Pakistan: Not All Refugees, Not Always in Pakistan, Not Necessarily Afghan?", web: <http://jrs.oxfordjournals.org/content/21/1/43.abstract>, 25 Mart 2016'de alınmıştır.

⁷⁹ Younossi, O. (2006). "A Brain Drain Threatens Afghanistan's Future", The New York Times.

⁸⁰ İnternet: Mülteciler ve Geri Dönüş Bakanı: Afganların geri gelmeleri geçen yıla oranla azalmıştır(Wazir-e-omur-e-muhajirin va awdat kunandagan:nesbat bas al-e-guzashta muhacerat-e- Afghanha kahesh yafta ast). web: <http://morr.gov.af/fa/news/62095> Erişim: 27.07.2016.

kurulan demokratik hükümetin iş başına gelmesiyle yeni hükümet işe başlamış oluyor. Bu süreçte gerçekleşen en önemli olay, BM'nin eve dönüşleri kolaylaştırmak adına geri dönüş operasyonu başlığı altında Pakistan, İran ve diğer ülkelerden Afganistanlı mültecilerin ülkeye geri dönüşlerini sağlayan bir projeye imza atmasıdır. Bu proje sonucunda, 2001 yılından bu yana Afganistan'a dönen mülteci hareketliliğinin en yüksek sayıya ulaştığı görülmüştür. Belli bir zaman diliminde ülke dışında yaşayan bu insanlar gönüllü veya zorunlu olarak ülkeye geri gelen bu insanların önemli bir kısmı kendi bölgelerine dönmüşlerdir. Bu dönemde ülkeye dönen mültecilerin çoğu, Pakistan'dan geldiği görülmüştür. Bunun dışında, 2001 yılından bu yana yerinden edilmişlerin sayısında bir azalmadan bahsetmek mümkündür.⁸¹ Ayrıca bu dönemde ülke sınırları içerisinde evinden edilmiş yaklaşık iki milyon Afganistanlının büyük bir kısmının evlerine tekrar dönme imkânını yakaladığı da gözlerden kaçmamalı.⁸²

2.2. Afganistan'da Güvenlik Olgusu ve Göçler

11 Eylül'de gerçekleşen terör hadisesinin akabinde gelen olaylar bağlamında bir değerlendirme yapacak olursak, ortaya çıkan sonuçlar bakımından belki insanlık tarihinin dönüm noktalarından biri olduğuna kanaat getirebiliriz. Bu olayın hemen arkasından ABD'nin önderliğinde Afganistan'a yapılan müdahalenin gerekçesine zemin hazırladığını görmek mümkündür. Olaydan hemen sonra başta ABD olmak üzere pek çok ülkede insan haklarının ihlal edildiğine şahit olunmuştur. Demokrasi, insan hakları gibi kavramların yerini güven ve istikrar gibi kavramlara bıraktığını görmek mümkündür. Dünyanın birçok ülkesinde güvenliği tesis etmek, müdahalelere karşı tedbir almak gibi kavramların öncelik kazandığını kolaylıkla görmek mümkündür. Bu terör olayının hemen ardından mültecilerin kabulüne getirilen düzenleme ile kabul etme gerekçelerinde kısıtlamalara gidildiğini görebiliriz. Dünya genelinde teröre karşı sert tedbirler alınırken bir taraftan da insan haklarının ihlalini görmek mümkündür. Başta Batı devletlerinde olmak üzere insanlar terörist muamelesine tabi tutulmuş, bu suretle mültecilerin çoğu terör bağlantısı olduğu şüphesiyle sığındığı ülkelerden sınır dışı edilmiştir. Birçok

⁸¹ UNHCR, "National Profile of Internal Displaced Persons (IDPs) in Afghanistan", s. 12.

<http://www.unhcr.org/49ba33a02.html>, Son erişim: 18.06. 2016.

⁸² Yusuf, S. (2006). *Türkiye'ye Yönelik Soydaş Göçü ve Sonuçları*, Uluslararası Göç Sempozyumu, 8-11 Aralık 2005, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul, Yayın no:6, ss.112-118.

sığınmacının vatandaşlık hakları ellerinden alınmış, işkenceler yapılmış ve insanlık tarihinde benzeri bulunmayan acı olaylar yaşanmıştır.⁸³

Soğuk savaş dönemi boyunca Doğu bloğunda yer alan devletleri Batı medyası demokrasi ilkelerine aykırı davrandığını duyururken 11 Eylül olayının akabinde Batının Afganistan, Irak gibi devletlerde demokratik değerleri hiçe saydığı gözler önüne serilmiştir ve bu acı olaylar günümüze kadar devam etmektedir. 1991 yılı sonrası “Amerikan Yüzyılı” yapma gayreti içinde olan ve uluslararası sisteme yeni aktörlerin girmesine engel olma gayreti içinde olan ABD yönetiminin, 21. yüzyıla gelindiğinde bu hayalini gerçekleştiremediği de görülmüştür. ABD yönetiminin bu girişimleri başarısız olmuş ve uluslararası camiada Rusya Federasyonu, Almanya, Çin, Hindistan gibi yeni aktörlerin ortaya çıkmıştır. Bu projesinde başarı sağlayamayan ve yeni aktörlerin dünya kamuoyuna çıkmasını engelleyemeyen ABD’nin, bu kez terörle mücadele kapsamında yeni bölgelerde hâkimiyet kurma çabasında olduğunu görmek mümkündür. Doğu devletlerinin yükselmesinden rahatsız olan Amerikan yönetiminin günümüzde terörle mücadele etme gerekçesiyle Afganistan gibi ülkelere girerek kendi hâkimiyetini kurma çabasında olduğu da bir gerçektir. Doğu bloğunun yıkılmasıyla ABD ile çıkarları gereği bir uzlaşmaya varamayan devletler üzerinde, Sovyetler Birliğinin mirasçısı olan ve günümüzde Doğu bloğunun önderliğini sürdüren Rusya Federasyonu ve Çin’in büyük etkiye sahip olduğunu görmek mümkündür. Afganistan’a yapılan ABD merkezli müdahalenin ardından, Doğu bloğu devletlerinin çoğu kısa sürede, ABD önderliğinde kurulacak sistemde yer almayacaklarını, defalarca beyan etmişlerdir. Afganistan’a müdahale eden ABD ile menfaatleri doğrultusunda ortak bir paydada buluşamayan Doğu ülkeleri her konuda ABD’ye eleştirel yaklaştığını ve zamanla bu müdahalenin meşruiyetini sorguya çektiğini görmek mümkündür.⁸⁴

ABD, Afganistan’a yaptığı müdahale ile Orta Asya Cumhuriyetlerinde askeri üs açmış olsa da, günümüz şartlarında ABD’nin bölgedeki bu saygınlığının koruduğunu söylemek mümkün değildir. ABD tarafından yönetimin başına getirilen hükümet yetkililerinin yanı sıra ABD’nin çıkarları doğrultusunda hareket eden

⁸³ Daniş, *a.g.e.* 8-9

⁸⁴ Polat, İ. (2006). *11 Eylül Terör Saldırıları ve Amerika Birleşik Devletlerinin Afganistan Müdahalesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

devlet adamlarının Afganistan'da yetkili kılınmasının da, atılacak her türlü adımın Amerikan menfaati doğrultusunda olmasının da hükümet yetkililerinin saygınlığını yitirmesine sebep olduğu görülmüştür. ABD'nin terörle savaş niyetiyle yönetime müdahil olmuş iken daha çok kendi menfaatlerine odaklanması, bölgedeki güven ve istikrarın tesis edilmesinin önünü kesmiştir. ABD uyguladığı bu politika ile Afganistan halkı nezdinde de saygınlığını yitirmiştir. ABD Afganistan'a yönelik operasyonu gerçekleştirirken bölgeden elde ettiği menfaatler doğrultusunda yapılan paylaşımın adil olmadığını düşünen Avrupalı devletlerinin muhalefeti ile de karşı karşıya kalmıştır. 11 Eylül 2001 sonrası Afganistan'a gerçekleştirilen müdahale devam ederken ABD'nin Irak'a müdahalesi ve bölgedeki devletleri yeni hedefler olarak ileri sürmesi terörle mücadele kapsamında yürütülen koalisyonun ülkelerini, mücadelelerin ardından fikir ayrılığı ve ihtilafa götürdüğü görülmüştür. Taliban iktidarının ortaya çıkmasında önemli rol üstlenen ve Taliban yönetiminde Afganistan'da büyük söz sahibi olan Pakistan ile Usame Bin Ladin'i destekleyen ve kollayan Suudi Arabistan'ın ABD ile aynı blokta yer alması büyük soru işaretlerini beraberinde getirmiş, bunun neticesinde, Çin ve Rusya'nın kuşkulanasına sebebiyet vermiştir.

ABD'nin Afganistan konusundaki terörle mücadele konusunda izlemiş olduğu dış politikada çelişkili olduğu görülmektedir. ABD yıllarca Pakistan ve Suudi Arabistan vasıtasıyla yardım ettiği ve iktidara gelmesini sağladığı Taliban yönetimini kahraman ilan ederek, sonra da terörist kategorisine sokarak bir hayli kuşkuya yol açmıştır. Bu bağlamda terör ve teröristle mücadele konusundaki kavram ve tanımlarının ne kadar değişken olduğunu ortaya çıkarmıştır. ABD Afganistan'a yaptığı müdahale ile BM Örgütü, karar veren bir merci olmaktan ziyade, ABD'nin verdiği kararları onaylayan bir konuma girerek prestij kaybına uğramıştır. Bu bağlamda uluslararası hukuk kuralları ve anlaşmalarının hemen hepsi göz ardı edilmiş; erkek, kadın, genç, yaşlı ayrımı yapılmaksızın insanlar işkenceye tabi tutulmuştur.⁸⁵

11 Eylül 2001 sonrası, ABD'nin Afganistan'a müdahale etmesi, Rusya Federasyonu ile Çin Halk Cumhuriyetine komşu olan ABD'nin konumundan dolayı

---

⁸⁵ Çağlayan, *a.g.m.*, s. 188.

Çin ve Rusya'yı rahatsız etmektedir. Bölgede bir toparlanma çabasına giren ve kaybettiklerini yeniden elde etmek isteyen Rusya ve Çin, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün (SCO) temelini atmış, sınırların güvenliğinden ekonomik iş birliğine kadar pek çok alanda ciddi çalışmalara başladığı görülmüştür. Afganistan'la komşu olan İran, Taliban yönetiminin ortadan kaldırılmasından ne kadar memnun görünse de ABD ile komşu olmak pek hoşuna gitmemektedir. İran'ın Afganistan'a yönelik dış politikasına bakacak olursak, bölgede bir Şii azınlığın yaşamasından dolayı, bölgede etkin bir siyaset yürütmek istemektedir. Ancak ABD'nin bölgeye girmesiyle bu girişimin sonuç vermediğine kanaat getirmek mümkündür. Dolayısıyla bölgedeki ABD varlığı İran'ın Afganistan'a yönelik dış politikasının önünü kesmektedir. Ayrıca Afganistan üzerinden geçecek olan TAPİ, (Türkmenistan, Afganistan, Pakistan, Hindistan) doğalgaz boru hattının da İran'ın hoşuna gitmeyeceği aşikârdır. Afganistan'la en uzun kara sınırına sahip ülke olan Pakistan, ABD'nin etkisindeki yönetimini eskisi kadar aktif bir şekilde yönlendirme kabiliyetine sahip değildir. Pakistan, Hindistan arasındaki rekabet geçmişten günümüze kadar devam etmektedir. Bu rekabetin en önemli parçası olan Afganistan üzerinde etkili olmak ve aktif siyaset yapmak iki devlet arasında geleneğe dönüşmüştür ve iki devlet de Afganistan'da kendi çıkarları doğrultusunda daha fazla söz sahibi olmak istemektedir. Ayrıca Pakistan Afganistan üzerinden Hindistan'a geçecek olan Türkmen gazından elde edeceği gelirin yanı sıra kendi topraklarından da geçecek boru hattından Hindistan'a karşı stratejik ve ekonomik kazanç elde edecektir. Hindistan da bu durumdan etkilenmemek için Afganistan'la iyi ilişkiler kurmaya çalışmakta ve Pakistan'dan gelecek olası hamlelere tedbirli davranmaktadır. Afganistan odaklı yaşanan bu gelişmelere bakacak olursak, bu ülkede istediği amellere ulaşamayan ülkelerin gelecekte, farklı yollara başvuracağı ve bölgenin istikrarsızlaşacağı kanısına varmak mümkündür. Afganistan'da kalıcı bir barışı tesis etmek için ülkede bulunan silahlı grupların silahsızlanması, ABD ve koalisyon güçlerinin bölgede istikrar ve güvenin tesis edilmesine kadar kalması, güçlü ve donanımlı bir ordunun kurulması ve ülkedeki tüm etnik grupların gerçek anlamda yönetimde yer alması, bu sürecin güçlü bir mekanizma tarafından kontrol edilmesi gerekmektedir. Kırılgan bir yapıya sahip olan Afganistan'da sadece bir devletin çıkarları doğrultusunda hareket edildiği veya ülkede yaşayan tüm etnik grupların çıkarları görmezlikten gelindiği takdirde, bu bölgede daha fazla kan akacağı ve pek çok kişinin ülkeyi terk edeceği kuşkusuzdur.

2.3. Afganistan'daki Siyasi İstikrarsızlığın Göçlere Etkisi

Sovyetler Birliğinin yanı sıra ABD'nin de Afganistan'a yapmış olduğu müdahale neticesiyle büyük kayıplar veren Afganistan halkı, büyük ve trajik bir göç geçmişine sahiptir. Ülkede göç olgusunun artık Afganistan halkının rutin hayat tarzına dönüştüğü inkâr edilemeyen bir gerçektir. Ülkede 37 yılı aşkın süredir devam eden gerginlik ve iç savaşlar, ekonomik sorunlar, işsizlik, güvenlik sorunu gibi durumlar imkânı olan halkı göçe zorlamaktadır. Toplam 6,5 milyon civarında insanın 1979'dan bu yana Afganistan'dan dünyanın 75 farklı ülkesine göç ettiği görülmektedir. Günümüze kadar gelen süreçte, Afganistan halkının, ülkeleri dışında Orta ve Güney Asya ağırlıklı olmak üzere Avrupa ve ABD'ye göç ettiği görülmektedir. Ekonomik açıdan iyi imkânlara sahip olmayanlar yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı ülkenin farklı bölgelerine göç etmek zorunda kalmaktadır. Afganistan'ın içinde yerinden olan insan sayısının da, en az ülkeyi terk edenler kadar çok olduğu görülmüştür. Bu göç oranı ve dağılımı ile dünyadaki her dört mülteci den birini Afganistan halkı oluşturmaktadır. Bu göç oranıyla Afganistan halkı dünyada zorunlu göçte ilk sırada yer alan almaktadır.

Afganistanlı göçmen sorunu uluslararası bir mesele olma durumunu ne yazık ki hâlen korumaktadır. Her ne kadar, 11 Eylül 2001 hadisesi ve Taliban hükümetinin ortadan kaldırılmasından sonra belli oranda insan Afganistan'a dönmüş olsa da, ülkedeki sorunlar devam etmektedir. Başta güvenlik ve siyasi istikrarsızlık olmak üzere, çok boyutlu yapısal sorunlar ve bunun 2014 itibarıyla artış eğilimi göstermiş olması, Afganistan'a geri dönenler açısından bir hayal kırıklığı olarak görülmektedir. Bu sorunların en önemlisi ve başta geleni de güvenlik meselesidir ve Afganistan dünyanın en yoksul ülkelerinden biri olarak yerini korumaktadır. On dört yıldır devam eden Taliban karşıtı savaşlara rağmen Taliban'ın gücü azalmak yerine daha da artmıştır. ABD önderliğinde gerçekleştirilen Afganistan'a yönelik müdahale ile yeni bir Afganistan ulus ve devlet inşası süreci, aradan geçen on dört yıla rağmen ne yazık ki istenilen sonucu vermemiştir. Afganistan'da ulus ve devlet anlayışı inşasının halk ve siyasi otorite nezdinde hâlen oturmadığı görüşü herkes tarafından kabul edilen bir gerçek olarak algılanmakta ve bu durumdan rahatsızlık duyan ve kendi geleceğini karanlıkta gören halk, nispeten rahat nefes alabileceği yerleri yaşamak için seçmektedir.

Bunun en somut örneği Afganistan millî ordusu ve güvenlik güçlerinin yeniden yapılandırılmasında kendini göstermektedir. Nitekim Afganistan'ın güvenliği 350 bin kişi civarındaki Afganistan ordusu ve polisine bırakılmış olsa da, bugüne kadar yaşananlar Afganistan halkına güven vermekten ziyade onların kuşku ile bakmalarına sebep olmaktadır. Bu askeri zafiyet 2001 başında oluşan kısmi iyimserlik yerini tekrar endişe ve karamsarlığa bıraktığı görülmüş ve pek çok kişinin ülkeyi terk etmesine neden olmuştur. 2014 yılından bu yana Afganistan'daki mevcut nispi istikrar yerini istikrarsızlığa bırakmuştır ve Afganistan'dan yeni mülteci akımının önümüzdeki yıllarda da devam edeceği düşünölmektedir. Afganistan'da yaşanan bu göç senaryolarının altında yalnız ülkedeki radikal örgütlerle yönetim arasında çıkan fikir ayrılıkları ve çatışmalar değil müdahaleci güçlerin yıllardır bölge üzerinde yürüttükleri güç mücadelesi yatmaktadır. Dikkat edilmesi gereken diğer bir gelişme de, göç ve mülteciler senaryosunun bazı bölge ve bölge dışı devletler açısından önemli bir stratejik araç hâline getirilmesidir. Afganistan'ın sınır komşusu olan Pakistan ile başlayan ve İran'la devam eden bu süreç, Afganistanlı göçmen meselesini bölge devletlerin dış meselesi olarak daha da kritik bir hâle getirmektedir. İki komşu ülkenin, Afganistanlı mülteciler üzerinden Afganistan'da kendilerine bir manevra kabiliyeti ve güvenli alan oluştırmaya çalıştıkları görölmektedir. Bu hususun, Afganistan'da ve bölgede istikrarsızlığı daha da derinleştireceği kuşkusu her geçen gün artmaktadır. Dolayısıyla stratejik ve ekonomik hedefleri bünyesinde barındıran ve birtakım sonuçları amaçlayan zorunlu göç olayını, günümüz şartlarında insan haklarından bağımsız olarak ele almak mümkün olmamakla beraber bu devletlerin arasındaki barışı tesis etmek açısından koordinasyon ve iş birliği sağlamak da mümkün görölmemektedir.⁸⁶

2.4. Afganistan'daki İç Göçler

Afganistan'da iç göçlerin esas sebebi yerinden olmuş ve evlerini terk etmek zorunda kalan insanlardır. Bu insanlar da mülteci akımı ile aynı senaryoları yaşamış ve savaşların mağduru olmuştur. Afganistan'da evlerini terk edenlerin sayısı bir kurum tarafından kayıt altına alınmadığı için tam olarak bilinmemektedir. Genel olarak evlerini terk eden bu tür insanlar, komşu ülkelere gitme imkânları

⁸⁶ Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. (1. Baskı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 129, Göç Çalışmaları 5, İstanbul, s. 267.

olmadığından ülke içinde farklı bölgelere taşınmak zorunda kalmışlardır. Ülkedeki iç göçlerin ana nedeni güvenlidir. Ülkede otuz yılı aşkın süredir süren iç savaşlar devam etmektedir. Halkın devlete olan güveni tam anlamıyla tesis edilemediğinden can ve mal güvenliği, Afganistan içindeki göç hareketlerinin en temel kaynağını oluşturmaktadır. 1979'da başlayan iç göçler, 1994-2000 yılları arasında merkezi yönetimde etkili olan Taliban hareketi dönemindeki baskı özellikle 2001 yılına kadar gelen sürece kadar savaşlar nedeniyle artarak devam etmektedir. BM mülteciler yüksek komiserliği tarafından açıklanan verilere baktığımızda, 2013 yılının ilk yarısında 11 milyon kişi Afganistan'da hâlen göçmen durumunda hayatını sürdürmektedir. Bu sayı dünyanın toplam nüfusunun %0,15'ine denk gelmektedir. 2012 yılında açıklanan rakamlarla karşılaştırıldığında, ülke içinde yerinden edilen göçmen sayısının 600 bin arttığı görülmektedir.⁸⁷

Ülke tarihinin her safhasında siyasi iktidarı ele geçiren etnik grupların geri kalan kesimler üzerinde yürüttüğü baskıcı tutumları da bu göç hareketlerinde önemli faktörlerdendir. Afganistan'ın tarihi boyunca iktidara gelen hükümetlerce başat konumda olmayan etnik gruplara şiddet ve dışlayıcı uygulamaların yaşatılması, sık sık iç göçler meydana getiren acı gerçeklerdendir. Hükümet tabanlı zulümler Afganistan'da tarihi bir gerçektir. Bunun bir örneği Emir Abdulrahman Han'ın iktidara geldiği dönemde görülebilmektedir. Abdulrahman Han döneminde Hazaralar çoğunluk olarak yaşadıkları Urzgan, Zabul ve Kandahar illerinden zorunlu göçe tabi tutulmuş ve bu dönemde Hazara halkının yaklaşık % 62'si öldürülmüş ve adeta bir Hazara etnik temizliği veya katliamının yaşandığı görülmüştür.⁸⁸ Bu katliamların yanı sıra 1978'de meydana gelen "Komünist Devrim" ya da darbe akabinde 1979'da gerçekleşen Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgali nedeniyle binlerce insan başta Pakistan ve İran'a olmak üzere ülke dışına göç etmek zorunda kalmıştır. Afganistan tarihinde tam anlamıyla işleyen devlet kurumlarının tesis edilmemesi ve hukuk kurallarının askıya alınması nedeniyle, insan haklarının ihlal edilmesi günümüze kadar devam etmekte ve bu ihlaller de yönetim zaafı nedeniyle belli bir yaptırıma tabi

⁸⁷İnternet:UNHCR Midyear trends 2013 (report),web:

<http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/52af08d26.pdf> Erişim tarihi 20.07.2015.

⁸⁸ İnternet:Zorunlu Göç ve Hazara Toplumunu Kültür Ve Edebiyatına Etkisi,(Koch-e-ijbari va asarat-e-farhangi an bar jamay hazara). web: http://www.kotiposti.net/msaleha/nai_5/sh2/sh2_p_8.html, Erişim: 18.05.2015.

tutulmamaktadır. Hak ihlallerinin çoğu ne yazık ki idare zaafından kaynaklanmaktadır. Bu ihlaller kişi dokunulmazlığı, mülkiyet hakkı, vatandaşların hak ve özgürlükleri, can ve mal güvenliği, yaşam hakkı, inançlara saygı çerçevesinde gerçekleşmektedir.⁸⁹

BM, 1985-2001 yılları arasında yerinden edilmiş mültecilere çok az yardım etmekte ve yerinden edilenler bu mağduriyeti hissetmektedir. 1992 yılında Afganistan'da faaliyet gösteren BM ofisinin kapasitesi artırılmış; 1995 yılında ise BM Mülteciler Yüksek Komiserliği mülteci ve sığınmacı durumuna düşenlerle ilgili faaliyetlerini artırmıştır. 2001 yılında ülkedeki yerinden olmuşların sayısı artarak 1,2 milyonu bulmuştur. Pek çok kişi ülke topraklarının savaştan gruptar arasında sürekli el değıştirmesinden ötürü veya farklı bölgelerde savaş çıkmasıyla, can ve mal güvenliği için defalarca yer değıştirmeye mecbur kalmıştır.⁹⁰ Günümüzde Afganistan'ın genel durumuna bakacak olursak ekonomik ve siyasi nedenlere dayalı göç baskısının, yasal olanakların elverişli olmaması nedeniyle yasa dışı yollardan göç etmeyi gerektirecek kadar yüksek olduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir.⁹¹ 2010-2013 yıllarında ülke içinde iç göçlerde ciddi bir artış söz konusudur. Ocak 2013 tarihinden bu yana yaklaşık bir milyondan fazla Afganistan vatandaşı ülke içinde Taliban'a karşı yapılan savaşların devam etmesi ve bölgelerin sürekli el değıştirmesi sebebiyle yaşadıkları bölgelerden nispi olarak sakin bölgelere göç ettikleri ve iç göçün arttığı gözle çarpmaktadır.⁹²

Afganistan'daki istikrarsızlıktan dolayı insanların geleceğine yönelik kaygıları arttığından ötürü göçün devam ettiği görülmektedir. ABD'nin 2014 itibarıyla Afganistan'dan çekilmesinin yarattığı güç boşluğu ve Taliban saflarının güçlenmesi endişesi ülkeyi terk edenlerin en büyük gerekçesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca 2014 yılında gerçekleştirilen cumhurbaşkanlık seçimi sonucunda, Dr. Aşraf Gani hükümetinin başkanlığında kurulan yeni hükümetinin ülke genelinde bir siyasi ve ekonomik istikrar getirememesi iç ve dış göçlerin

⁸⁹İnternet:AfganistanIndependentHumanRightsComission,AnnualReport,2009.web:

<http://www.refworld.org/publisher,AIHRC,,4bb31a012,0.html>,s. 16. Erişim tarihi 22.07.2015

⁹⁰Kuschminder.K. Dora.M.(2009).“Migration in Afghanistan: History, Current Trends and Future Prospects”, s. 5.

⁹¹ Akman, V. (2007). *Küresel Göç Hikâyeleri*. İstanbul, Yakamoz Yayıncılık, s. 31-32.

⁹² İnternet: Bir milyondan fazla insan Afganistan'da yerinden edilmiş(Bish az yak milyon nafar dar Afghanistan bi khanduman shuda and) Web:<http://www.avapress.com/vdccsmqs02bqix8.ala2.html> Son erişim 07.06.2016

artmasına sebep olmuştur. ABD ve NATO güçlerinin ülkeden çekilmesiyle seçimle iktidara gelen yeni devlet başkanı ve önündeki zorluklar Afganistan'ı yeni bir trajediye sevk edecek gibi görünmektedir. NATO'nun çekilmesiyle Taliban tüm Afganistan'ı ele geçirdiği takdirde ülkedeki kargaşa tekrar gündeme gelecek ve insan ölümleri kaçınılmaz olacaktır. Otuz yıldan beri dış yardımlara bağımlı olan Afganistan'dan yardımlar kesildiği takdirde ekonominin durumuna kuşku ile bakılmaktadır.⁹³

Kısacası 2017 sonrası bir Afganistan'ı ve orada olumlu bir siyasi atmosferin hâkim olacağını hayal etmek siyaset uzmanlarının gidişatla ilgili yorumlarına bakılacak olunursa güçtür. Dünya süper güçlerinin askerini bünyesinde barındıran Afganistan'ın terör ve yolsuzlukla mücadele etmede başarısız olduğuna bakarsak, bu güçlerin yokluğunu tahmin ettiğimizde Afganistan ordusu ile bu olayları yok etmek veya olayların önüne geçmek zor görünmektedir. Afganistan'ın kaderine hâkim olan bu tür olaylar tarihin her safhasında görüldüğü gibi bugün de değişen bir durumdan bahsetmek pek mümkün değildir.⁹⁴ Afganistan'da hükümeti eline geçiren partilerin ulus-devletleşme noktasında yaşadığı sorunlar, günümüzde de yaşanmaktadır. Milli ordunun gerçek anlamda tesis edilememesi, ülkede ciddi anlamda bir güvenlik zafiyetine yol açmakta ve bu husus pek çok kişinin ülkeyle bağının kopmasına ve mülteci durumuna düşmelerine zemin hazırlamaktadır. 2013 yılına gelindiğinde, BM tarafından yayımlanan rapora göre, bu yılın ilk yarısında Afganistan'daki yaşanan çatışmalar sonucunda 1300 kişi hayatını kaybetmiş, 2500 kişi de ağır yaralanmıştır. 2012 yılına kıyasla hayatını kaybedenlerin %14 oranında arttığı görülmektedir.⁹⁵ Ülke genelinde son 10 yıl içerisinde güvenlik kurumlarında çalışanların 14 bine yaklaşması dikkat çekicidir.⁹⁶ Ülke genelinde bu çatışmalar yaşanırken özellikle belli bir eğitim ve gelir seviyesine sahip olan halkta dışa dönük göç hareketliliği yoğunluk kazanmıştır. Bu durumun yaşanması neticesinde ülkenin en çok ihtiyacını hissettiği nitelikli insan

⁹³ Kaya, A. (2012). SSCB Sonrası Coğrafyada Ulus İnşa Süreci: Kazakistan Örneği. *Alternatif Politika*, 4/3, ss. 354-378.

⁹⁴ Kaya a.g.e. 41.

⁹⁵ İnternet: Poteri sredi mirnogo naseleniya Afganistana v 2013 godu vırosli na 14% (BM: 2013 yılında Afganistan'daki barışçıl halkın içindeki ölüm oranı %4 artmıştır)

web: <http://www.rosbalt.ru/main/2014/02/08/1230881.html>, Son erişim 06.07.2014

⁹⁶ İnternet: Afganistani za posledniye 10 let pogiblookolo 14 tısaç pravoohranitelei (Afganistan'da son 10 yıl içerisinde 14 on bine yakın güvenlik kurumları çalışanları hayatlarını kaybetmişlerdir), web: <http://www.rosbalt.ru/main/2014/03/04/1240494.html>, Son erişim 06.07.2014

gücünde bir kayıp söz konusu olmaktadır. Afganistan'dan ayrılan yetenekler yeniden inşa sürecinde engel teşkil etmektedir. 1980'lar ve 1990'larda Avrupa, Kuzey Amerika veya Avustralya'ya göç eden Afganların çoğu şehirli orta veya üst sınıf aydın insanlardandı. Bu grup insanlar Batı'da daha iyi fırsatlara ulaşabilme imkânı olan kişilerdi ve böylece Afganistan'dan beyin göçüne neden olmuştur. 2000 yılında Dünya Bankası yetenekli göç oranını % 13,2 ve göç eden doktorların oranını % 9,1 olarak belirtmiştir. Ancak, bu veriler mevcut durumu çok fazla yansıtmamaktadır. 2005 yılında Dünya Sağlık Örgütü Afganistan'da toplam 5,970 doktor, 14,930 hemşire ve ebe olduğunu belirtmiştir. Bu ise Afganistan'da her 5,000 kişiye bir doktor demektir. Dolayısıyla, bu beyin göçünden dolayı sağlık ve eğitim sektörleri gibi önemli alanlarda nitelikli personel eksikliği inşa sürecini yavaşlatmaktadır.⁹⁷

Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) 2013 yılında yayımladığı verilere baktığımızda, ülkedeki iç göçlerin bir diğer nedeni de, doğal afetler ve olumsuz hayat şartlarıdır. Bu sebeplerden ötürü ülke içinde göç edenlerin genel sayısı 8.356'dır. Ülke içinde göç etmeye maruz kalanların 4.026'sı yaşadıkları yerleri terk ederek ülkenin diğer illerine göç etmiştir.⁹⁸ Olumsuz yaşam koşulları ve doğal afetlerden ötürü en fazla göç alan il Afganistan'ın İran'la komşu olan Herat şehri olmuştur. Afganistan'da yaşanan iç göçlerin en önemli nedeni çatışmalardan kaynaklanan zorunlu göçler olmuştur. BMMYK'nin 2013 yılı sonunda yayınladığı Afganistan adlı raporunda, ülkede çatışmalar sonucu iç göçlere maruz kalan kişi sayısının toplamı 6312'dir.⁹⁹ Ülke içinde göç etmeye maruz kalanları izleme merkezinin (orijinal adı IDMC) bilgisine göre, Afganistan'daki iç savaştan kaynaklanan zorunlu göç edenlerin genel sayısı 660 bin kişidir.¹⁰⁰

2013 yılı sonunda Afganistan'a gönüllü olarak geri gönderilen mültecilerin genel sayısı 39,6 bin kişidir. Bunların 31,2 bini Pakistan'dan, 8200'ü İran'dan ve

⁹⁷İmami, H. (1999). Afghanistan va Zuhur-e- Taliban (Afghanistan ve Taliban'ın Ortaya Çıkması)1.Baskı Şaab Yayınları, ss. 21-22

⁹⁸İnternet: Afghanistan: Natural Disaster-induced IDPs in 2013 by place of origin and documented movements web:<http://reliefweb.int/map/afghanistan/afghanistan-natural-disaster-induced-idps-2013-place-of-origin-and-documented-movements>, Son erişim 09.08.2015

⁹⁹İnternet: UNHCR 2013 Globalreport: Afghanistan, web: <http://www.unhcr.org/539809fa6.html>, Son erişim 09.08.2015

¹⁰⁰İnternet:web:<http://www.internal-displacement.org/south-and-southeast-asia/afghanistan>, Son erişim 09.08.2015

geri kalanı da diğer dış ülkelerden ülkeye dönmüşlerdir. Genel olarak, 2002 yılından bu yana Afganistan'a geri dönen mülteci sayısı 5,8 milyon kişiye ulaşmıştır.¹⁰¹ Çatışmadan kaynaklanan zorunlu göç neticesinde ülke halkının en çok tercih ettiği bölge Herat şehri olmuştur. Zorunlu göçler neticesinde en fazla kişinin taşındığı illerin başında, Helمند, Kâbil, Belh ve Celalabat gelmektedir. Diğer yandan 2013 yılında çatışmalardan kaynaklanan zorunlu iç göç oranının 2012 yılına kıyasla (486.298 insan) %77 oranında arttığı görülmektedir.¹⁰²

2.5. Afganistan'dan Pakistan ve İran'a Göç

Afganistan, Pakistan ve İran arasındaki kültürel bağlardan ötürü göç meselesi uzun bir geçmişe sahiptir. Bu ülkeler arasındaki göç ilişkileri, etnik köken bağlarından ve komşuluklardan kaynaklanmaktadır. Buna örnek verecek olursak Peştun kökenli halklar Pakistan'da toplam nüfusun %20'sini ve Afganistan nüfusunun %30'unu teşkil etmektedirler. Böylece Peştun halkları Pakistan ve Afganistan arasındaki Durand sınır hattı ile ayrılmıştır ve iki ülkede yaşam sürdürmektedirler. Durand sınır hattının, İngiliz sömürgeciliği döneminde iki ülke arasındaki Peştunları ayıran keyfi bir sınır olarak oluşturulduğu iddia edilmektedir. Bu sebepten ötürü, Peştunların Afganistan ve Pakistan sınırını aşan yaşam biçimi oluşturmakta ve bu düşünce hâlen devam etmektedir. İki ülke arasında sınır hattına aldırış etmeyen Peştunlar istedikleri zaman iki ülke arasında gidip gelmektedirler. Buna benzer şekilde, Afganistan'da yaşayan Hazaralar ve İran halkının çoğunluğunu oluşturan Şiiler aynı mezhebe sahip insanlardır. Mezhep bakımından İran halkına yakın bağları olmasından ötürü Hazaralar, çoğunlukla İran'a göç etmeyi tercih etmektedir. İki ülke vatandaşları arasındaki etnik ve kültürel bağların, Sovyetler Birliğinin Afganistan'ı işgalinden önce de sınırı aşan göçleri beraberinde getirdiği görülmektedir.¹⁰³

1978 öncesi Afganistan'da ekonomik şartların iyi olmaması nedeniyle ülkeden Pakistan ve İran'a göç edenlerin sayısının arttığı görülmüştür. Afganistan, Pakistan ve İran arasında ekonomik farklılıklar olduğundan dolayı daha iyi gelir elde etmek

¹⁰¹ UNHCR 2013 Global Report: Afghanistan, a.g.r.

¹⁰² UNHCR Afghanistan: Conflict-induced internal displacement – Monthly update, December 2013, p. 5.

¹⁰³ İnternet: Afghan Migration After the Soviet Invasion web:

[file:///C:/Users/user/Downloads/Exploring_Modern_Migration_Patterns%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/Exploring_Modern_Migration_Patterns%20(2).pdf), Son erişim 15.02.2016

için Afganistan halkı bu ülkelere göç etmişlerdir. Afganistan'da 1960'lı ve 1970'li yıllarda sanayileşme olmamasından ötürü ülke gelişmemiştir. Aynı zamanda ülkede büyüyen eğitimli nüfus için sınırlı iş imkânları mevcuttu. 1970 yılında Afganistan'da meydana gelen kuraklık, ülkenin kuzey ve kuzeybatısından birçok insanı İran'a göç etmeye zorlamıştır. Ayrıca 1973 yılında gerçekleşen petrol krizi çok sayıda insanın iş bulmak için İran ve diğer Orta Doğu ülkelerine göç etmesine neden olmuştur. Ayrıca Sovyet Birliğinin Afganistan'ı işgali öncesi Afganistan'ın kuzeyinden kış döneminde mevsimlik işçilerin Pakistan'a göç etmesini de eklemek mümkündür. Bu işçiler taşındığı ülkede günümüze kadar kalıcı olarak yaşam sürdürmektedir. Afganistan'dan Pakistan ve İran'a yapılan göç hareketleri Sovyet işgali ve savaş öncesi bu ülkelerle sosyal ağlarının kurulduğunu ve bu ülkelere göç, Afganistan halkı için tabii bir seçenek olduğunu görüşü iki Afganistan halkı nezdinde hâkimdir.¹⁰⁴ Afganistan'dan göç eden insan sayısı son 30 yılda 6,5 milyonu bulmuştur. Bu sayıdan üç milyonunun İran'a ve 3,5 milyonunun da Pakistan'a sığındığı bilinmektedir.¹⁰⁵

BMMYK 2013 verilerine göre Afganistan'a komşu olan ülkelerde 3,7 milyon kişi yaşamaya devam etmektedir.¹⁰⁶ Öte yandan İran yönetiminin Afganistanlı mültecileri kendi çıkarlarına göre kullandığı bilinmektedir. Tahran'da ikamet eden Afganistan asıllı Şii din adamlarından olan Ayetullah Muhakik Kabulî'nin mültecileri İran yönetimine kullandırması gündeme sıcak damga vurmuştur. Kabulî'nin, İran'ın Suriye'deki Beşar Esad iktidarını korumak ve kollamak adına Afganistanlı mültecileri savaşlarda kullandığı bilinmektedir.¹⁰⁷

Konuyla ilgili "Wall Street Journal" adlı uluslararası günlük gazetesine atıfta bulunan "Newsland.com" elektronik haber sitesinde, İslâmi devrim muhafızları ordusu İran'da ikamet eden Afganistanlı mültecilere vatandaşlık verme ve ailelerine gerekli ihtiyaçları temin etme karşılığında İran'ın güvenliğine tehdit oluşturan coğrafi alanlarda savaşmak için mültecilerin Suriye'ye gönderildiğini

¹⁰⁴ Kuschminder, Dora, "Migration in Afghanistan: History, Current Trends and Future Prospects", s. 10.

¹⁰⁵ Şen, A. (2011), "Afganistan İnsan Hakları Raporu: 2001-2011", Mazlum Der, Ankara, s. 28.

¹⁰⁶ İnternet: Afghanistan: Country profile, web: <http://www.bbc.com/news/world-south-asia-12011352>, Son erişim 07.06.2014.

¹⁰⁷ İnternet: Web: <http://www.wsj.com/news/articles/SB10001424052702304908304579564161508613846?KEYWORDS=Afghan&mg=reno64wsj&url=http%253A%252F%252Fonline.wsj.com%252Farticle%252F10001424052702304908304579564161508613846.html%253FKEYWORDS%253DAfghan>. Son erişim 08.11.2014

yazmıştır. Bu uygulamanın altında yatan amaç ise, İran devrim muhafızı ordularının kaybını önlemek ve artan maliyetleri Afganistanlı mültecilerle ikamet etmek olarak yorumlanmıştır. Bu uygulama gerçekleşmediği takdirde, İran yönetiminin 800 bin Afganistanlı mülteciyi ülkelerine geri göndermeyi planladığı görülmektedir. Bunun yanı sıra İran'ın, sınırında yer alan Herat iline yerleştirdiği mültecilerin büyük çoğunluğunun da Şii inancına sahip halk üzerinden 2014 sonrasına yönelik stratejik anlamda bir savunma bölgesi oluşturmaya çalıştığı da anlaşılmaktadır. İran yönetimi Afganistan üzerinden gelebilecek olası tehditlere karşı oluşturduğu bu tampon bölgenin, aynı zamanda ülke içindeki Şii-Sünni dengesizliğini gidermeye yönelik bir adım olduğu da değerlendirilmektedir.¹⁰⁸

2.6. Afganistan'dan Avrupa'ya Göç

Yurt dışına göç eden Afganistan halkının genel durumunu incelerken yakın mekâna göç edenler ve uzak mekâna göç edenler olarak iki kategoriye ayırmak gerekmektedir. Afganistan'dan göç eden mültecilerin çoğu, komşu ülkeler olan Pakistan ve İran'a yerleşerek hayatlarını sürdürmektedir. Ancak bu mültecilerin bir kısmı Afganistan'a komşu olmayan ülkelere göç etmişlerdir. Afganların komşuları olan Pakistan ve İran dışında en çok göç ettikleri ülkelerin başında Almanya ve ABD gelmektedir. 1970'li yıllarda Almanya en liberal sığınmacı ve mülteci kabul etme politikasını izlediğinden ötürü mülteciler için cazip bir ülke olmuştur. Almanya'nın izlediği bu politikadan dolayı büyük bir Afganistanlı mülteci kitlesi Almanya'nın farklı kentlerinde yaşamaktadır. 22,000 Afganistanlıya ev sahipliği yapan Almanya'nın Hamburg şehri halk nezdinde "Avrupa'nın Kabil'i" olarak adlandırılmaktadır. Almanya'daki Afganistan asıllı mülteciler birçok dernek ve organizasyona sahiptir.¹⁰⁹

2006 ABD sayımlarına göre ABD'de Afganistan'da doğmuş 65,972 kişi yaşamaktadır. Ancak, ABD'deki Afganistan Büyük Elçiliğinin verilerine göre bu ülkede 300,000 Afganistan asıllı insan yaşamaktadır. Bu rakamlar arasındaki tutarsızlığın nedeni bilinmemektedir. ABD sayımına göre Amerika'da ikamet

¹⁰⁸İnternet: 90 roz dar Suriya : Ravayat yak muhajer-e- Afghan ke ba jang-e-Suriya raft Suriye'de 90 gün: Suriye'de savaşa giden bir Afgan mültecinin hikayesi web:<http://8am.af/1395/05/27/afghan-refugees-in-syria-war-iran/> Son erişim 20.08.2016

¹⁰⁹Monsutti. A, (2008) "Afghan Migratory Strategies And The Three Solutions to the Refugee Problem", Oxford University Press, s.10.

etmekte olan Afganistanlıların 65,972'si 1990 öncesinde ülkeye gelmişlerdir. Bu rakamın yüzde 28,3'ü 1990-2000 yılları arasında, yüzde 18,5'i ise 2000 yılından bu yana ABD'ye göç eden ve orada yaşamakta olan vatandaşlardır. ABD'de Afganistan asıllıların yoğun olarak yaşadığı şehirler San Francisco, Northern Virginia ve Los Angeles bölgeleridir. ABD'deki Afganistan asıllıların nüfusu etnik bakımdan çeşitlilik göstermektedir. Örneğin ABD'deki Afganistan asıllı göçmenlerin çoğu Peştun ve Tacik asıllı insanlardır. Nitekim New York Eyaletinde küçük bir Özbek Türkü ve Şii mezhebine mensup olan Hazara azınlığı yaşamaktadır.¹¹⁰

İran ve Pakistan'a nazaran, Avrupa devletlerinin mülteci kabulü konusunda isteksiz bir politika izlediklerinden az sayıda Afganistanlı mülteciyi ülkelerine kabul etmişlerdir. 1989 ve 1998 yılları arası Avrupa'ya sığınan Afganistanlı mülteci sayısı BMMYK tarafından 99,350 olarak açıklanmıştır. Bunun yalnızca 39,43.06'ü 1951 Mülteci Konvansiyonu çerçevesinde mülteci¹¹¹ olarak tanınmış ve genellikle Almanya ve Hollanda'ya yerleştirilmişlerdir. Bu rakamın dışında olan Afganistan asıllı mülteciler, gittikleri ülkelere kabul edilmediklerinden kaçak olarak hayatlarına devam etmektedirler.¹¹² Afganistan halkı başta olmak üzere mülteci toplumlarının çoğu, dünyanın fakir ülkelerinde yaşamalarına karşın Avrupa ve İskandinav ülkeleri yaptıkları düzenlemelerle mültecilerin topraklarına girmelerini neredeyse imkânsız hâle getirdiği bir gerçektir. Avrupa ülkeleri sınırlandırılmış sığınmacı politikasını yürürlüğe sokarak sığınmacıların ülkelere girmesini engellemeye çalışmakta ve Afganistan'dan kaçanların iltica taleplerini adil bir uygulamaya tabi tutmamaktadırlar. Son birkaç yıl içerisinde Afganistanlı mültecilere karşı izlediği sert tutum neticesinde onları gözaltına almakta veya üçüncü ülkelere geri göndermektedir.¹¹³

Son 14 yıldan bu yana Almanya çoğu Afganistanlı sığınmacının Afganistan'da insan haklarını ihlal eden etkili bir devlet olmadığı gerekçesiyle yaptığı başvuruları

¹¹⁰ Dora.a.g.e, s. 22.

¹¹¹ Irkı, dini, milliyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır (mülteci statüsü verilecektir). (1951 Mülteci Konvansiyonu, 1. madde/ UNHCR). <http://www.unhcr.org/4ca34be29.pdf>, Erişim: 16 Mayıs 2015.

¹¹² Amnesty International, Refugees From Afghanistan: Theworld'slargestsinglerefugeegroup, s. 1.

¹¹³ Kirişçi, K. (1996). Is Turkey lifting the Geographical Limitation? The November 1994 Regulation On Asylum in Turkey, *International Journal of Refugee Law*, 8/3, pp. 252.

reddetmiştir. Bu tutum BM Mülteci Konvansiyonu'nda belirtilen "devletin koruyamadığı veya korumada isteksiz davrandığı kişiler koruma altına alınmalıdır" söylemine aykırı olduğu aşikârdır. Avrupa devletlerinin yetkilileri Pakistan'ın geri gönderilen Afganistanlı sığınmacılar için güvenilir bir yer olduğunu düşünmektedir. Ancak günümüzdeki siyasi atmosfer açısından bakacak olursak, Pakistan'a geri gönderilenler Pakistan'da daha önce Afganları kaçırmaya zorlayan gruplar tarafından hedef alınmakta ve bu mültecilerin yaşadığı olaylar medyaya yansımamaktadır. Günümüz şartlarında da Avrupa ülkelerine sığınma talepleri reddedilen binlerce Afganistanlı sığınmacı sınır dışı olma korkusuyla yaşamaktadır. Bu durum değişkenlik göstermekle beraber yakın gelecekte mültecilerin nasıl bir senaryoya tabi tutulacağı meçhuldür. Ancak 1998 yılının sonlarına doğru AB genel olarak sığınmacıların geçtiği veya başvurduğu Avrupa ülkeleriyle ilgili eylem planı hazırlamak için "üst düzey çalışma grubu" oluşturmuştur. Bu planın amacı Avrupalı ülkelere yapılmakta olan göçlerin temel nedenlerini ve bu göçlere karşı AB tarafından alınacak önlem ve tedbirler öngörmektir. Alınacak önlemler ise geri kabul yasası, insan hakları koruması ve kalkınma yardımlarını kapsamaktaydı. Bu çalışma grubunun hedefe tabii tuttuğu altı ülke Afganistan, Irak, Somali, Sri Lanka, Fas ve Arnavutluk'tur. Üst düzey çalışma grubunun araştırma ve çalışmaları, AB tarafından geliştirilen göç politikasını koordine ve Avrupa'da iltica işlemleri ve politikalarının uyumlu hâle getirilme politikasının bir parçasıdır. Bu çalışmaların son hâli yayınlanmamış olsa da, gerçek hayata yansımaları merak konusudur. Ancak, korumaya muhtaç sığınmacılar için şartları zorlaştıran Avrupa eylem planı ilticaya başvuran sığınmacılar açısından endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Adı geçen bu planın Avrupa'nın mülteci kabul yasası ile birlikte kısıtlayan politikaları BMMYK tarafından da eleştirilmektedir.¹¹⁴

İngiltere ve ABD'de Afganistanlı mültecilerin çoğu orta sınıf insanlar olmakla birlikte, din ve etnik köken bakımından çeşitlilik göstermektedir. Pakistan ve İran'ın aksine, çoğu Afganistanlı Batı ülkelerinde vatandaşlık haklarından mahrum olmakla birlikte çifte pasaporta sahip ve ulus ötesi insanlar konumundalar. Ancak

---

¹¹⁴İnternet: The Root Causes of Migration: Criticising the Approach and Finding a Way Forward Saskia Gent September 2002 <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=mwp11.pdf&site=252>. Son erişim 07.09.2014

bu insanların çoğu Afganistan'da iyi bir ekonomik gelire sahip olan Kabil, Herat, Mezar-i Şerif, Celalabat ve Kandaharlı eğitimli insanlardır. Sovyetler Birliğinin Afganistan'ı işgali öncesi bu insanlar eğitimli orta ve üst sınıfa ait olup, ekonomik, politik, eğitim ve kültürel alanlarda uzmanlık sahibi olan kesimlerdi. Ancak bu insanlar İngiltere ve ABD'ye göç ettikten sonra büyük bir statü kaybına uğramışlardır ve özel kurumlarda vasıfsız bir işçi olarak çalışmaktadırlar.¹¹⁵

2.7. Göçmenlerin Afganistan'ın Yeniden Yapılandırılmasındaki Rolü

2001 yılı sonrası ABD'nin Afganistan'da başlatmış olduğu inşa sürecinde ülkede artarak devam eden güvenlik sorunlarından dolayı tekrar göçler başlamış ve bu göçler diğer ülkelere olduğu gibi Türkiye'ye de çok sayıda Afgan mülteci sığınmıştır.¹¹⁶ 2001 yılında başlatılan Afganistan'ın yeniden inşası konusunda gurbetteki insanların rolüne bakacak olursak Tarihi Bonn Anlaşması sonunda, gurbetçiler, siyasi gündemleri ve ittifaklarındaki değişikliğe göre dört farklı temel gruba bölünmüştür. Bunlar:

- Kabil'i temsil eden Kuzey İttifakı veya namı diğer Birleşmiş Cephe,
- Afganistan'ın eski kralı Zahir Şah'ı temsilen, Roma merkezli delegeler,
- Son dört yıl içinde Kıbrıs'ta toplantı ve konferanslar düzenleyen ve Afganistan'ın geleceği üzerine çalışmalar yürüten, aynı zamanda İran tarafından desteklenen Kıbrıs'taki aydınlar grubu,
- Çoğunlukla Peştun kökenli mülteci gruplarından oluşan Peşaver grubu.

Ülkenin hassas ve kritik sahnesinde bu tür kutuplaşmalar gurbetteki Afganistanlılar arasındaki bölünmelerin temel örneğini teşkil etmekteydi.¹¹⁷ Tüm bu ayrışma ve

¹¹⁵ Rostami.Povey E.Afghan Women: Identity and Invasion,1.Baskı Londra , Zed Books Yayınları, ss. 89-90.

¹¹⁶ Kuschminder, K. "The Role of the Diaspora in Knowledge Transfer and Capacity Building in Post-Conflict Settings: The Temporary Return of Qualified Nationals to Afghanistan" IS Academy Migration Policy Report No. 1, Maastricht Graduate School of Governance, 2011, s. 9.

Web: <http://i.unu.edu/media/unu.edu/publication/27080/PR01.pdf>, 20 Mayıs 2015'ta alınmıştır.

¹¹⁷ Arezo. A. (2003) Chegunagi Huviyet-e-Milli Afghanistan (Afganistan'da ulusal kimlik özelliği) 1. Baskı,Tahran, İrfan yayınları, s. 36.

kutuplaşmalara rağmen, Afganistanlı mültecilerin ülkenin inşa sürecine katkı sağlamaları için bir araya getirilmiş ve ülke halkı kısa vadeli bir faaliyet olsa da rahat nefes almıştır. Diaspora Afganistan halkının bu süreçteki katkılarını artırılması açısından dört ana programları vardı.

Bu programlar:

- Dünya Bankası nitelikli Afganistanlıları ülkeye geri dönmeleri ve inşa sürecinde katkı sağlamaları için 1,5 milyon dolar fon ayırmıştır.
- Dünya Bankası yetenekli Afganistanlılar ve yabancılar için bir veri tabanı olan Dünya Bankası Afganistan Uzman Rehberini oluşturmuştur.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Nitelikli Ulusların Geçici Geri Dönüşü adıyla yurt dışındaki Afganistanlı halkın eğitimi ve kapasitesinin geliştirilmesi programları için ülkeye geçici geri dönüşlerinin yolunu açmıştır.
- İsviçre Barış Vakfı, Afganistan'da barış ile ilgili sivil toplum diasporası ve hükümet arasında diyalog oluşturmak ve kolaylık sağlamak açısından bir internet ağı kurmuştur.

Adı geçen bu programların dışında yurt dışındaki Afganistanlı mülteciler, organizasyonlar yaparak ülkenin yeniden inşası sürecine katkı sağlamak ve yardımlaşmak için kendi aralarında iletişim ağları kurmuşlardır. Buna örnek verecek olursak, ABD'de ikamet etmekte olan Afganistanlı yerleşik mülteciler Afganistan'daki eğitim sektörüne katkı sağlayarak, okul inşası ve eğitim alanındaki yatırımlarıyla altı milyon Afganistanlı çocuğun okula kayıt yaptırmalarına vesile olmuşlardır. Bu rakamın %34'ü kızlardan oluşmaktaydı. Yurt dışındaki Afganistanlı halkın girişimleri sonucu maddi manevi ve entelektüel yatırımların ülkenin yeniden inşası sürecinde önemli katkıları olmuştur.¹¹⁸

---

¹¹⁸ Rostami.a.g.e.15-20.

2.8. Mutabakat Hükümeti ve Göçe Etkisi

2014 yılının ilk yarısında yapılmış olan cumhurbaşkanlık seçimleriyle birlikte halkın beklentileri suya düşmüş ve başta güvenlik olmak üzere pek çok etken Afganistanlıların özellikle gençler olmak üzere- ülkeden kaçarak Türkiye kanalıyla Avrupalı ülkelere gitmelerine sebep olmuştur. ABD ve koalisyon güçlerinin Afganistan'ı terk etmesiyle birlikte ülkenin yeni kaos ortamına sürükleneceği endişesi ile bir milyona yakın, genç Afganistan'dan Pakistan ve İran 'a oradan da Türkiye'ye gelerek sığınma talebinde bulunmuştur. Nitekim günümüz şartlarında da Türkiye'ye ilticada bulunan Suriyeli mültecilerden sonra Afganistanlı mülteciler gelmektedir. Yeni hükümet barış ve istikrarı tesis edemediği gibi, gençlere iş imkânı yaratma konusunda da yetersiz kalmıştır. Afganistan'dan ABD ve koalisyon güçlerinin çekilmesinin yanı sıra, yerli ve yabancı yatırımların savaş çıkacağı endişesi ile ülkeden çıkması özellikle genç nüfusun ülkeden kaçarak yurtdışına kaçmasına sebep olmaktadır. Afganistan'da Taliban'ın yeniden güçlenmesi ve ülkenin pek çok yerinde etkinliğinin arttırmasının yanı sıra işsizlik bu göçlere sebep olan faktörlerin başında gelmektedir. Yaklaşık iki yıldır iktidarda olan bu hükümet seçim vaatlerine sadık kalmamıştır. Bundan dolayı birçok genç mecburen farklı ülkelere sığınma talebinde bulunmaktadır. Türkiye'nin mültecilerin kabulünde esnek davranması Afganistan halkının bu ülkeyi tercih etmelerine sebep olan bir diğer faktördür. Tarihi boyunca acı savaşların merkezi olan Afganistan'da, her hükümetin başa geçmesiyle zaten iyi olmayan siyasi atmosfere yeni gerginlikler eklenmektedir ve bu tür uygulamalar özellikle gençleri muzdarip etmektedir. Afganistan'da yeni hükümetten olumsuz yönde etkilenen halk da ne yazık ki Özbekler ve Türkmenler olmuştur. İktidar paylaşımında %0.04'lük bir oranla temsil edilmektedirler. Ülkedeki yanlış uygulamadan muzdarip olan bu gençler, iki yılı aşkın süredir kamu kurumlarında işe girme çabaları olumsuz sonuçlanmakta, iktidar bu soruna bir türlü çözüm bulamamaktadır. Mutabakat hükümetinde her bir etnik grubun nüfus oranına göre temsil edileceği belirtilse de Özbekler ve Türkmenler pastadan kendilerine düşen payı alamamakta ve ülkedeki kürsü paylaşımında geri planda kalmaktadır. Siyasette yerini bulamayan, etnik haklarına kavuşamayan bu gençlerin uğrak yeri geçmişte olduğu gibi yine Türkiye olmaya devam etmektedir. Afganistan'ın siyasi tabanının etniklere dayalı kurulmasından ötürü kendi payına düşen haktan ne yazık ki yararlanamamaktadır. Ülke

siyasetinde ikincil konuma düşen Türkler, çoğu kez bu tür uygulamalara itiraz etse de sesleri sosyal medyadan öteye gitmemektedir. Ülke genelinde Taliban terör örgütünün Türklerin bölgesine kayması, bu illerin yönetiminin devlet güçleri ile Taliban arasında el değiştirmesi sebebiyle Türk nüfusunun genç kesimini evlerinden etmektedir. İşsizliğin yanı sıra güvenlik konusunda artan endişeler, Afganistan Türklerinin genel durumuna yansımakta ve çoğu kez zor bir yolculuk olmasına rağmen bu gençleri göçe zorlamaktadır.

Afganistan'da istikrarın kısa sürede tesis edilemeyeceği pek çok kez olduğu gibi mutabakat hükümetinin iktidara geçmesiyle bir kez daha görülmüştür. Afganistan Türklerinin kaderine hâkim olan bu zorunlu göçler tarihin her safhasında olduğu gibi, günümüzde de yaşanmaktadır. Canlarını güvende hissetmeyen Türklerin göçü, ne kadar isteksiz olsa da günümüzde de devam etmektedir. Türkiye'yi tercih etmelerindeki esas sebep de iki ülke arasındaki dostane ilişkinin geçmişten günümüze kadar devam etmesi, kültürel ve dinsel olarak iki ülke halkının yakınlığı, Türk halkının Afganistan halkına olan saygısı bu tür göçlerin sıklıkla yaşanması veya göçe teşvik eden etmenlerden olabilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti ve Afganistan arasındaki dostluk ne kadar geçmişe dayansa da bu durum Afganistan Türklerine siyasette verilmesi gereken haklara yansımamaktadır. Peştun ve Tacik etnik gruplarının ülke siyasetinde yıllardır başat konumda olmasına bakacak olursak Afganistan Türklerine ülke siyaseti ve genel olarak bu toplumun gençlerine devlet dairelerinde iş fırsatları yaratılması zaten beklenemezdi. Ülkeden kaçan bu gençlerin birçoğu Türkiye'de yaşamaya devam etse de yaşam koşullarının elverişli olmamasından ötürü, Türkiye'den umudunu kesen Türk gençlerinin Avrupa'ya kaçma teşebbüsüne giriştikleri görülmektedir.¹¹⁹

---

¹¹⁹ Labib, S. (2016). *Fighting for Survival: Afghan Women ASylum Seekers in Turkey*. Unpublished Master's Thesis, Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, Ankara, s. 28-29

3. BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN GÖÇ POLİTİKASI VE AFGANİSTANLI GÖÇMENLER

3.1. Uluslararası Göç Sorunu ve Türkiye

Türkiye, Asya ile Avrupa arasında bir köprü görevi yapmaktadır. Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Asya ülkelerinden Avrupalı ülkelere kaçak olarak göç edenler için önemli bir nokta olup aynı zamanda göç edenlerin ikamet ettiği bir ülke konumundadır. Ayrıca göçmenlerin bir kısmı Türkiye topraklarını transit ülke olarak kullanırken diğer bir kısmı kaçak işçi olarak çalışmakta ve hedef ülke olarak kullanılmaktadır. Bunun bir sonucu olarak 20. yüzyılın ortalarından bu yana kendi vatandaşları yurt dışına göç eden bir ülke olan Türkiye artık başka ülke vatandaşlarının göç ettiği ve çalıştığı bir ülke olmaya başlamıştır. Bu duruma bağlı olarak yaşanan insan hareketliliğinin Türkiye’de siyasi, ekonomik ve sosyokültürel etkileri ortaya çıkmaktadır.¹²⁰

Türkiye’ye gelen göçü belirleyen üç faktör vardır: Birincisi Türkiye’ye komşu olan ülkelerde artan siyasi belirsizlikler ve çatışmalar bu ülke halklarının daha güvenli, zulümden uzak ve daha iyi hayat şartlarının olduğu yerlere gitme arzusunu artırmıştır. İkinci faktör ise, Türkiye’nin Doğu-Batı ile Kuzey-Güney arasında bulunan coğrafi yapısı, gelişmiş Batı ve Kuzey ülkelerine geçiş yapmak isteyen transit göçmenler için ülkeyi çekici kılmaktadır. Ayrıca bir diğer neden de Türkiye’nin komşu ülkelere oranla ekonomik açıdan daha iyi şartlar sunması sebebiyle çalışmak isteyen göçmenler için çekici olmasıdır. Türkiye’ye gelen göçmenler üç şekilde sınıflandırılabilir. Birinci grup; Romanya, Ukrayna, Beyaz Rusya ve Moldova gibi Doğu Avrupa ülkelerinden direkt olarak iş bulma amacıyla gelen göçmenlerdir.¹²¹ Ayrıca İnşaat, tarım ve tekstil gibi sektörlerde bu tür göçmenler istihdam edilmektedir. Aynı zamanda birçok Moldovalı ve Ukraynalı kadın ev işleri yapmak için Türkiye’yi tercih etmektedir. Bu kişilerin aynı zamanda fuhuş ve eğlence sektörlerinde de yoğun olarak çalıştığı bilinmektedir. İkinci grup;

¹²⁰ Şahin, Ç. (2014). Türkiye’de Göçmen İşçiler Sorunu. *Toprak İşveren Sendikası*, İstanbul Üniversitesi. Web: <http://www.toprakisveren.org.tr/2015-104-cigdemshahin.pdf> 14 Şubat 2016’de alınmıştır.

¹²¹ Bakan, Z. A. (2007). Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Güvenlik Teorileri ve Türkiye’nin Güvenlik Algılamaları. *21. Yüzyıl Ekim/Kasım/Aralık*. ss. 30-50.

Irak ve İran gibi Orta Doğu ülkelerinden; Pakistan, Bangladeş ve Sri Lanka gibi Asya ülkelerinden ve Nijerya, Somali, Kongo gibi Afrika ülkelerinden gelen göçmenler oluşturmaktadır. Bu göçmenler Avrupa'ya gitme niyetinde olup Türkiye'yi köprü olarak kullanmaktadırlar. Bu tür göçmenler genellikle Türkiye'ye izinsiz giriş yaparak, çalışmaktadır. Bu göçmenlerin de Türkiye'de kaldıkları süre boyunca kaçak işçi olarak farklı sektörlerde çalıştıkları bilinmektedir. Üçüncü grup; Türkiye'de sığınma talebinin sonuçlarını bekleyen ya da sığınma talebinde bulunup talepleri reddedilen mülteciler, ülkelerine geri dönmeyip Türkiye'de kaçak işçi olarak çalışan göçmenlerden oluşmaktadır.

Türkiye kara ve deniz sınırında çok sayıda komşuya sahip bir ülkedir. Suriye ile 911 km, İran ile 560 km, Irak ile 384 km, Ermenistan ile 328 km, Gürcistan ile 276 km, Bulgaristan ile 269 km, Yunanistan ile 203 km ve Nahçıvan ile 18 km olmak üzere yaklaşık 3000 km kara sınırı uzunluğuna ve 8333 km deniz sınırı uzunluğuna sahiptir. 48 hava, 53 deniz, 22 kara ve 7 demiryolu olmak üzere toplam 130 sınır kapısından her yıl artan sayıda yabancı giriş çıkış yapmaktadır.¹²²

3.2. Türkiye'nin Göç Politikası

Türkiye Cumhuriyeti günümüzde olduğu gibi her zaman göç meselesiyle yüz yüze kalmış ve zamanın farklı dilimlerinde göçlerle ilgili farklı politikalar izlemiş ve geliştirmiştir. Kimi zaman milliyetçilik ve ulus devlet inşası kimi zaman yabancı devletlerin baskısı Türkiye'nin farklı göçmen politikaları geliştirmesine ve uygulamasına sebep olmuştur. Türkiye geçmişte göç sorunlarını yaşamış, günümüzde de yaşamaya devam eden bir ülkedir. Coğrafi olarak bir kavşak konumunda olan Türkiye'nin gelecekte de bu sorunları yaşayacağı kuşkusuzdur. Türkiye kurulduğu günden bu yana hem göç vermiş hem de göç almış bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyetinin tesisi ile göçler iki şekilde gerçekleşmiştir: Ülkeden dışarıya gidenler ve ülkeye gelenler. Türkiye'nin bu

---

¹²² Deniz, T. (2014). Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 175-204.

göçlerden bir şekilde etkilendiğini görmek mümkündür. Türkiye’de yaşanan bu göçleri dört ayrı bölümde inceleyebiliriz.¹²³

Birinci dönem göçleri 1923- 1960 yılları arasında yaşanmıştır. Türkiye’de ulus devlet kurmaya yönelik girişimlerin neticesinde yaşanan mübadele ile birlikte ülkeye gelen ve giden insanlar açısından önem arz etmektedir.

Göçlerin ikinci dönemi 1960-1980 yıllarında yaşanan göçleri kapsamaktadır. Bu dönem, Avrupa’ya göç eden Türkiye vatandaşlarının yoğun olarak görüldüğü dönemdir. Bu dönemde, başta Almanya olmak üzere pek çok Batı ülkesine Türkiye menşeli göçün yaşandığına rastlamaktayız.

Göçlerin üçüncü dönemi 1960- 1990 yılları arasında yaşanmıştır. Bu dönemde göçlerin iki taraflı olarak yaşandığını görmekteyiz. Yani bu dönemde Türkiye dışarıya göç verirken, dışarıdan da göç almaktaydı. Dördüncü ve son göç dönemi olan dönem ise, 1980’den sonraki yıllarda yaşanmıştır. Bu dönemde Türkiye dışarıya göç vermiştir. Bu dönem genel olarak işçi göçü olarak tanımlanmaktadır. Bu göçleri diğer göçlerden ayıran özellik, Türkiye vatandaşlarının göçlerinin bağımsızlığını yeni alan Orta Asya Türk Cumhuriyetleri, Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerine yönelik olmasıdır. Bu sınıflandırmamız diğer sınıflandırmaya benzemekle birlikte farklılık göstermektedir. Birinci göçler dönem ulus-devlet oluşturma süreci olmakla beraber ikinci göçler ekonomik sebeplerle işçi göçünün gerçekleştiği süreçtir. Üçüncü dönem göçleri liberal ekonomiye geçilmesiyle başlamıştır. Bu dönemde devlet ekonomiye müdahale etmemiştir. Dördüncü ve son dönem göçleri Türkiye’nin AB’ye adaylığı politikasının değişmesiyle başlamış olup iş imkânı arayan halkların Orta Asya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika’ya göç ettikleri dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde Türkiye’den dışarıya yapılan göçlerin esas nedeni AB ile olan müzakerelerin kötüye gitmesidir.

3.2.1. 1923-1960 Arasında Yaşanan Göçler

Uzun yıllar süren savaşların ardından 1923’te Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş, yeni devletin doğuşu ile bir rejim değişikliğine gidilmiş ve ülkede yeni bir dönem

¹²³Human Development Research Paper 2009/52 International Migration and Human Development in Turkey. October 2009.UNDP (BMKP)Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı 21-22

başlamıştır. Bu dönem dünya çapında ulus devlet inşasının hayata geçirildiği döneme denk gelmektedir. Bu döneme damgasını vuran asıl faktör, ulus devletin popüler olmasıdır. Dolayısıyla dönemin şartlarında Türkiye Cumhuriyeti de bir ulus devlet olarak kurulmuştur tam anlamıyla bir ulus devlet olarak nitelendirilmemiştir. Türkiye'nin bir ulus devleti hayata geçirmesi için ülkedeki etnik çeşitliliğe bir homojenlik sağlaması gerekecekti. Bunu gerçekleştirmek için önce ülkedeki gayrimüslimleri Yunanistan'a gönderilip Müslüman Türkler ülkeye getirilmiştir. Bu mübadele Lozan Antlaşması ile birlikte Türk ve Yunanların mübadelesine yönelik 1923 yılında yapılan protokolün gereği olarak yerine getirilmiştir. Bu mübadelenin içeriğine bakacak olursak, mübadelede etnik faktörün yanında din faktörünün de etkili olduğunu görebiliriz. Bu dönemde Türkiye'den göç edenlerin genel olarak Hristiyan Rumlar olduğu ve hemen hepsinin Ortodoks mezhebine mensup olduğu bilinmektedir. Ancak göç edenlerin arasında dini açıdan Hristiyan olan Türkler de mevcuttu. Yine aynı şekilde Türkiye'ye göç edenlerin arasında Müslüman olmakla beraber Rum olan kişiler de mevcuttu.¹²⁴

Yapılan bu mübadelelerle iki ülke arasında göç etmeye mecbur olan yalnız Rumlar ve Türkler değildir. Gagavuzlar, Arnavutlar ve Pomaklar da bu mübadeleden etkilenen etnik gruplardır. 1934 yılında açıklanan İskân Kanunu Türkiye vatandaşlığına geçecek olan Türk halkları için güzel bir gelişme olmuştur. Bu kanunla ulus devletin amacını açıklayan güzel örneklerden biri sayılmaktadır. Yani iskân kanunu etnik açıdan Türk olan ancak yabancı ülke vatandaşı olanların Türkiye vatandaşlığına alınmasını kolaylaştırmaktaydı. Bu dönemde etnik bakımdan Türk olanların Türkiye vatandaşlığına alınması kolaylaştırılmakta ve Türk olmayanların vatandaşlığa geçmesinin önüne geçilmekteydi. Bu kanun 2006'da değişmiş olsa da ülkede hâkim zihniyetin hâlen aynı olduğunu söyleyebiliriz. Devlet 1920'li yıllarda bu kanunu güçlü bir ulus ve devletleştirme için kullanmış ve iyi sonuç almıştır.¹²⁵

---

¹²⁴ Erdal, İ, (2006), Mübadele (Uluslaşma Sürecinde Türkiye ve Yunanistan 1923-1925), İstanbul: Kültür Sanat Yayınları.

¹²⁵ Türkoğlu, a.g.m. 110.

3.2.2. 1960-1980 Arasında Yaşanan Göçler

Bu dönemde bir yandan yeni kurulan cumhuriyet devlet olma sürecini tamamlarken bir yandan da ülkenin ekonomik gelişimini tamamlama çalışmalarına başlanmıştır. Ancak 1960 yılında gerçekleşen darbe bu girişimin önünde engel teşkil etmiştir. Bu darbe ekonomisi iyi olmayan ve yeni yeni ayakta durmaya çalışan bir ülkenin gelişmesinde büyük engel teşkil etmiştir. Bu dönemde ekonomik zorluklar gündeme gelmiş ve işsizliğe çözüm getirmek için bir devlet politikası olarak hükümet yurt dışına işçi gönderilmeye başlamıştır. Bu politika işsizliğin önüne geçmek için bir çözüm olarak yola koyulmuştur. 1962 yılında hükümet tarafından gerçekleştirilen, ülkedeki beş yıllık kalkınma planı iş gücü ihracatını azaltmaya yönelik bir adım olarak atılsa da istenilen sonucu almak kolay olmamıştır. İşsizliği azaltmak ve işçi dövizini ülkeye aktarma bağlamında önemli konuları içeren bu plan beş yıl gibi kısa bir sürede işsizliğin giderilmesine yardımcı olamamıştır. Ayakta durmaya çalışan Türkiye Cumhuriyeti bu planı hayata geçirmek için 1961 yılında Almanya ile göç anlaşması imzalamıştır. İki ülke hükümetleri arasında yapılan bu anlaşmalar göçün şartları, iş ve ücret konularını da içermektedir. Bu anlaşma kapsamında Almanya'ya Türkiye'den yeni işçiler gönderilmiş ve işsizliğin önüne geçilecek bir adım atılmıştır.¹²⁶ Ancak 1974 yılında yaşanan petrol krizi Almanya'da yaşayan işçileri olumsuz bir biçimde etkilenmiş ve giden işçilerin çoğu orada kalmaya karar vermiş ve yeni işçilerin gitmesinin önü tıkanmıştır. 1980-1999 arasında yaşanan askeri darbe ülkeyi ekonomik ve siyasi açıdan kötü etkilemiş ve yapılan seçimler sonucunda Turgut Özal yönetime geçmiştir. Bu dönemde Türkiye liberal ekonomik politikaya geçmiştir. Bu seçimle birlikte ülkede yaşanan krizlerin önüne geçilmiş ve darbe ile meydana gelen yönetimler yerini sivil bir politikaya bırakmıştır. Devletin ekonomi politikasının liberal olması sebebiyle hükümet ekonomiye fazla müdahale etmemiştir. Bu dönemde devlet işsizliğin önüne geçmek ve ekonomiyi canlı tutmak için yurt dışına işçi göndermeyi durdurmuş ve yabancı sermayeyi Türkiye'ye çekmek için girişimlerde bulunmuştur. Bu dönemde yabancı yatırımcıları teşvik etmek için yabancıların yatırımlarına kolaylıklar sağlama yoluna gidilmiştir. Turgut Özal döneminde Türkiye'den işçi transferi sadece özel şirketler vasıtasıyla

---

¹²⁶ İçduygu, A., Sirkeci, İ. (1999). *Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri*. Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 251.

gerçekleştirilmekteydi. Bu dönemde Türkiye'den işçi göçleri en çok Sovyetler Birliğinden ayrılarak bağımsızlığını yeni kazanan Orta Asya Türk Cumhuriyetleri, Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerine yapılmaktaydı.¹²⁷

3.2.3. 1999 Yılında ve Sonrasında Yaşanan Göçler

Türkiye için 1999 önemli bir yıldır çünkü Avrupa Birliği üyeliği için görüşmelere başlanmıştır. Bu dönem sonrasında Türkiye, Avrupa Birliği'ne girmek için başta Kopenhag kriterleri olmak üzere üyelik gereklerini yerine getirmek zorundaydı. 1999'da Türkiye'nin Avrupa Birliğine üye olma girişimleri gündeme gelmiş ve görüşmeler başlamıştır. Bu görüşmeler doğrultusunda Türkiye'nin Kopenhag kriterlerine uyum çerçevesinde birtakım şartları yerine getirmesi gerekecekti. Günümüzde olduğu gibi 1999 yılında da göç konusu AB üyeleri açısından önemli konulardan biriydi. Türkiye göç transferi açısından hem kaynak hem de geçit bir ülke konumunda olduğundan dolayı büyük öneme sahipti. Bu dönemde AB'nin istekleri doğrultusunda pek çok gelişmeye imza atılmıştır. Bu gelişmelerden en önemlisi Türkiye'nin sınır kontrolü ve yabancıların AB ülkelerine geçmesine karşı alınacak tedbirlerdi. Türkiye'nin AB üyesi ülkelere kaçak yollarla gidecek olan yabancı göçmenleri engellemesi için tedbirler alınması gerekecekti. Bu kapsamda AB'den teknik ve maddi yardımlar yapılmış ve sınır güvenliği için Türkiye'ye yardım sağlanmıştır. Bu dönemde Türkiye'nin sınır güvenliğinin sağlanması için, sınır güvenliği sağlama yetkisi askeri şubeden alınarak Türkiye Polis Akademisinde, sınır güvenliğini sağlayan birim açılmıştır. Bir diğer önemli gelişme de 2013 yılında yabancılarla ilgili çıkan kanunla yaşanmıştır. Bu kanunla Türkiye'deki yabancılar hakkındaki dağınık olan düzenlemeler insancıl ve demokratik bir çerçeveye oturtulmuştur. Bu düzenleme ile devlet yabancıların haklarının sistematik olarak demokratikleşme sürecine girmesini sağlamıştır.

3.3. Afganistan Türklerinin Türkiye'ye Göçü ve Nedenleri

1979-1989 arası Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgali sırasında, ABD ve Batının yardımını arkasına alan mücahit gruplar ve Rus ordusu arasında gerçekleşen savaştan ülkenin diğer etnik grupları gibi, Afganistan'ın kuzeyinde

---

¹²⁷ İçduygu, age 2009.

yaşayan Özbek, Kazak, Türkmen ve Kırgız Türkleri de derin etkilenmiştir. Sovyetler Birliği'nin ülkenin kuzeyinde yürüttüğü yoğun askeri harekâttan dolayı bu bölgedeki insanlar daha fazla zarar görmüşlerdir. Öte yandan ülkedeki istikrarsızlıktan ötürü halk, ülkeyi terk ederek Pakistan ve İran gibi komşu ülkelere göç ederken, Kuzey bölgede yaşayan Türkler bu ülkelerden uzak olmaları nedeniyle bölge halkı açısından dezavantajlı duruma düşmüştür.¹²⁸

Afganistan Türkleri ülkenin diğer etnik gruplarının aksine, Afganistan ve direniş gerekçesine uygun bir teşkilatlanma içinde olamamışlardır. Bu durum askeri ve siyasi açıdan ülke siyasetinde genelde ikinci planda kalmalarına sebep olmuştur. Bu dönemde Azad Bek Karimi adında bir kişi Afganistan Türkleri adına iyi niyetli faaliyetler başlatmış olsa da, sadece Ruslar değil Peştun siyasi partilerini ve direniş gruplarını da karşısına almıştır. Böylece Sovyetler Birliği'ne karşı başlatılan savaşın bitimiyle Azad Bek ve onu destekleyenlere karşı savaş yoğun bir şekilde başlatılmıştır. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan çekilmesiyle Afganistan'da iç savaş başlamıştır. Afganistan'da Taliban'ın hükümeti eline geçirmesiyle birlikte Afganistan'ın diğer bölgeleri gibi kuzeyde yaşayan Türkler de bu olumsuz ortamdan nasibini almıştır. Bu dönemde Taliban örgütü mezaliminden kaçan Afganistan Türkleri önce Pakistan'a sığınmışlar daha sonra bunlardan bir kısmı Türkiye'ye yerleşmek niyetiyle gelmişlerdir.¹²⁹

Kenan Evren'in Cumhurbaşkanlığı döneminde 3 Ağustos 1982'de Afganistan'dan kaçan 5000 civarında Türk kökenli Özbek, Kazak, Kırgız ve Türkmen Türkiye'ye getirilmiştir. Türkiye'ye getirilen grup, Tokat, Gaziantep, Şanlıurfa, Van, İstanbul'un Zeytinburnu ilçesi ve Hatay'a yerleştirilmişlerdir. 30 yıl sonra yapılan araştırmaya göre bu insanların toplam sayısı 10 bini bulmuştur.¹³⁰ Afganistan'da yaşayan ve Sovyetler Birliği'nin nüfuzundan olumsuz etkilenen diğer bir Türk kökenli grup ise, Badahşan ilinin Çin sınırında yaşayan Pamir Kırgızları olmuştur. 1978 yılından itibaren ülke genelinde savaş tırmanınca Pamir Kırgızları Pakistan'a göç etmeye başlamışlardır. Aynı yıl ülkedeki Kırgızlar,

¹²⁸ Erman, K. (2014). Afganistan'daki Sovyet İşgalinin Türk Dünyasına Etkileri, Niğde Üniversitesi, Niğde, 2014.

¹²⁹ Erman, K a.g.m

¹³⁰ İnternet: Afgan Türklerinin Türkiye'ye Göçü. Web:<http://t24.com.tr/haber/afgan-turklerinin-turkiyeye-gocu-ankara-aa,162444>, Erişim Tarihi: 09.11. 2015.

Rahmankul Han liderliğinde 1300 kişilik bir grup halinde Pakistan'a geçerek Gilgit şehrindeki mülteci kampına yerleşmişlerdir. Pamir Kırgızları burada dört yıl boyunca Türk asıllı olmayan diğer Afganistanlı mülteci gruplarıyla birlikte yaşamış, ancak Pakistan'ın iklim şartlarından olumsuz yönde etkilenen yaklaşık 100 kişi sıcaktan hayatını kaybetmiş ve yaklaşık 100 kişi de, geldikleri yer olan Afganistan'ın Pamir bölgesine geri dönmek zorunda kalmıştır.¹³¹

Dönemin ağır şartlarına bakacak olursak, Pakistan Kırgız Türkleri için sadece bir mülteci kampı olmaktan öteye gitmemiştir. İklim şartları zorluklarının yanı sıra milli benliklerini yitirme korkusu yaşayan Kırgızların önderi Rahmankul, Pakistan'da yaşamaktan rahatsızlık duymaktaydı. Nitekim 1982 yılında Pakistan'da ikamet eden Türk soylularının Türkiye'ye getirilme ve yerleştirilmesi söz konusu olunca, Rahmankul da Kırgızların Türkiye'ye göçmeleri için çaba sarf etmiştir. Türkiye, Afganistan'dan kaçan Kırgızlar için dilsel ve kültürel yakınlı sebebiyle tercih edilen bir ülke konumundaydı. Türk kökenli insanların farklı ülkelere dağılmasını önlemek için Türkiye, 1982 yılında Pakistan mülteci kamplarında yaşayan Türk kökenlilere bir defaya mahsus Türkiye'ye yerleşebilmeleri için geçici iskân kanununu çıkartmış ve bu kanunla çok sayıda Türk kökenli göçmenin Türkiye'ye yerleşmesinin önü açılmıştır.¹³² Bu kanun çerçevesinde Pakistan'dan 1.006 aileden 4.163 nüfus iskânlı göçmen olarak getirilmiş, İç Anadolu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da kırsal ve kentsel kesimlere yerleştirilmişlerdir.¹³³ Afganistan'dan kaçan 1138 kişilik Kırgız Türkleri, Pakistan'daki dört yıllık yaşamlarından sonra 3 Ağustos 1982'de uçaklarla Adana'ya inmiştir. Türkiye'de önce geçici olarak Van'ın Kara Gündüz köyüne yerleştirilmek istenmişlerdir. Ancak bu köyün kapasitesi bu grubun hepsini barındırma açısından istenilen büyüklüğe sahip olmadığı için 362 kişilik 96 aile, yerleşmeleri için Malatya'ya gönderilmiştir. 776 kişilik gruptan 197 aile ise, Kara Gündüz köyüne yerleştirilmiştir. Türkiye'ye getirilen Kırgız Türkleri, dört yıl sonra Van'ın Erciş ilçesinin birkaç kilometre kuzeyinde, kendileri için kurulan Ulu Pamir

¹³¹İnternet: Louis.M, The Kyrgyz Of The Afghan Pamir.

Web: <http://www.mikaelstrandberg.com/2011/04/21/the-kyrgyz-of-the-afghan-pamir/>, Erişim Tarihi: 26.08 2015.

¹³² Afganistan'dan Pakistan'a Sığınan Türk Soylu Göçmenlerin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun, Resmi Gazete ile Yayımlı: 19.03.1982, Sayı: 17638, Kanun No., 2641, 1982.

¹³³ İnternet: Türkiye'ye Yerleşen Göçmenler.

Web: <http://www.balkanlar.net/forum/index.php?topic=23358.0;wap2>, Erişim: 08.08 2015.

köyüne yerleştirilmiştir ve günümüzde de yerleştirildikleri bölgelerde yaşamaktadırlar. 1982 yılında Türkiye'ye gelen Afganistan'ın Pamir bölgesinde yaşayan Kırgız Türkleri, günümüzde 2100 kişilik nüfusa sahip olup Van ilinin Ulu Pamir köyünde yaşamaktadır.¹³⁴

3.4. Afganistanlı Göçmenlerin Türkiye'yi Tercih Etme Sebepleri

1979 Afganistan'dan Türkiye'ye iki yoğun göçün gerçekleştiği yıldır. Afganistanlıların birinci büyük mülteci dalgası 1979 yılında İran devriminin akabinde gerçekleşmiştir. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesiyle yaklaşık 5000 Afganistan vatandaşı Türkiye'de yaşamak için sığınma talebinde bulunmuştur. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesinden hemen sonra Afganistan'daki genel durum kötüye gitmiş, binlerce insan Afganistan'ın farklı bölgelerinden Pakistan ve İran'a göç etmeye başlamıştır. Bu dönemde etnik bakımdan kendilerine yakın bulunduğu için Peştunlar Pakistan'a göç etmiş, mezhep bakımından kendilerine yakın gördüklerinden dolayı Hazaralar İran'ı tercih etmişlerdir. Günümüzde de İran ve Pakistan'a sığınan çoğu Afganistan vatandaşının, yaşamakta oldukları ülkelerdeki ağır şartlardan dolayı üçüncü bir ülkeye müracaat ederek sığınma talebinde bulunduğu görülmektedir. Nitekim İran rejiminin Afganistanlı mültecilere uyguladığı baskılar ve gergin ortam, insanları yetersiz kaynaklara rağmen Türkiye gibi ülkelere uzun vadede sorunlarına çözüm bulabilmek için göç etmelerine zorlamaktadır. Türkiye 2012 yılı itibariyle ülkeye sığınan Afganistanlı mülteci sayısının %30 oranında arttığını ve bu rakamın çoğunluğunun kadınlar ve çocuklardan oluştuğunu belirtmiştir.¹³⁵

3.5. Afganistanlı Göçmenlerin Sorunları

Afganistan'dan yapılan göçler genel olarak halkın ayakta kalma isteği sonucunda meydana gelmektedir. Özellikle geçtiğimiz 14 yıl içinde Afganistan'dan dışarıya yapılan göçlerde bir yükselme söz konusudur. Afganistan'dan yapılan göçler genel olarak üç kademede gerçekleşmektedir. Ülkeden kaçan insanların ilk durağı Pakistan olmakla beraber bu göç kervanı İran üzerinden Türkiye'ye kadar

¹³⁴ İnternet: Kırgızistan. Web: <http://www.gozlemci.net/2147-kirgizistan.html> Erişim: 08.08 2015

¹³⁵ Dilek, L. (2002) "Refugee Policy Of The Turkish Republic", The Turkish Year Book, XX/ XIII, ss. 9.

uzamaktadır. Afganistan halkının Türkiye'ye göçünün özellikle 2013 yılının sonlarına doğru yoğunlaştığı görülmektedir. ABD ve koalisyon güçlerinin Afganistan'dan çekilme planlarının gündeme gelmesiyle bu göçler dikkate değer bir biçimde artmıştır. Ülke ekonomisinin yıllardır süren savaşlar sonucunda zarar gördüğü ve ülkenin ciddi anlamda dış desteğe bağımlı hâle geldiği görülmektedir. Ülke nüfusunun çoğunluğunun günümüz şartlarında barınma, sağlık hizmetleri ve iş olanaklarına erişim gibi konulardan yoksun hâle geldiği bir gerçektir. Ülke halkının %80'inin geçim kaynağını tarım oluşturmaktadır. Kurak geçen yıllar halkı olumsuz etkilediğinden iş fırsatları arayan halk mecburi olarak göç etme yoluna başvurmaktadır. Ülke genelinde yaşanan siyasi istikrarsızlıkla halk, evini terk ederek mülteci durumuna düşmektedir.¹³⁶

2002 yılından bu yana Afganistan'dan kaçanların sayısı 5,7 milyonu bulmuştur. Afganistan'daki yaşam koşullarında dikkate değer bir düzelme beklemenin aksine uluslararası askerî güçlerin ülkeden ayrılmasının yeni çatışma ve istikrarsızlıkları tetikleyeceğine dair tahminlere ve güçlenen göç ağlarına dayanarak, düzenli ve düzensiz Afgan göçünün önümüzdeki günlerde de artarak devam edeceğini söyleyebiliriz. Afganistan'daki trajediler neticesinde ülkeyi terk etmek zorunda kalan halk dünyanın 75 farklı ülkesine dağılmıştır. Bunların %96'sı Pakistan ve İran'da yaşamaktadır. Pakistan'da iki milyondan fazla Afgan mülteci yaşamaktadır. Pakistan'da yaşayan ancak kayıt dışı ve korumadan yoksun durumda olan Afganistanlı mülteci nüfusunun, bir milyondan fazla olduğu tahmin edilmektedir. Pakistan hükümetinin Afgan mültecilerin ikamet izinleri ile ilgili belirsiz bir tutum sergilemesi, bu mültecilerin Pakistan'dan kaçarak İran'a oradan da Türkiye'ye gelerek sığınma talebinde bulunmalarına sebep olmaktadır. Pakistan'ın Afgan mültecilere yönelik tutumu doğal olarak Türkiye'yi de olumsuz bir biçimde etkilemektedir. İran 1951 Sözleşmesi'ne taraf olmasına rağmen Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesinden sonra, ülkeye sığınan ilk grup Afganistanlılara kalıcı ikamet izni, eğitim, sağlık hakkı vermiştir. 1993 yılına gelindiğinde ise, İran kayıt dışı kişilere çok daha kısıtlı haklar vermiştir. İran ülkesine yeni gelen mültecileri geçici ikamet iznine tabi tutmuş ve bunları göçmen

---

¹³⁶ Dedeoğlu, S., Gökmen, Ç. E. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma: Türkiye'ye Yönelen Uluslararası Göç Akımı*, (Birinci Baskı). Ankara: Elif Yayınevi, s. 43-46

işçi olarak tanımlamıştır. Öte yandan 2001 yılından sonra ülkeye giren Afganistanlı mültecileri kabul etmemektedir. İran yönetimi Afganistan'ın seçilmiş bir hükümete sahip olduğunu ve Afganistan vatandaşlarının artık korumaya ihtiyacı olmadığını gerekçe göstererek kayıt altına almamaktadır.

Ayrıca İran hükümeti bu mültecileri yasa dışı göçmen statüsünde değerlendirmekte ve herhangi bir mülteci hakkından yararlanmalarına izin vermemektedir. Son yıllarda ABD ve Avrupalı devletlerin İran'a yaptığı ambargoların getirmiş olduğu dezavantajlar Afganistanlı mültecileri de derinden etkilemektedir. İran'a yapılan ambargo, küresel ekonomik kriz, gibi konulardan dolayı bu mültecilerin sosyal, eğitim ve sağlık gibi konularda ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmakta ve bu mülteciler ciddi sıkıntılarla yüzleşmektedir. Bunun yanı sıra İran hükümetinin Afgan mültecilere getirmiş olduğu kısıtlamalar bu halkı zor durumda bırakmaktadır. Örneğin Afgan mültecilere “yasak bölge” olarak tanımlanan bankalara girişleri konusunda belirli saatlerin belirlenmesi, bazı okullarda mültecilerin çocuklarına ayrı müfredat düzenlemelerinin getirilmesi gibi ayrımcılık bu kısıtlamalardan bazılarıdır. İran'da mülteci olarak yaşayan çok sayıda Afganistanlı inşaat sektöründe düşük ücret karşılığında çalışmaktadır. Bu mültecilerin çoğu zor şartlar altında çalışmaktadır. İran'ın yabancılar ve göçmenler bürosu mültecilere ikamet ve çalışma izni vermemekte ve bu işçiler ikamet izinleri olmadığı için zor şartlar altında kaçak işçi olarak çalışmaktadır. Kaçak işçiler yakalandığı takdirde sınır dışı olmakta ve bu mültecilerin hayati riskleri devam etmektedir.¹³⁷

İran'da Afgan mültecilere yapılan bu ayrımcılıklar ve ekonomik sorunlar devam ettiği müddetçe pek çok kişinin Türkiye'ye, buradan da Avrupa'ya sığınmacı olarak gideceği kuşkusuzdur. Hâlihazırda binlerce Afgan mültecinin Türkiye'ye sığındığı, buradan da Avrupa'ya geçmeye teşebbüs ettiği görülmekte ve bu durum Türkiye'yi mültecileri koordine etme sorunlarıyla karşı karşıya bırakmaktadır. Afganistan'daki güvensiz ortam, insan hakları ihlalleri ve ekonomik sorunlar Afganistan halkının ülkeyi terk etmek zorunda bırakmaktadır. İran'dan zorunlu göçe tabi tutulan halk, yeniden İran'a oradan da Türkiye'ye göç etmektedir. İran ve Pakistan'daki şartların ağır olması, Afganistanlı göçmenlerin Türkiye'ye gelmesine zemin hazırlamaktadır.

¹³⁷ Dikmen, A. A. (Editör). (2002). *Kentleşme, Göç ve Yoksulluk*. Ankara: İmaj Yayıncılık, s. 23-25.

Ayrıca 2014 yılından bu yana ABD ve koalisyon güçlerinin Afganistan'dan çekilmesi sonucunda ülkeden kaçan Afganistanlı mültecilerin sayısı her geçen gün artmakta ve mülteci kafilesine her gün yenileri eklenmektedir. Afganistan'da güvensizliğin getirmiş olduğu dezavantajın yanı sıra, işsizliğin artması gibi konulardan ötürü, 2015 yılından bu yana Türkiye'ye sığınanların sayısında artış görülmektedir. Avrupa'ya gitme hayaliyle gelen bu mültecilerin birçoğu, Ege denizinden şişme botlarla gitme şansını denemekte, Türkiye'nin getirmiş olduğu sıkı tedbirlere rağmen birçoğu Türkiye'den kaçmaya teşebbüs etmektedir. Bu riski alamayan veya yakalanan Afganistanlı mülteciler Türkiye'de zor şartlar altında yaşamaya devam etmektedir. Türkiye'nin getirdiği sıkı göç politikaları Afgan mültecilerin Avrupa'ya ulaşmasını zorlaştırmakta ve bu durum mültecilerin, Türkiye'de zor şartlar altında kaçak işçi olarak farklı sektörlerde çalışmalarına sebep olmaktadır.¹³⁸

3.6. Türkiye'de ve Avrupa'da Afgan Göçmenlerin Çalışma Sorunları

Özellikle son yıllarda sıklıkla yaşanan sorunlardan bir tanesi göçmenlerin Orta Doğu ülkelerinden kaçması ve Türkiye'ye sığınmasıdır. Genel olarak Orta Doğu ve Asya ülkelerindeki rejimlerden kaçan insanların Türkiye'ye sığınması neticesinde Türkiye göçmen sorunlarından en çok etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. 25 yılı aşkın süredir yaşanan bu göçlerin çoğu ekonomik ve siyasi gelişmelerin bölge ülkelerinde yarattığı istikrarsızlıktan kaynaklanmaktadır. Soğuk savaşın bitimiyle ortaya çıkan siyasi istikrarsızlıklar ve ekonomik belirsizlikler büyük göçlere sebep olmuştur. Siyasi istikrarsızlıklar, açlık, insan hakları ihlalleri ve iç savaşlardan kaçan bu insanlar daha iyi ve rahat bir hayata kavuşma umuduyla Batı ülkelerine doğru yola çıkmakta ve sığınma talebinde bulunmaktadır. Mültecilerin sorununa objektif olarak bakacak olursak insanların ülkelerindeki düzeni terk ederek her şeye sıfırdan başlaması zordur ve istenilen bir durum değildir. Ayrıca mültecilerin yaşam şartlarındaki değişiklikler, sığındıkları ülkelerde yaşadıkları sıkıntıları kimsenin yaşamak istemeyeceği aşikârdır. Mültecilik zaten başlı başına yeni sorunlarla karşı karşıya kalmak demektir. Öz yurtlarından ayrılan mülteci grupları açısından göç olgusuna bakacak olursak, mülteciler gittikleri ülkelerde her türlü

¹³⁸ Akan, Y., Arslan, İ. (2008). *Göç Ekonomisi: Türkiye Üzerinde bir Uygulama*. Bursa: Ekin Yayınevi, s. 43-49.

haktan mahrum olacakları gibi çoğu zaman faşist saldırılara maruz kalacaktır. Bunca riski göze alan bu insan topluluğunun esas sorununun öz vatanında yaşanan güvenlik sorunu olduğu düşünüldüğünde göçler, mücbir sebeplerden ötürü yaşanmakta ve çoğu insan da sadece canını kurtarmak için riskleri göze almaktadır.

Türkiye'deki göçmenlerin durumuna baktığımızda, göçmenler genel olarak savaştan kaçanlardan oluşmaktadır. Geçmişte göçler farklı nedenlere bağlı iken günümüzde göçmenlerin yaşadıkları bölgedeki savaşımlardan, din ve mezhep çatışmalarından kaçmaktadırlar. Savaş ve çatışmalardan mağdur olan halk, birinci tercihi Türkiye'dir. Bu göçmenlerin bir sonraki durağını Avrupa'ya gitme hayali oluşturmaktadır. Türkiye'ye gelen göçmenlerin amaçlarına bakacak olursak bunların bir kısmı Avrupa'ya geçmek istediğini belirtirken, büyük bir bölümü de Türkiye'de işçi olarak kalmak istediklerini bildirmektedir.

Göçmen işçiler genel olarak niteliksiz işçilerden oluştuğundan bu işçiler Avrupa'ya girmekle istediklerine ulaşamayacağını bildiklerinden Türkiye'yi tercih etmektedir. Türkiye'ye yerleşmek isteyen göçmenlerin büyük çoğunluğu savaş mağduru olmakla birlikte, eğitimden mahrum kalan kesimler de vardır. Batı'ya gitmenin avantajdan ziyade dezavantaj olduğunu anladıkları için bu göçmenler, Türkiye'yi yaşam ve geçim için bir fırsat olarak değerlendirmektedir. Günümüzde Türkiye'nin farklı illerinde çalışmakta olan işçilerin büyük çoğunluğunu, Orta Asya Cumhuriyetleri, Afganistan, Suriye, Irak ve Afrika ülkelerinden gelen mülteci ve göçmenlerden oluşturmaktadır. Türkiye bu göçmenler için yalnız bir geçiş güzergâhı olmayıp geçim ve barınmak için sıcak bir ülke olarak görünmektedir. Bunlar:

- Türkiye topraklarını bir geçiş noktası olarak kullanmak isteyen sığınmacılar ve göçmenler,
- Türkiye'ye kaçak ve/veya yasal yollarla çalışmak ve yerleşmek için gelen göçmenler,
- İnsan ticareti kapsamında, Türkiye'ye gelerek farklı alanlarda çalıştırılan göçmenlerdir. Bu gruba dâhil olan insanların çoğunun

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını alan Cumhuriyetlerin vatandaşları olduğunun altını çizmekte fayda vardır.

Türkiye'ye sığınan göçmen gruplarını Türkiye'ye geliş amaçları ile yasal konumları açısından birbirinden iki kategoride araştırmak gerekecektir. Bu göçmenlerin bir kısmı mücbir sebeplerle ülkelerini terk ederken, büyük bir çoğunluğunun da Türkiye'deki farklı sektörlerde ucuz ve niteliksiz işçi olarak çalıştığı ve ülkeyi bir transit geçiş noktasından ziyade, mesken edinme ve hayat sürdürmek için seçtikleri görünmektedir.¹³⁹

Özellikle son yıllarda Türkiye'ye yoğun göçler yaşanmakta ve ne yazık ki mülteci ve sığınmacı konusunda bir kavram kargaşası yaşanmaktadır. Sığınmacı kavramı hukuksal bir tanımdır. Türkiye BM bünyesinde mültecilerin hukuki statüsü sözleşmesini 1967'de kabul eden ve 1967 yılında onaylayan devletlerden biridir. Türkiye sözleşmeyi, mülteci kabulü statüsüne yönelik çekince koyarak onaylamıştır. Bu çekince kapsamında gerekir ki Türkiye sadece Avrupa'dan ülkeye gelen kişileri mülteci olarak tanımaktadır. Bunun nedeni de coğrafi çekincelerdir. Türkiye, Avrupa dışından Türkiye'ye sığınanları üçüncü bir ülkeye gönderilinceye kadar geçici olarak kabul etmekte ve onlara sığınma hakkı tanımaktadır. Bu sözleşme kapsamında, Türkiye, mülteci, kaçak göçmen, sığınmacı kavramları kesin çizgilerle anlatılmıştır. Ama ne yazık ki günümüz şartlarında bu tür kavram kargaşaları pek çok alanda görülmekte ve Türkiye kendisine başvuran sığınmacıları aynı kategoride değerlendirmektedir. Son yıllarda Türkiye'ye yapılan göçlere bakacak olursak, başvuran insanların çoğunun mülteci olmayıp sığınmacı statüsü ile başvurduğu görülecektir. Bu sığınmacıların çoğu yasal bir statüye sahipken mülteci olmakla ilgili başvuru yapıncaya kadar Türkiye'de kaçak yaşamaktadır. Ayrıca bu sığınmacıların, sığınma talebinin reddedilmesiyle beraber yine kaçak konumuna düşerek yaşamlarını sürdürmektedir. Kaçak durumuna düşen sığınmacıların hemen hepsi, ucuz ve niteliksiz işçi sıfatıyla inşaat, tarım, çobanlık, hazır giyim sektörleri gibi yerlerde çalışmaktadır. Bu işçiler düşük ücretle kötü koşullarda çalıştırılmaktadır ve hiçbir güvenceleri yoktur. Düşük ücret karşılığında emek istismarına uğrayan bu tür kaçak işçilerin, kimi zaman ırkçı

¹³⁹ Arı, F. A. (Editör). (2007). *Türkiye'de Yabancı İşçiler: Uluslararası Göç, İşgücü ve Nüfus Hareketleri*. İstanbul: Derin Yayınları, s.36

saldırlara uğradığı görülmektedir. Sosyal ve siyasal hakların hiçbirine sahip olmayan işçilerin özellikle İstanbul gibi büyük kentlerde emeklerinin sömürüldüğünü sıklıkla görmek mümkündür. Günümüzde kaçak işçilerin emeğinden faydalanma iktisadi rasyonalite olarak değerlendirilmektedir. Göçmen ve kaçak işçilerin emek sömürsünün tarihsel arka planına baktığımızda devletlerin kapitalist girişimlerinin sonucunda ortaya çıktığı ve hâlen devam ettiği görülmektedir. Genel olarak kaçak işçilerin çalıştırılmasındaki amaç, üretim maliyetini düşürmek olsa da çalışan işçilerin hukuki statüsü hiçe sayılmakta ve işçi sınıfının maruz kaldığı zorluklar göz ardı edilmektedir.¹⁴⁰ Kaçak göçmenlerin iş talepleri devletler açısından da menfaat getiren bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Düşük nitelikli veya niteliksiz işçiler verdikleri yoğun emekle üretim maliyetini düşürdüğünden günümüz şartlarında vazgeçilmez bir iş gücü kaynağı olmakta ve bu esnek iş gücünün devletler açısından da faydalı olduğu düşünülmektedir. Kaçak göçmen işçiler genel olarak hiçbir güvenceye sahip olmadan taşeron iş yerlerinde çalışmaktadır.¹⁴¹ Günümüzde kaçak iş gücü gelişmiş devletler açısından, ekonominin yakıtı ve motoru olmuş durumda olup bu durum her zaman olduğu gibi yine devam edecektir. Çünkü gelişmiş ülkelerin çoğunda nitelikli işçilerin yanı sıra düşük nitelikli ya da niteliksiz işçilere de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu işçiler özellikle imalat, tarım, inşaat başta olmak üzere pek çok alanda çalışmaktadırlar. Dolayısıyla bu tür işçi ve iş gücü ve işçi göçleri olmaksızın iş gücü kıtlığını gidermek zor ve hatta imkânsızdır. Gelişmiş ülkelerdeki ekonomik refahın düşeceğinden endişe eden yönetimler, esnek olmakla beraber iş gücü kıtlığını gidermeye yönelik tedbir almakta ve bu emeği karşılayacak nitelikte olan yabancı iş gücünün ülkelere girmesi konusunda politika üretmektedir. Bu ülkeler niteliksiz iş gücü ihtiyaçlarını karşılamak için yabancı iş gücünün istihdamına sıcak bakmakta ve hatta iş gücü piyasalarındaki işçi kıtlığına büyük katkı sağlayacağına inanmaktadır. Kimi zaman da bu ülkeler, niteliksiz iş gücü gereksinimini karşılamak için kaçak işçilerin ülkelere girmesine göz yummakta bazen de kaçak işçileri el altından istihdam ederek ihtiyaçlarını karşılamaktadır.¹⁴²

¹⁴⁰ Lordoğlu, K. (2002). Türkiye’de yabancıların kaçak çalışmaları ve bağlantılı sorunlar üzerine bir tartışma, TÜHİS, İş Hukuku ve İktisat Dergisi, 17/6. S 3.

¹⁴¹ İnternet: Türkiye’de ucuz işgücü Suriyeli işçiler (Niroy kar-e-arzan kargaran-e-Suri dar Turkiya) web: <http://www.islamicwna.com/News.aspx?NewsId=55369> Erişim 16.02.2015

¹⁴² OECD, (2003), *Trends in International Migration, Annual Report 2002*, SOPEMI, Paris.

2000'lı yıllarda ABD'de yaşayan kaçak göçmen sayısı yedi milyon kişi iken günümüzde iki katına yükselmiş durumdadır. Avrupa ülkelerinde de durum farklı değildir. 1990 yılının sonunda Avrupa ülkelerinde üç milyon kaçak göçmen bulunurken günümüzde bunun beş katına yükseldiği söylenmektedir. Kaçak işçi ve sığınmacılar hakkında BM rapor ve istatistikleri mevcut olsa da, Avrupalı ülkelerde kaçak iş gücünün önüne geçecek herhangi bir olumlu adım atıldığını görmek mümkün değildir. 2009 yılına kadar Türkiye'ye gelen kaçak işçilerin eğitim düzeyi genel olarak düşüktür. Bu işçilerin çoğunluğunu Afganistan, Türkmenistan, Azerbaycan ve Gürcistan'dan gelenler oluşturmaktayken, günümüzde Suriye ve Irak'tan gelen kaçak işçileri taşeron sektörlerde görmek mümkündür. Suriyeli ve Iraklı göçmenleri diğer göçmenlerden ayıran bir özellik de aileleriyle birlikte gelmeleridir. Diğer ülkelerden gelen kaçak işçilerin neredeyse tamamı bekârlardan ve 17-30 yaş arası gençlerdir. Bu işçilerin çoğunun kaçak yollarla Türkiye'ye girdikleri görülmektedir. 2003'ten sonra ABD'nin Irak'a müdahalesiyle büyük bir göç kitlesinin Türkiye'ye girdiği görülmektedir. Bu sığınmacıların bir kısmı Türkiye'ye resmi olarak kabul edilirken bir kısmı da sınırların gevşek olmasından yararlanarak ülkeye girmektedir. Arap Baharı ile başlayan ve Suriye'de günümüze kadar devam eden çekişmeler sebebiyle pek çok sığınmacının Türkiye'ye akın ettiği ve büyük bir bölümünün de yukarıda bahsettiğimiz ağır şartlar altında işçi olarak çalıştıkları gözlemlenmektedir. Bu mültecilerin hemen hepsi ülkelerinde çıkan savaşlardan kaçarak Türkiye'ye sığınanlardır. Ancak 2001 yılı öncesi için bu gerekçeyi söylemek mümkün değildir.¹⁴³

Afganistanlı sığınmacıların büyük çoğunluğu ülkelerinde uzun zamandan beri istikrarsız olan ve iç savaşlardan kaçan sığınmacılardan oluşmaktaydı. Türkiye'deki göçmen işçilerin çoğunun İstanbul'un farklı semtlerinde hayatta kalma mücadelesiyle her türlü ağır şartlarda çalıştıkları görülmektedir. Bu işçilerin gözle görülür bir hizmet sektörü niteliğinde olmayan merdiven altı atölyelerde kötü şartlarda çalışmaları dikkat çekicidir. Türkiye'deki çalışma olanakları sınırlı olduğundan doğal olarak sığınmacıların büyük çoğunluğu da iş bulamıyor. Bu durumda göçmenlerin iş seçme konusunda tercihleri de yoktur. Niteliksiz işçi

---

¹⁴³ Lordoğlu, K. (2010). Türkiye'deki Çalışma Hayatının Bir Parçası Olarak Yabancı Çalışanlar, Barbara Push ve Tomas Wilkoszewski (eds.) *Türkiye'ye Uluslararası Göç*, içinde, (çev. Mutlu Çomak-Özbatır), Kitap yayınevi, 1. Basım, ss. 89-93.

sıfatıyla çalışan bu işçilerin atölyelere akın etmelerinden işverenleri kârlı çıkarmaktadır. İşverenler mevcut durumdan yararlanarak işçi ücretlerini düşürmekte, daha az maliyetle büyük kâr etmektedir. Çünkü iş fırsatları arayan bu işçilerin çok olması, yani işçileri ucuza istihdam etme olanağı patronlar açısından her zaman vardır. Bu durum, göçmenlerin ucuza çalıştığı yerlerde yerli işçilerin çalışma olanağının da ellerinden alınmasına neden olmaktadır. İşçilerin sayıca fazla olması emeğin sömürülmesine yol açmakta ve bu sorunların çoğu ülke çapında görmezlikten gelinmektedir.¹⁴⁴

Yukarıda belirtilen göçmenlerin yanı sıra kadın göçmen işçilerin de Türkiye'ye akın ettiği görülmektedir. Bu göçmenlerin 1990'lı yıllarda Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla Türkiye'ye akın ettiği görülmektedir. Türkiye'ye eski Sovyet ülkelerinden gelen ve iki ülke arasında bavul ticareti ile uğraşan kadın işçilerin, zamanla Türkiye'de ikamet ettiği ve bu kadınların seks işçiliğiyle uğraştığı görülmüştür. Bu göçler Türkiye'ye yönelik düzensiz göçlerin başladığı 1980'li yılların sonuna denk gelmektedir. O yıllarda bavul ticareti yapan kadınların çoğunun seks işçiliği yaptığı görülmüştür.¹⁴⁵ Türkiye'de seks işçiliği yapan kadınlar genel olarak, Rusya, Ukrayna, Moldova ve Romanya'dan gelmekteydi. Bu kadınlar genellikle mega kentleri tercih etmekteydi. Bunun yanı sıra tatil beldelerinde bulunan barlar ve eğlence mekânlarında kendilerine iş bularak çalışmaktaydılar. Eski Sovyet ülkelerinden gelen kadın seks işçileri medyada da büyük yankı bulmuş, bu bölgelerden gelen tüm kadınlar için argoda seks işçisi anlamını taşıyan "Nataşa" sıfatı kullanılmıştır. Günümüzde de bu argo kullanımı yaygındır.

Bu tür gelişmelerin yaşanması ile Türkiye'ye sığınan tüm göçmen kadınlara bir ön yargı ile yaklaşılması halkın da ayrımcı bir tutum sergilenmesine yol açmıştır. Türkiye'ye gelen seks işçileri başlangıçta yaşamak için sadece İstanbul'u tercih ederken ikinci dalgada gelenler başta büyük şehirler olmak üzere tatil beldelerine de yayılmıştır. Daha sonraki aşamalarda Türkiye'ye akın eden kadın işçilerin meslek tercihleri de değişmiş ve kadınlar tercümanlık, mankenlik, tezgâhtarlık, modellik gibi yeni iş alanlarında da çalışmaya başlamışlardır. Yukarıda

¹⁴⁴ İnternet: <http://www.tekgida.org.tr/Oku/9034/Emek-Somurusunun-Merkezi-Turkiye>,

Erişim 09.02.2015

¹⁴⁵ Şener, Ü. (2010). Yoksulluk Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları. *TEPAV- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, ss. 1-22.

bahsettiğimiz ülkelerin yanında ev işlerinde hizmet etme amacıyla Türkiye'ye gelen kadınların son 15 yılda arttığı görülmüştür. Turizm sektöründe çalışan seks işçilerinin yanı sıra Gürcistan, Ermenistan, Türkmenistan Azerbaycan gibi ülkelere gelen diğer işçi kadınlar da Türkiye'de ikamet etmektedir.

Türkiye uzun yıllar göç vermiş bir ülke olarak bilinse de 1990'ların başından itibaren göç alan bir ülke konumunda olmuştur. Yukarıda saymış olduğumuz göçmen türlerinden farklılık gösteren bir göçmen türü de kâğıtsız göçmenlerdir. Bu göçmenler, genelde transit olarak Türkiye'den geçerken, bu sefer bir hedef ülke haline geldiği görülmüştür.¹⁴⁶ Batı Avrupa ülkelerini göçmen kabulünde sıkı tedbirler aldığından bu göçmenler için Türkiye, geçiş ülkesi konumundan çıkarak hedef ülke konumunu almıştır. Avrupalı ülkelerin sıkı sınır kontrollerinin ve tedbirlerinin Türkiye'yi zor durumda bıraktığı aşikârdır.

Avrupa'ya gitme hayaliyle Türkiye'ye gelen transit göçmenlerin buraya kalıcı yerleşmeleri, inşaatlarda, çiftliklerde, atölyelerde, evlerde veya farklı hizmet sektöründe sektörlerinde çalıştığından Türkiye'deki işçilerin iş bulma ve çalışma şanslarını azaltmaktadır. Türkiye'de işsizlik yüzdesinin yüksek ucuz ve kaçak işçilerin payı olduğu düşünülmektedir. Yerli işçilerin de yapabileceği basit ve vasıfsız işleri sığınmacılar yaptığı takdirde ülkede işsizlik oranı yükselmektedir.

Göçmenler genelde Türkiye'ye gelmeden önce çalışma izni alma yöntemi ile altı aylık oturma izni almaktadırlar. Bu izni alan her bir mülteci yasal olarak Türkiye'de çalışabilmektedir. Bu düzenleme göçmenlerin yasa dışı çalışmalarını önlemek amacıyla geliştirilmiştir. Bu uygulamada çalışma izni alan göçmenler işverene bağımlı olarak çalışmak zorunda olup, işlerinden ayrıldıktan sonra izinleri de geçersiz sayılmaktadır. Göçmenler bu yüzden göçmenler kayıt dışı ve kaçak olarak çalışmayı tercih etmektedir. Kayıt dışı çalışan göçmenler cüzi bir maaşla standartların altında çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu döngü otomatik olarak yaşanmakta ve göçmenler her türlü işçi haklarından mahrum bırakılmaktadır. Göçmenler yasa dışı konumlarından ötürü, yerli işçilere nazaran kötü çalışma koşullarında daha az ücret karşılığında çalışmaktadır. Göçmenler alternatifleri olmadığı için bu şartlarda çalışmaya boyun eğmek zorunda kalmaktadır. İşveren

---

¹⁴⁶ Lordoğlu, K. (a.g.d)

açısından bakacak olursak, göçmen işçiler daha ucuz çalıştırılacağından dolayı tercih edilmektedirler. Göçmen ve turist giriş ve çıkışlarını kısıtlayan yasalar nedeniyle göçmenlerin Türkiye’de yasa dışı konumda olmaları işverenler karşısında savunmasız bir durumda kalmaktadırlar.¹⁴⁷

Türkiye’de kaçak çalışan işçilerin hakları en çok inşaat sektöründe ihlal edilmektedir. Türkiye’deki göçmenlerin çalışma saatleri diğer ülkelere nazaran uzundur. Burada göçmen işçilere yönelik bir suiistimal ve emek sömürsü olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumdan rahat bir şekilde anlaşılacaktır ki Türkiye’de emek sömürsü üst seviyededir.¹⁴⁸ İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası (İSMMMO)’nın 2014 yılında Türkiye’de çalışan kaçak işçilere yönelik yayınladığı rapora göre son bir yılda 200 bini aşkın kaçak işçi Türkiye’nin farklı illerinde çalıştırılmaktadır. Bu tür girişimlerden Türkiye’deki işverenler milyarlarca dolar haksız kazanç elde etmiştir. Bu işçiler üzerinden, inşaattan eğlenceye, ev hizmetlerinden tekstil işlerine kadar uzanan geniş bir yelpazede emek sömürsü neticesinde kâr edilmektedir.

Günümüz dünyasına baktığımızda çatışmalar ve savaşlar insanları yurtlarından etmektedir. Belli ülkelerde çıkan bu çatışmalar neticesinde pek çok kişi zorunlu olarak yurtlarını terk etmekte ve geçimini sağlamak için iş arama arayışına girmektedir. Bu göçlerden kapitalizm dünyası yararlanmaktadır. Savaşların yaşandığı devletlerde, insanlar memleketlerinden ve yurtlarından edildiği gibi işlerini de yitirmektedir. Bu insanlar sığındıkları ülkelerde en kötü şartlarda hiçbir güvencesi olmadan çalışmaktadır. Burada kapitalist bir sistemin getirmiş olduğu dezavantajlı durumdan mağdur halklar zararlı çıksa da ucuz iş gücünün kapitalist sistemlerin menfaatine olduğu bir gerçektir. Yani sığınmacılar ve mülteciler, en kötü işleri en ucuz şekilde yapmaya mecbur bırakılmaktadır. Korumasız ve çaresiz insanlar geçmişte bu durumun mağduru oldukları gibi, günümüzde de böyledirler. Kaçak işçilerin, yerleşme ve çalışma izinleri olmadığı için her zaman mağdur olma olasılıkları yüksektir. Bu işçiler buldukları ülkelerde hiçbir yasal kurumdan destek alamadıkları gibi haksızlığa uğradıklarında hiçbir yere şikâyet etme lüksleri yoktur. Bu göçmen kitlesi sadece birbirlerine güvenerek

¹⁴⁷ Daniş, a.g.m., s. 220.

¹⁴⁸ Lordoğlu, K (a.g.d)

hayatlarını sürdürmek zorundadırlar. Ayrıca kaçak işçiler buldukları tüm ülkelerde karşılarına çıkan sorunlarla kendi çabalarıyla baş etmek, ya da olumsuz gidişata karşı sessiz kalmaktan başka bir seçenekleri yoktur. Dolayısıyla korumasız konumda olan bu insanlara ödenen meblağ her ne kadar düşük olursa olsun çalışmak zorundalar. Bu olumsuzlukların yanı sıra, bu işçiler sigortasız, tatilsiz, sosyal güvencesiz ve izinsiz ya da ne yöntemle olursa olsun işverenin uygun gördüğü biçimde çalışmaya maruz kalmaktadır.¹⁴⁹

---

¹⁴⁹İnternet: Akpınar. T. (2011)Uluslararası Kaçak İşgücü Göçlerine Yönelik Politikalar. Web: <http://calismatoplum.org/sayi30/akpinar.pdf> Erişim,07.08.2015

SONUÇ

Afganistan coğrafi açıdan Türkiye'ye uzak olsa da tarihi, siyasi ve kültürel bakımdan bir yakınlık söz konusudur. Afganistan'ın tarihi ipek yolu kavşağı üzerinde yer alması, eski Türkistan ve Horasan'ın merkezini oluşturması açısından jeopolitik ve jeostratejik konuma sahip olması nedeniyle tarihin belli dönemlerinde hegemon güçlerin mücadele ve çekişme alanına dönüşmüştür. Tarihin her safhasında büyük güçlerin istilasına uğrayan bu topraklar, Büyük İskender İmparatorluğu, Moğol imparatorluğu, Büyük Britanya imparatorluğu, Sovyetler Birliği gibi başat güçlerin işgaline maruz kalmıştır. Son olarak ABD'de yaşanan 11 Eylül 2001 terör saldırısı ABD'nin Afganistan'a müdahalesine zemin hazırlamıştır ve bu müdahaleden 15 sene geçmesine rağmen ülkenin istikrara kavuştuğundan bahsetmek mümkün değildir. Sovyetler Birliği işgali, ardından iç savaş ve Taliban iktidarı ve nihayetinde ABD'nin müdahalesi, ülkeyi 40 yıla yakın bir süredir istikrarsızlık sarmalına girmesine neden olmuştur.

Afganistan'ın uluslararası toplum nezdinde, saygın ve eşit bir üye olma çabası gösterse de hâlihazırda bu hedefini gerçekleştirdiğini söylemek pek mümkün değildir. Taliban terör örgütünün iktidardan kaldırılmasından sonra Afganistan'ın en yakın dostu ve aynı zamanda NATO ve koalisyon güçleri kapsamında Afgan halkının yardımına koşan ülkelerin en başında Türkiye Cumhuriyeti gelmektedir. Ayrıca, Türkiye Afganistan'da istikrarın sağlanması ve uluslararası toplumda saygın bir ülke konumu kazanması için çabalayan devletlerden biridir. Günümüze kadar gelen süreçte Türkiye Cumhuriyeti, samimi duruşuyla ülke halkının ilgi odağı olmuştur. İki ülke arasındaki bu samimiyet ve dostluğun arka planında TBMM'yi ilk tanıyan ülkenin Afganistan olmasının ayrı bir önemi vardır.

15 yıldır Taliban'a karşı yürütülen savaşlar pek çok kişinin ülke içinde göçmen durumuna düşmesine, imkânı olan kişilerin rahat bir hayat geçirme umuduyla göç etmelerine sebep olmaktadır. Ülkenin daimi bir istikrara kavuşması umudunu yitiren halk, her geçen gün öz yurtlarını terk edenlerin kfilesine eklenmektedir. Ülkenin komşularından Pakistan ve İran'a sığınan Afganistan halkının tehlikeli olmasına rağmen genelde kaçak olarak Türkiye'ye gelmeyi, buradan da Avrupa'ya geçmeyi hedefledikleri bir gerçektir. 30 yılı aşkın süredir bitmeyen savaş

neticesinde Afganistan'ı terk eden göçmenlerin çoğunun uğrak noktasının Türkiye'dir. Burada önemli olan faktör ise, Türkiye yönetiminin ve Türk halkının Afganistan halkına gösterdiği saygı ve güvendir. Afganistan halkının Türkiye'yi tercih etmelerindeki neden ise, Türkiye'nin Afganistan konusunda bir jeopolitik hesap peşinde olmaması ve dostane ilişkinin temelinde yatan faktörün kardeşlik boyutunda ve insani olmasıdır. Çünkü Türkiye-Afganistan konusunda İran ve Pakistan gibi mezhepsel ve etnik tabanlı siyaset yürütmemektedir. Afganistan-Türkiye arasındaki tarihi dostluk, samimi ve karşılıksız dostluk iş birliği temelindedir.

Türkiye-Orta Doğu devletlerindeki krizler neticesinde kalıcı göçmen alan ülke konumuna düşmüştür. Türkiye Cumhuriyeti yabancı göçmenleri kabul ederek büyük sorunlarla uğraşmak zorunda kalmaktadır. Araştırma boyunca dünyadaki ve Türkiye'deki göçmenlerin durumu incelenirken, bir taraftan da göçmen kabul eden devlet olarak Türkiye'nin durumu, göçmen kabulünün ülke açısından avantajları ve dezavantajları irdelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca Afganistan'dan Türkiye'ye göç eden insanların genel durumu ve bu göçmenlerin yaşadıkları zorlukları sırasıyla anlatılmaya çalışılmıştır. Afganistan halkı uzun yıllardan buyana bir takım zorluklarla boğuşmak zorunda kaldığı ve bu durumun günümüzde de devam ettiği aşikârdır. Afganistan halkının ülkeden kaçışına yol açan siyasal, sosyal, ekonomik alandaki istikrarsızlık devam etmekte ve bu durumdan muzdarip olan bölge halkı daha uygun koşullarda hayatlarını sürdürebilmek için Türkiye'yi seçmektedir.

Günümüzde de Afganistan'dan Türkiye'ye kitlesel göçler devam etmektedir. Savaşlardan kaçan sığınmacıların bir kısmı Türkiye'yi transit ülke olarak kullanırken, bir kısmı da kalıcı olarak yaşamaya devam etmek için Türkiye'ye yerleşmektedir. Şüphesiz bu göçmenlerin çoğu, Türkiye'nin göçmenlerle ilgili yapmış olduğu düzenlemelerden yararlanarak ülkeye akın etmektedir. Uzun yıllardan bu yana Avrupalı ülkelerin göçmen kabulündeki sınırlamalarının 2015 yılında önünün açılması ve Almanya Başbakanı Angela Merkel'in ülkesine yeni göçmenleri kabul edeceği söylemleri başta Suriyeli göçmenler olmak üzere pek çok kişinin Türkiye'ye akın etmesine yol açmıştır. Yeni göçmen dalgasıyla baş edemeyen Avrupalı devletler göçmen kabulünde değişiklik yaparak Türkiye'de bu göçmenlerin barındırılmasına karar vermektedir. Bu göçmenlerin Türkiye'de

barındırılması karşısında Türkiye'ye para kaynağı aktarmayı planlayan Avrupalı devletler, günümüze kadar bir mutabakata varmış değiller. Göçmenlerin Avrupa'ya giden yollarının kapanması Türkiye'yi zor durumda bırakmıştır. Avrupalı devletlerin mülteci kabulüne getirdiği düzenleme ile Türkiye göçmenlerin bekletildiği transit geçiş yeri olmaktan çıkartılarak hedef ülke olmuştur. Özellikle son yıllarda Türkiye'ye akın eden bu göçmenlerin çoğu, Türkiye'nin farklı illerinde kayıt altında ya da kayıt dışı olarak yaşamaktadır. Türkiye'ye kaçak yollardan giren kayıt dışı göçmenlerin çoğunun Türkiye'nin büyük şehirlerinde kaçak işçi olarak çalıştıkları bilinmektedir. Özellikle yoksul ülkelerden Türkiye'ye sığınan bu göçmenlerin ülkeye getireceği ekonomik sorunlar giderek artmaktadır. Göçmen işçilerin var olduğu bir ülkede vasıfsız işçilerin iş ücretleri düşmekte ve yerli insanların işsizliği artmaktadır.

Kontrolsüz bir biçimde göçmen kabul eden ülkelerde işsizliğin artmasıyla, ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda büyük sorunların da baş göstermesi kaçınılmaz olmaktadır. Son yıllarda Batı Avrupa devletlerinin göçmen kabulündeki sınırlamaları Türkiye'yi ekonomik olarak zor durumda bırakmaktadır. Küreselleşme ile birlikte yaşanan kitlesel göçlerle birlikte teröristlerin de Türkiye'ye girerek kendi emellerine ulaşmaya çalıştıkları göz önünde bulundurulursa ülkedeki siyasi istikrarın da zedeleneceği söylenebilir. Özellikle Türkiye'nin komşuları olan Suriye ve Irak'tan akın eden göçmen kitlesini kontrol altına almak gerekmektedir. Türkiye ile siyasi, diplomatik sorunları olan Suriye rejiminin ve bölgedeki terör örgütlerinin göçmenler vasıtasıyla emellerine ulaşmaya çalışacağı veya göçmenlerin içine sızarak Türkiye'de faaliyet edeceği düşünülmeli ve gereken tedbirler alınmalıdır.

Son yıllarda Türkiye'ye kitlesel olarak akın eden göçmenler, ülkenin uluslararası göç rejimi konusundaki durumunu da değiştirmiştir. Türkiye göç veren ülke konumunda iken artık göç alan ve göçmenlerin hedef ülkesi hâline gelen bir ülke konumundadır. Göçmen akınının fazlaşmasıyla Türkiye hem göç veren hem göç alan ülke hâline gelmiştir. Böyle yoğun nüfus hareketliliği yaşayan Türkiye göçmen kabulü politikasında ciddi bir düzenleme yapmalı ve göçmen kabulüne dair yeni bir perspektif geliştirmelidir. Türkiye'ye yapılan göçler ülkenin nüfusunda bir artış meydana getirmektedir. Toplu göçler neticesinde ülkedeki nüfus birçok şehirde karmaşık hâle gelmekte ve bu yapı ülkedeki istikrarı da doğrudan veya

dolaylı olarak etkilemektedir. Türkiye'nin dışarıya verdiği göçle aldığı göçler kıyaslanırsa arada büyük bir uçurum olduğu görülür. Toplumdaki bu dengesizlik iş gücünü de etkilemektedir. Ucuz işçilerin piyasaya girmesi sonucunda, ülkedeki işsizlik artmakta ve bu durum toplumun gelir düzeyi düşük olan insanlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Dünyanın birçok ülkesinde görüldüğü üzere kayıt dışı çalışan işçilerin artmasıyla yabancı düşmanlığı, ötekileştirme gibi durumların gündeme gelme olasılığı yüksektir. Ülke geneline yayılacak olan yoksulluk neticesinde hükümetlerin, işsizlik gibi sorunlarla baş etmek zorunda kalmaları olası durumlardandır. Bu bağlamda gelecekte göçmen kabulü ile çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalacak Türkiye'nin, göçmen, sığınmacı, mülteci konusunda hassas davranması gerekecektir. Yabancı işçilerin Türkiye'de fazla olması, işsizliğin artmasına sebep olduğu gibi merdiven altı çalışan fabrikalara da illegal gelir kaynağı oluşmasına yol açmaktadır.

Türkiye'nin kabul ettiği göçmen sayısına baktığımızda Batı Avrupa devletlerinin kabul ettiği göçmen sayısından oldukça fazladır. Bu sayının gelecekte artması durumunda ekonomik olarak Batı Avrupa ülkelerine göre düşük seviyede olan Türkiye'nin bu tür göçmen dalgalarıyla baş etmesi oldukça zordur. Yaşanan bu göçlerle birlikte, yerli nüfus ile göçmen nüfusu arasında gerginlikler yaşanması da olasıdır.

Türkiye'ye sığınan Afgan göçmenlerin durumu genel anlamda iyi olmadığı söylemek mümkündür. Bu ülkede yaşamakta olan göçmenler kendi ülkelerine kıyasla hayatları daha güvende olmasına rağmen maddi açıdan dardalar. Her ne kadar 6458 numaralı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu göçmenlerin de çalışma hakkı olduğunu ve işveren isterse çalışma izni için müracaat edebileceğini bildirmiş olsa da, fakat işveren sürecin zorluğu ve çalışana en az asgari ücret ve güvence sağlamak zorunda olduğundan dolayı daha ucuza kaçak çalıştırmayı tercih etmektedirler. Bu durumdan dolayı Türkiye'de yıllardır yaşayan göçmenler bile ağır şartlar altında belirsiz gelecek için yaşam savaşı vermektedirler. Afgan göçmenlerinin Türkiye'deki temel sorunlarından bir diğeri de eğitim konusudur. Ülkeye sığınan göçmenlerin küçük yaştaki çocukları liseye kadar devlet okullarında eğitimlerine devam edebilmektedir, fakat üniversiteye girmek ve yüksek eğitime devam edebilme şartları daha zordur.

Kitlesel göçlerin yaşanması toplumun sosyal yapısı olumsuz yönde etkilemiştir. Bu etkilerden bazıları; işgücü piyasasını etkilemesi ve iş kayıpları, ücretlerde azalma, gıda enflasyonunda artış, konut ve kira fiyatlarında artış, çocuk işçilerinin artması, etnik ve mezhepsel kutuplaşma, sağlık hizmetlerinde artan sorunlar ve güvenlik sorunlarını saymak mümkündür. Kitlesel göçmen kabulü ile Türkiye'nin, Avrupa devletlerinin yaşadığı zorluklardan daha ağır zorluklara maruz kalacağı söylenebilir. Sonuç itibarıyla ortaya çıkan tablo, ülkede ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel anlamda zorlukların yaşanacağına ve sorunların artacağına işaret etmektedir. Türkiye uzun yıllardan bu yana, göçmen kabulü ile misafirperverliğini göstermiş olsa da, bu uygulamanın devam etmesinin küçük ve büyük krizlere yol açması muhtemeldir.

KAYNAKLAR

- Abadan Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç - Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa* (2. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Afganistan'dan Pakistan'a Sığınan Türk Soylu Göçmenlerin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun, Resmi Gazete ile Yayımlı: 19.03.1982, Sayı: 17638, Kanun No., 2641, 1982.
- Akan, Y., Arslan, İ. (2008). *Göç Ekonomisi: Türkiye Üzerinde bir Uygulama*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Akçadağ, E. (2012). Yasadışı Göç ve Türkiye, *BİLGESAM, Bilge Adamlar Kurulu Rapor*. Rapor no: 42. İstanbul.
- Akman, V. (2007). *Küresel Göç Hikâyeleri*. İstanbul: Yakamoz Yayıncılık.
- Aktaş, M. T. (2015). Ücret Odaklı Uluslararası İşgücü Hareketliliğinin İşgücü Piyasalarına Etkileri. *TESAM Akademi Dergisi*, 2(2), 197-219.
- Alimia, S. (2014). Afghan (Re) Migration from Pakistan to Turkey: Transnational Norms and the 'Pull' of Pax-Ottomanica?. *Insight Turkey*, 16(4), 159-181.
- Amnesty International, Refugees From Afghanistan: Theworld's largest single refugee group.
- Arezo, A. (2003). Chegunagi Huviyet -e- Milli Afghanistan (Afganistan'da ulusal kimlik özelliği)1. Baskı, Tahran: İrfan yayınları.
- Arı, F. A. (2007). *Türkiye'de Yabancı İşçiler*. (1. Baskı), İstanbul: Derin Yayınları.
- Arı, F. A. (Editör). (2007). *Türkiye'de Yabancı İşçiler: Uluslararası Göç, İşgücü ve Nüfus Hareketleri*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Asian Socail Science, Vol. 5, No. 1, 2009, s. 4), 1-12.
- Aslan, N. S. (2010). *Migration and Security: History, Practice and Theory*. Unpublished Master's Thesis, Bilkent University, Ankara.
- Bakan, Z. A. (2007). Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Güvenlik Teorileri ve Türkiye'nin Güvenlik Algılamaları. *21. Yüzyıl Ekim/Kasım/Aralık*.
- Başak. C. (2011). Mülteciler, Sığınmacılar Ve Yasadışı Göçmenler, Ankara: Sonsöz Gazetecilik Matbaacılık Reklamcılık,
- Bulak, A. (2015) *Göç Olgusuna Teorik Bakış*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Buzan, B., Waeaver, O., Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers, London.
- Cartwright, N. A., (2013).The Effect of Unhcr Operations In The Develop of Turkey's

- Asylum Framework, unpublished master thesis, European Union Studies, University of Illinois, Urbana.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ÜLKE)*, 17, 186-261.
- Danış, A. D. (2004). Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye. *Birikim*, 184(185), 216-224.
- Dedeoğlu, S., Gökmen, Ç. E. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma: Türkiye'ye Yönelen Uluslararası Göç Akımı*, (Birinci Baskı). Ankara: Elif Yayınevi.
- Demirhan, Y. Aslan, S. (2015). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum*, 5(9).
- Deniz, T. (2014). Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 175-204.
- Dikmen, A. A. (Editör). (2002). *Kentleşme, Göç ve Yoksulluk*. Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Latif, D. (2002). Refugee policy of the Turkish Republic. *The Turkish Year Book*, 33, 12.
- Eker, K. (2008). *Türkiye'de Yasa Dışı Göç Sorunları*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Erdal, İ. (2006), Mübadele (Uluslaşma Sürecinde Türkiye ve Yunanistan 1923-1925), İstanbul: Kültür Sanat Yayınları.
- Erman, K. (2014). *Afganistan'daki Sovyet İşgalinin Türk Dünyasına Etkileri*, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Güneş, Ö. (2004). *Türkiye İle Bağlantılı Yasa Dışı Göç ve İnsan Kaçakçılığının Analizi*. Kara Harp Okulu, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Human Development Research Paper 2009/52 International Migration and Human Development in Turkey. October 2009. UNDP (BMKP) Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı.
- ICMPD (2005) Yearbook on Illegal Migration, Human Smuggling and Trafficking in Central and Eastern Europe, Vienna.
- İçduygu, A. (1996). Transit Migrants and Turkey, *Boğaziçi Journal Review of Social, Economic and Administrative Studies*, 10(12), 127-142.
- İçduygu, A., Erder, S., Gençkaya, Ö. F. (2014). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-ötesi Dönüşümlere. MiReKoç Proje Raporları 1/2014 TÜBİTAK 1001_106K291, Eylül 2009 Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi. İstanbul.

- İçduygu, A., Sirkeci, İ., ve Muradoğlu, G. (2001). Socio-Economic Development and International Migration: A Turkish study. *International Migration*, 39(4), 39-61(23).
- İçduygu, A., Sirkeci, İ. (1999). *Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları,
- İmami, H. (1999). Afghanistan va Zuhur-e-Taliban (Afghanistan ve Taliban'ın Ortaya Çıkması)(1. Baskı) İran: Şaab Yayınları.
- Kaneko, M. (2003). Beyond "Seclusionist" Japan: Evaluating the Free Afghans/Refugee Law Reform Campaign after September 11. *Refuge*, 21(3), 34-44.
- Kaya, A. (2012). SSCB Sonrası Coğrafyada Ulus İnşa Süreci: Kazakistan Örneği. *Alternatif Politika*, 4(3), 354-378.
- Kirişçi, K. (1996). Is Turkey lifting the Geographical Limitation? The November 1994 Regulation On Asylum in Turkey, *International Journal of Refugee Law*, 8(3), 252.
- Kirişçi, K., (2001). UNHCR and Turkey: Nudging Turkey Towards A Better Implementation Of The 1951 Convention On The Status Of Refugees, *International Journal of Refugee Law*,
- Kuschminder, K., Dora, M. (2009). Migration in Afghanistan: History, Current Trends And Future Prospects. *Maastricht Graduate School of Governance*, 4, 1-40.
- Labib, S. (2016). *Fighting for Survival: Afghan Women ASylum Seekers in Turkey*. Unpublished Master's Thesis, Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, Ankara.
- Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. *Jstor*, 3(1), 47-57.
- Lordoğlu, K. (2002). Türkiye'de yabancıların kaçak çalışmaları ve bağlantılı sorunlar üzerine bir tartışma, *TÜHİS, İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 17/6.
- Lordoğlu, K. (2010). Türkiye'deki Çalışma Hayatının Bir Parçası Olarak Yabancı Çalışanlar, Barbara Push ve Tomas Wilkoszewski (eds.), *Türkiye'ye Uluslararası Göç*, (1. Basım), içinde, (çev. Mutlu Çomak-Özbatır), İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Margesson, R. (2007). Afghan Refugees: Current Status and Future Prospects. *CRS Report for Congress*, Washington.
- Monsutti, A. (2008). Afghan Migratory Strategies And The Three Solutions to the Refugee Problem, Oxford University Press.
- Nikiforova T.V, (2010). Concerning the Russian foreign economic policy strategy: the Republic of Afghanistan (Rusya'nın dış ekonomik siyasetinin stratejisi üzerine: Afganistan cumhuriyeti), *Ekonomik dergi*, NO.3.

- OECD, (2003), Trends in International Migration, Annual Report 2002, *SOPEMI*, Paris.
- Özer, İ. (2015). *Doğu ve Güneydoğu Komşu Ülkelerinden Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Ankara.
- Pazarıcı, H. (2007). *Uluslararası Hukuk*, (5. Baskı). Ankara: Turhan Kitapevi,
- Polat, İ. (2006). *11 Eylül Terör Saldırıları ve Amerika Birleşik Devletlerinin Afganistan Müdahalesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Pusch, P. Wilkoszewski, T. Türkiye'de Uluslararası Göç (çev. Ö. M, Çomak). (1. Basım), İstanbul: Kitap Yayınevi.
- R. Cohen.(1995). *The Cambridge Survey Of World Migration*. New York: Cambridge University Press.
- Rostami. Povey E. *Afghan Women: Identity and Invasion*,(1.Baskı). Londra: Zed Books Yayınları.
- S. Gülfer İhlamur-Öner, N. Aslı Şirin Öner (Editörler). (2012). *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Saleyan, I., Gleditsch, K. S. (2002). *Refugee Flows and the Spread of Civil War*. Center for the Study of Civil War, *International Peace Research*.
- Schmeidl, S. (2011). "Protracted Displacement in Afghanistan: Will History Be Repeated?", *Middle East Institute Fondationpour la Recherche Strategique*.
- Skeldon, R. (2005). *Migration and Mobility: The Critical Population Issues of Our Time*. *Asia-Pacific Population Journal*, 20(3)..
- Stivachtis, Y. A., (2008). *International Migration and The Politics and Security*, *Humanities and Social Sciences*, 2(1), 1-24.
- Şen, A. (2011). *Afganistan İnsan Hakları Raporu: 2001-2011*, Ankara: Mazlum Der.
- Şener, Ü. (2010). *Yoksulluk Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları*. TEPAV- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı.
- Tamang, R. (2009). *Afghan forced migration: Reaffirmation, Redefinition, and the politics of aid*. *Asian Social Science*, 5(1), 3.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. (1. Baskı), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Türkoğlu, O. (2011). *Mülteciler ve Ulusal/Uluslararası Güvenlik*, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(2), 101-118.

- UNHCR Afghanistan: Conflict-induced internal displacement-Monthly update, December 2013.
- UNHCR, (2011). Handbook And Guidelines on Procedures and Criteria For Determining Refugee Status. Under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating To The Status Of Refugees, Geneva.
- UNHCR. (2007). *Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees*. Resolution 2198 adopted by the United Nations General Assembly.
- United Nations, (2016). International Migration Report 2015. *Department of Economic and Social Affairs*, New York, 12
- Wasiqi, M., Hajati, M. (2012).International Migrants . *Journal of Social Development Studies*, 4(2), 24-39.
- Weiner, M. (1990). *Security, Stability and International Migration*. Combridge, Massachusetts Institute of Technology.
- Weiner, Myron. 1978. *Sons of the Soil: Migration and Ethnic Conflict in India*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 3 Kanun Numarası, 6458,Kabul Tarihi,4/4/2013,Yayımlandığı R.Gazete ,Tarih: 11/4/2013 Sayı,28615 ,Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 53
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 1685-1704.
- Younossi, O. (2006). A Brain Drain Threatens Afghanistan's Future, *The New York Times*.
- Yusuf, S. (2006). Türkiye'ye Yönelik Soydaş Göçü ve Sonuçları, Uluslararası Göç Sempozyumu, 8-11 Aralık 2005, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi, Yayın no:6.
- Zanker, J.H. (January, 2008). Why Do People Migrate? A Review of the Theoretical Literature. *Working Paper*, Maastricht University.

İnternet Kaynakları

- İnternet: 90 roz dar Suriya : Ravayat yak muhajer-e- Afghan ke ba jang-e-Suriya raft Suriye'de 90 gün: Suriye'de savaşa giden bir Afgan mültecinin hikayesi web:<http://8am.af/1395/05/27/afghan-refugees-in-syria-war-iran/> Son erişim 20.08.2016
- İnternet: Afgan nüfusunun hızlı büyüme konusunda endişeler (Negarani az rushd-e-sari nüfus dar Afghanistan. web:<http://www.dw.com/fa->

af/%D9%86%DA%AF%D8%B1%D8%A7%D9%86%DB%8C-
%D8%A7%D8%B2-%D8%B1%D8%B4%D8%AF-%D8%B3%D8%B1%
DB%8C%D8%B9-%D9%86%D9%81%D9%88%D8%B3-%D8%A7%
D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86/
a-15773651 Erişim26.07.2015

İnternet: Afgan Türklerinin Türkiye'ye Göçü. Web:<http://t24.com.tr/haber/afgan-turklerinin-turkiyeye-gocu-ankara-aa,162444>, Erişim Tarihi: 09.11. 2015.

İnternet: Afganistani za posledniye 10 letpogiblookolo 14 tıyaş pravoohranitelei (Afganistan'da son 10 yıl içerisinde 14 on bine yakın güvenlik kurumları çalışanları hayatlarını kaybetmişlerdir),

İnternet: Afghan Migration After the Soviet Invasion
web:file:///C:/Users/user/Downloads/Exploring_Modern_Migration_Patterns%20(2).pdf,Son erişim 15.02.2016

İnternet: Afghanistan: Country profile, web: <http://www.bbc.com/news/world-south-asia-12011352> , Son erişim 07.06.2014

İnternet: Afghanistan: Natural Disaster-induced IDPs in 2013 by place of origin and documented movements
web:<http://reliefweb.int/map/afghanistan/afghanistan-natural-disaster-induced-idps-2013-place-origin-and-documented-movements>, Son erişim 09.08.2015

İnternet: Akpınar.T.(2011)Uluslararası Kaçak İşgücü Göçlerine Yönelik Politikalar.Web:<http://calismatoplum.org/sayi30/akpinar.pdf>
Erişim,07.08.2015

İnternet: Bir milyondan fazla insan Afganistan'da yerinden edilmiş(Bish az yak milyon nafar dar Afghanistan bi khanuman shuda and)
Web:<http://www.avapress.com/vdccsmqs02bqix8.ala2.html> Son erişim 07.06.2016

İnternet: Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Yüksek Komiserliği İnsan Hakları Bilgi Kitapçığı No. 20 ,www.ihop.org.tr/dosya/BB/BM_Bilgi_Kitapcigi_20-Multeciler.doc Erisim 13.04.2013

İnternet: BM Mülteciler Yüksek Komiseri. Yerinden edilmiş kişilerin istatistikler artmaktadır (Amar-e –bija shudagan-e-dakhili dar hal-e-afzaish ast)web:<http://avapress.com/vdcdos0n.yt09x6a22y.html> Erişim.20.07.2016

İnternet: BMMYK İnsan Hakları Bilgi Kitapçığı No.20, web: http://www.ihop.org.tr/dosya/BB/BM_Bilgi_Kitapcigi_20-Multeciler.doc 13 Nisan 2014'te alınmıştır.

İnternet: Hamit. M. (2014) Afgan Nüfus Hareketleri.web: <http://www.analistdergisi.com/sayi/2014/06/afgan-nufus-hareketleri> Erişim 02.09.2014

İnternet: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/52af08d26.pdf> Erişim tarihi 20.07.2015.

İnternet: <http://www.tekgida.org.tr/Oku/9034/Emek-Somurusunun-Merkezi-Turkiye>, Erişim 09.02.2015

İnternet: IKGV resmi websitesi. <http://www.ikgv.org/index1.html>.

İnternet: Kaos GL resmi web sitesi <http://www.kaosgl.com/anasayfa.php>

İnternet: Kırgızistan. Web: <http://www.gozlemci.net/2147-kirgizistan.html> Erişim: 08.08 2015

İnternet: Kronenfeld, D. A. (2007). "Afghan Refugees in Pakistan: Not All Refugees, Not Always in Pakistan, Not Necessarily Afghan?", web: <http://jrs.oxfordjournals.org/content/21/1/43.abstract>, 25 Mart 2016'de alınmıştır.

İnternet: Kuschminder, K. "The Role of the Diaspora in Knowledge Transfer and Capacity Building in Post-Conflict Settings: The Temporary Return of Qualified Nationals to Afghanistan" IS Academy Migration Policy Report No. 1, Maastricht Graduate School of Governance, 2011, s. 9. Web: <http://i.unu.edu/media/unu.edu/publication/27080/PR01.pdf>, 20 Mayıs 2015'ta alınmıştır.

İnternet: Louis.M, The Kyrgyz Of The Afghan Pamir.

İnternet: Mülteci-Der resmi web sitesi <http://www.multeci.org.tr>

İnternet: Mülteciler ve Geri Dönüş Bakanı: Afganların geri gelmeleri geçen yıla oranla azalmıştır(Wazir-e- omur-e-muhajirin va awdat kunandagan:nesbat bas al-e-guzashta muhacerat-e- Afghanha kahesh yafta ast). web: <http://morr.gov.af/fa/news/62095> Erişim: 27.07.2016.

İnternet: Nakanishi. H. Sirkeci Cabbarlı. H. (2008).Sorunlu Bölgelerde Göç.Web:http://www.migrationletters.com/sirkeci/Nakanishi_Sirkeci_Cabbarli_2008_migration_conflict_zones_GLOBAL.pdf

İnternet: Palabıyık, A ve Koç,Y. Zorunlu Göç ve Fakirliğin Diğer Adı: Mülteciliğin Dünya'da ve Türkiye'deki Gelişimi (2004 – 2007), web: <http://avekon.org/papers/314.pdf>. 12 Nisan 2014'te alınmıştır.

İnternet: Poteri sredi mirnogo naseleniya Afganistana v 2013 godu virosli na 14% (BM: 2013 yılında Afganistan'daki barışçıl halkın içindeki ölümoranı%4artmıştır)

İnternet: SGDD resmi web sitesi. <http://www.sgdd.org.tr>

İnternet: Şahin, Ç. (2014). Türkiye'de Göçmen İşçiler Sorunu. *Toprak İşveren Sendikası*, İstanbul Üniversitesi. Web: <http://www.toprakisveren.org.tr/2015-104-cigdemshahin.pdf> 14 Şubat 2016'de alınmıştır.

İnternet: The Root Causes of Migration: Criticising the Approach and Finding a Way Forward Saskia Gent September2002
Web:<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=mwp11.pdf&site=252>. Erişim 07.09.2014

İnternet: Türkiye'ye Yerleşen Göçmenler.

İnternet: Türkiye'de ucuz işgücü Suriyeli işçiler (Niroy kar-e-arzan kargaran-e-Suridar Turkiya) web: <http://www.islamicwna.com/News.aspx?NewsId=55369>
Erişim 16.02.2015

İnternet: UNHCR 2013 Globalreport: Afghanistan, web: <http://www.unhcr.org/539809fa6.html>, Son erişim 09.08.2015

İnternet: UNHCR Midyear trends 2013 (report), web: <http://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/52af08d26/mid-year-trends-june-2013.html>, son Erişim: 20/08/2016.

İnternet: UNHCR, (2006). UNHCR and International Protection: A Protection Induction Programme. <http://www.unhcr.org/44b4bbcd2.html>

İnternet: UNHCR, (2008).Protection Refugees and The Role of UNHCR <http://www.brownschool.wustl.edu/sites/DevPractice/Refugees%20Reports/Protecting%20Refugees%20and%20the%20Role%20of%20UNHCR.pdf>

İnternet: UNHCR, "National Profile of Internal Displaced Persons (IDPs) in Afghanistan", s. 12. <http://www.unhcr.org/49ba33a02.html>, Son erişim: 18.06. 2016.

İnternet: UNHCR, Mülteciler/Sınırı Aşan İnsanlar, <http://www.unhcr.org.tr/?page=72>, 11 Nisan 2013 tarihinde alınmıştır.

İnternet: United Nations General Assembly.web:<http://www.unhcr.org/en-us/united-nations-general-assembly>.Erişim 03.12.2015

İnternet: Web: <http://www.balkanlar.net/forum/index.php?topic=23358.0;wap2>, Erişim: 08.08 2015.

İnternet: web: <http://www.internal-displacement.org/south-and-southeast-asia/afghanistan/>, Son erişim 09.08.2015

İnternet: web: <http://www.rosbalt.ru/main/2014/03/04/1240494.html>, Son erişim 06.07.2014

İnternet: web:<http://www.rosbalt.ru/main/2014/02/08/1230881.html>, Son erişim 06.07.2014

İnternet: Zorunlu Göç ve Hazara Toplumunu Kültür Ve Edebiyatına Etkisi,(Koch-e-ijbari va asarat-e-farhangi an bar jamay hazara). web: http://www.kotiposti.net/msaleha/nai_5/sh2/sh2_p_8.html, Erişim: 18.05.2015.

İnternet:AfghanistanIndependentHumanRightsComission,AnnualReport,2009.web:
http://www.refworld.org/publisher,AIHRC,,,4bb31a012,0.html,s. 16. Erişim
tarihi 22.07.2015

İnternet:Web:http://www.wsj.com/news/articles/SB1000142405270230490830457
9564161508613846?KEYWORDS=Afghan&mg=reno64wsj&url=http%253A
%252F%252Fonline.wsj.com%252Farticle%252FSB100014240527023049
08304579564161508613846.html%253FKEYWORDS%253DAfghan. Son
erişim 08.11.2014

İnternet: Pazarıcı, H. Uluslararası Hukuk, Ankara: Turhan Kitapevi, 2007, 5. Baskı,
Sayfa 153İnternet:(Nisan2014)UNHCR, Mülteciler, Sınırı Aşan İnsanlar
makalesi,Web: http://www.unhcr.org.tr/?page=72 11 Nisan 2014'de
alınmıştır.

İnternet: Migration in Turkey: A Country Profile, (2008, Oct). *International
Organization for
Migration*,Web:http://www.turkey.iom.int/documents/migration_profile_turke
y.pdf?entryId=10260 25 Mart 2016'de alınmıştır.

İnternet: Samadyar, M. (2010 Aralık), Tasir-i Mahajeret dar Ertikab-i Jurm (Suç
İşlerinde Göçün Etkisi).*Shaherve Mudiriyat-iShahri (Şehir ve Kent
Yönetimi)*.Web: http://samadyar.blogfa.com/post-18.aspx Erişim 11.05.
2016

İnternet: Web:http://www.mikaelstrandberg.com/2011/04/21/the-kyrgyz-of-the-
afghan-pamir/,Erişim Tarihi: 26.08 2015.

İnternet: (Ocak 2014). Genetikçiler, Arkeologlar Ve Antropologlar İnsanlığın İlk
Göç Haritasını Yeniden Çizdi makalesi. Web:
http://www.yeniaktuel.com.tr/dun104,123@2100.html

İnternet: (Ocak 2014). Göçlerde itme ve çekme kuramları ve göçe sebep olan
faktörler makalesi. Web:http://eschooltoday.com/migration/the-pull-and-
push-factors-of-migration.html

İnternet: (Ocak 2014). History world web sayfası, Geçmişten günümüze
göçmenler makalesi. Web:
http://www.historyworld.net/wrldhis/PlainTextHistories.asp?ParagraphID=djt

İnternet: (Ocak 2014). Türkiye'nin Göç Siyasetinin Temel İlkelerine İlişkin Yeni
Yaklaşımlar makalesi. Web: http://www.turksam.org/tr/makale-detay/93-
turkiye-nin-goc-siyasetinin-temel-ilkelerine-iliskin-yeni-yaklasimlar. 21 Ocak
2014

İnternet: (Ocak 2014). Dünyadaki büyük göçler makalesi. Web:
http://www.cografya.biz/forum/dunyadaki-en-buyuk-gocler-t8553.0.html 21
Ocak 2014

İnternet: (Ocak 2014). Göçlerin Nedenler, Bilgi Köşesi. Web:
https://file.ac/Va2FpqUmtde/5BOLUM-GOCLER.pdf 21 Ocak 2014

İnternet: (Ocak 2014). İlk göç Avrupa'ya değil Asya'ya adlı Yeni aktüel sayfası makalesi. Web: <http://www.yeniaktuel.com.tr/dun104,123@2100.html> 21 Ocak 2014.

İnternet:(Ocak 2014). Göçler hakkında kısa bilgiler, göçlerin çeşitleri makalesi. Web: <http://disgoc.nedir.com/#ixzz40kZyrDPa> .

İnternet:(Ocak 2014).Bir Çöküş Ve Göçmenlerin Karanlık Hikâyesi. Web: <http://www.bashgah.net/fa/content/show/167288>, 15 Mart 2015 tarihinde alınmıştır.

İnternet:(Ocak 2014).Geçmişten günümüze önemli göçler ve göç hikâyeleri makalesi. <http://geograpy.blogcu.com/gecmisten-gunumuze-onemli-gocler-ve-goc-hikayeleri/3057178>

İnternet:(Ocak2014).USA Immigration Problems
Web:<http://www.mapsofworld.com/usa/immigration/usa-immigration-problems.html>

İnternet: (Temmuz 2014) Sema Karaca, 35 Yıllık Serüvende Karar Anı-I: Afgan Sığınmacılar,
USAK:web:<http://www.usak.org.tr/tr/usak-analizleri/yorumlar/35-yillik-seruvende-karar-ani-i-afgan-siginmacilar> Erişim: 02.09.2014

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : RAOF M. Tahir
Uyruğu : Özbek
Doğum tarihi ve yeri : 1981, Afganistan
Medeni hali : Evli
Telefon : +90 553 219 33 31
e-posta : tahir.raof@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet yılı
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi/Uluslararası İlişkiler	Devam Ediyor
Lisans	Belh Üniversitesi	2006
Lise	İbn-i Yemin Lisesi	1996

İş Deneyimi	Görev	Yıl	Çalıştığı Yer
Tercümanlık,	Memur,	2013-2017	SGDD/ASAM

Yabancı Dili

İngilizce, Farsça, Türkçe, Peştuca, Türkmence, Urduca ve Özbekçe

Yayınlar

Lisans tezi, Akademik makaleler ve analizler.

Hobiler

Gezme, Fotoğrafçılık, Sürücülük

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

